

Životní spokojenost samoživitelek

Bc. Alena Podaná

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Alena Podaná**
Osobní číslo: **H130011**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Životní spokojenost samoživitelek**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti současné rodiny a formy rodinného života, samoživitelství, ochrany samoživitelek z pohledu nástrojů sociální politiky a životní spokojenosti.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu, formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAMPLOVÁ, Dana. Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 978-80-7330-063-0.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. Matky samoživitelky a jejich situace v České republice. Praha: Gender Studies, 2011.

KREBS, Vojtěch et al. Sociální politika. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

ŠŤASTNÁ, Anna. Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích. VÚPSV, v.v.i., 2009. ISBN 978-80-7416-038-7.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**

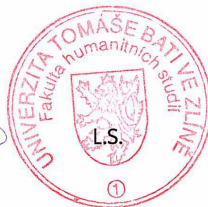
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 12. 2. 2015

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem životní spokojenosti samoživitelek. Pojednává o formách současné rodiny, o samoživitelství jako novém sociálním riziku, ochraně samoživitelek z pohledu nástrojů sociální politiky a o životní spokojenosti. V rámci výzkumného projektu byl použit standardizovaný Dotazník životní spokojenosti (DŽS). Cílem kvantitativního výzkumu bylo na základě získaných dat zjistit, jaká je životní spokojenost samoživitelek, a porovnat ji s životní spokojeností vdaných žen.

Klíčová slova: současná rodina, formy rodinného života, samoživitelství, feminizace chudoby, nástroje sociální politiky, životní spokojenost, kvalita života, osobní pohoda.

ABSTRACT

This diploma thesis is focused on the life satisfaction of lone mothers. It deals with forms of the current family, the lone motherhood as a new social risk, the protection of lone mothers in terms of social policy instruments and the life satisfaction. For the research project was used a standardized Questionnaire of the life satisfaction (QLS). Based on obtained data the objective of quantitative research was to find out the life satisfaction of single mothers and compare it with the life satisfaction of married mothers.

Keywords: modern family, forms of the family life, lone parenthood, feminization of poverty, social policy instruments, life satisfaction, quality of life, personal well-being.

Ráda bych velmi poděkovala mé vedoucí práce Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D. za cenné rady, kterými mě při psaní diplomové práce provázela, a za její velkou ochotu, se kterou přistupovala k naší spolupráci.

Děkuji všem ženám, ať už samoživitelkám nebo vdaným ženám, za jejich ochotu při vyplňování dotazníku.

V neposlední řadě děkuji svým synům Adamovi a Davidovi za jejich podporu a trpělivost.

„Všechny matky jsou matkami velkých lidí. Není jejich vinou, že jim život později uchystá zklamání.“

Boris Leonidovič Pasternak

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SOUČASNÁ RODINA A FORMY RODINNÉHO ŽIVOTA	13
1.1 SINGLES RODINA	15
1.2 NEMANŽELSKÉ SOUŽITÍ - KOHABITACE	17
1.3 MANŽELSKÁ RODINA.....	19
1.4 REKONSTRUOVANÁ RODINA.....	21
1.5 JEDNORODIČOVSKÉ RODINY	23
2 SAMOŽIVITELSTVÍ JAKO NOVÉ SOCIÁLNÍ RIZIKO	27
2.1 PŘÍČINY SAMOŽIVITELSTVÍ.....	28
2.2 FEMINIZACE CHUDOBY	31
2.3 POSTAVENÍ SAMOŽIVITELEK NA TRHU PRÁCE.....	33
2.4 SKLOUBENÍ SOUKROMÉHO A PRACOVNÍHO ŽIVOTA SAMOŽIVITELEK.....	34
3 OCHRANA SAMOŽIVITELEK Z POHLEDU NÁSTROJŮ SOCIÁLNÍ POLITIKY	36
3.1 SPECIFICKÁ POMOC STÁTU	37
3.2 NESPECIFICKÁ POMOC STÁTU	40
3.3 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	43
3.4 POMOC Z POHLEDU NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	44
4 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	47
4.1 KVALITA ŽIVOTA A JEJÍ MODEL Y A DETERMINANTY	48
4.2 OSOBNÍ POHODA A JEJÍ DIMENZE	50
4.3 VLIV ŽIVOTNÍCH UDÁLOSTÍ NA ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	54
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	55
5.1 CÍL VÝZKUMU	55
5.2 FORMULACE HLAVNÍCH VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A HYPOTÉZ	56
5.3 VEDLEJŠÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	56
5.4 VÝZKUMNÁ TECHNIKA - DOTAZNÍK ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI (DŽS).....	59
5.5 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU	60
5.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	60
5.7 STRUKTURA RESPONDENTEK.....	61
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTEPRETACE	66
6.1 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST A JEJÍ ŠKÁLY	66
6.1.1 Vedlejší výzkumné otázky	68
6.2 VERIFIKACE HYPOTÉZ	81
6.3 ZÁVĚREČNÉ SHRNU TÍ VÝZKUMU	96
6.4 DOPORUČENÍ DO PRAXE	104
ZÁVĚR	107
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	109

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	115
SEZNAM GRAFŮ	116
SEZNAM TABULEK.....	117
SEZNAM PŘÍLOH.....	120

ÚVOD

Neúplné rodiny existovaly v lidském společenství odnepaměti. Jeden z rodičů rodinu opustil a tíha výchovy a hospodářských starostí spočívala na bedrech toho z rodičů, který zůstal. V naší společnosti je tím, kdo v drtivé většině s dětmi zůstává, žena. Proto bude tato diplomová práce zaměřena na problematiku životní spokojenosti samoživitelek, kterých stále přibývá. Tím se stávají skupinou, která je mezi ostatními znevýhodněnými sociálními skupinami, jako jsou např. senioři nebo zdravotně postižení, nejvíce zanedbávanou.

Dnešní globalizovaná společnost vyznává převážně materiální hodnoty a na to, co je pro spokojený život každého jedince nejdůležitější – na lidské vztahy, zvláště pak na vztahy v rodině, nezbývá čas. Úplných rodin v České republice ubývá, porodnost klesá, rozvodovost naopak stoupá závratným tempem. Skutečnost, že starost o děti zůstává převážně na ženách, způsobuje, že se silně devaluje role otcovství, a tím naše společnost ztrácí. Samoživitelky jsou většinou v nepříznivé životní situaci, často mají nedostatek financí, nemají kde bydlet, mají potíže s hledáním zaměstnání a mnohdy i s výchovou svých dětí, kterým chybí mužský vzor. Situaci samoživitelek, potažmo neúplných rodin, lze popsat asi takto: tyto ženy mají nezdárka velmi nízký vlastní příjem, ze kterého musí pokrýt potřeby celé rodiny a alimenty – pokud je dostávají – svou výší zpravidla neodpovídají nákladům spojeným s výchovou dětí. Přibližně polovina rodin v čele s matkou - samoživitelkou se podle údajů ČSÚ ze sčítání lidu pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. Ať ke vzniku samoživitelské situace dojde kdykoliv, rozchod s otcem dítěte představuje pro řadu žen „ekonomický šok“. Během prvního roku po rozvodu razantně klesá životní standard ženy a její rodiny. Zhruba polovina žen se díky tomu ocitá v pásmu ohrožených chudobou.

Cílem této diplomové práce je zmapovat jaká je životní spokojenost samoživitelek, jak jsou spokojené se svým zdravím, zaměstnáním, finanční situací, bydlením, trávením volného času nebo i případným novým partnerstvím. Zjistíme jejich spokojenost se vztahem ke svým dětem, k vlastní osobě a sexualitě, jak jsou spokojené se vztahy, které mají se svými přáteli a příbuznými.

První kapitola teoretické části této diplomové práce je zaměřena na vysvětlení pojmu současná rodina a na formy rodinného života, kterými jsou singles rodina, nemanželské soužití, manželská rodina, rekonstruovaná a jednorodičovská rodina. Ve druhé kapitole popíšeme samoživitelství jako nové sociální riziko, příčiny samoživitelství, feminizaci

chudoby, postavení samoživitelek na trhu práce a skloubení jejich soukromého a pracovního života. V následující kapitole se zaměříme na ochranu samoživitelek z pohledu nástrojů sociální politiky, kterou provádí stát díky specifické i nespécifické pomoci, seznámíme se s podporou sociálně-právní ochrany dětí a nestátních neziskových organizací. V poslední kapitole se budeme věnovat fenoménu životní spokojenosti, dále kvalitě života, jejími formami a determinanty, dimenzemi osobní pohody a vlivům pozitivních i negativních životních situací na životní spokojenost.

Praktická část je rozdělena do dvou částí. V první části je popsán průběh a realizace výzkumu pomocí standardizovaného Dotazníku životní spokojenosti – DŽS. Závěrečná kapitola pak obsahuje výsledky výzkumu a jejich interpretace, verifikace hypotéz, shrnutí výzkumu a doporučení do praxe.

Jak se k problému samoživitelek staví stát? Odborníci se shodují, že vláda a státní instituce nevěnují problematice neúplných rodin prakticky žádnou pozornost. Proto je třeba se tímto velkým sociálním problémem začít zabývat více. Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit a zveřejnit v jakých životních oblastech je nespokojenost samoživitelek největší, a díky těmto poznatkům ukázat nejvyšším představitelům, kde by měl stát zásadně změnit svou sociální politiku. Bez samoživitelek by tady část lidstva vůbec nebyla. Tyto ženy dokázaly vychovat děti za nesmírně složitých podmínek, za cenu vlastního vyloučení ze společnosti. Ani dnes není jejich situace vůbec jednoduchá, což se týká dokonce i některých civilizovaných a bohatých zemí. Místo odsuzování bychom je měli podpořit – a s nimi především jejich děti. Jestli dopustíme, aby většina těchto dětí vyrůstala v chudobě či na její hranici, laxní přístup k dané problematice se za pár let vrátí celé společnosti jako bumerang - jak známo, chudoba je matkou kriminality.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOUČASNÁ RODINA A FORMY RODINNÉHO ŽIVOTA

Rodina jakožto instituce provází život člověka již od nepaměti. Můžeme ji definovat jako „malou, primární, neformální skupinu osob“ (Klapilová, 2000, s. 27), „přímo spjatých příbuzenskými vztahy.“ (Giddens, 2003, s. 156)

Je jednou ze základních institucí, které garantují sociální a kulturní soudržnost, zajišťuje strukturu soukromého života jednotlivců, a je i základním kamenem sociálního řádu a společenské reprodukce. A právě tato instituce prodělává v posledních padesáti letech v České republice, ale i v ostatních moderních společnostech, tak zásadní přeměnu, že se objevuje otázka, zda lze ještě hovořit o tradiční rodině. Aktivita žen na pracovním trhu, ústup významu manželství, nesezdaná soužití, rostoucí počet rozvodů a neúplných rodin, odkládání rodičovství a zvyšující se podíl tzv. „singl“ (lidí žijících osamoceně) - to jsou nejviditelnější důsledky těchto změn.

Jak tedy vypadá současná česká rodina? Podle Výrosta a Slaměníka (1998, s. 305 – 306) se současná rodina projevuje výraznou zaměřeností na zájem jednotlivce. Je v ní zvýšená orientovanost na jedince – pocit štěstí, hledání smysluplnosti života, upřednostňování vlastních potřeb před zájmy celku. Naopak v ní chybí očekávání trvalosti vztahu. Jednotlivec nechce riskovat, nechce se „obětovat“ v zájmu rodiny. Nechává si prostor pro změnu na základě svobodného rozhodnutí. Rodičovství se odsouvá na pozdější období - tento jev je vnímán spíše pozitivně, protože se očekává, že rodiče již budou zralé osobnosti. Z toho však plyne snížení porodnosti a zvýšení pravděpodobnosti zdravotních komplikací spojených s vyšším věkem. Chybí ochota změnit životní styl bez starostí, opustit úspěšnou kariéru. Intimní vztah mezi partnery je bez vazby na jeho možné důsledky (narození dítěte) a ovlivňuje volbu intimního partnera. Lidé přestali přemýšlet nad tím, zda je jejich sexuální partner tím pravým k založení rodiny. Předmanželská sexuální zkušenost je zcela běžná a akceptovaná společností. Představuje významného činitele pro intimní soužití manželů. Zralost partnerů při prvních intimních zkušenostech je často pouze fyziologická, ale ne psychosociální. Tato skutečnost vede k volnému a nezodpovědnému přístupu k sexu. Specifičnost mužské a ženské role je díky „rovnoprávnosti mužů a žen“ a feministickému hnutí stále více stírána. Dochází k omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery, dětmi i rodiči, následkem celkového životního způsobu, tempa, měřítek hodnot apod. V současné rodině se také přímé výchovné působení rodičů nahrazuje institucemi a jinými socializačními vlivy. Běžná jsou dvoukariérová manželství, ve kterých je sice dítě zplozeno, ale pečuje

o ně někdo jiný (prarodiče, chůvy, posléze výchovné instituce, internáty). Mezigenerační kontakty jsou udržovány většinou jen mezi dvěma generacemi – rodiči a dětmi. Prarodiče často žijí odděleně a jejich setkávání s vnoučaty jsou vázána na zprostředkovávání střední generací. Přitom se jedná o velmi důležitý aspekt výchovy dětí. Dochází také k odklonu od dříve typické rodiny, jejích hlavou byl dominantní hostilní otec a vedle něj stála laskavá submisivní matka.

Dalšími znakem současné rodiny je i skutečnost, že se zvyšuje průměrný věk partnerů při uzavírání prvního manželství. Extrémně mladá manželství uzavíraná před dosažením plnoletosti jednoho z manželů téměř vymizela. Rostoucí tolerance vůči rozvodům posiluje představy ve společnosti, že rozvod je vhodným řešením nespokojenosti s momentálním stavem manželství. Chybí totiž protirozvodové bariéry. Zároveň také klesá počet uzavřených manželství. Významná část populace klade důraz na materiální hodnoty a snaží se vyrovnat svou životní úroveň s vyspělými evropskými státy, což vede k jednostranné životní orientaci na získávání materiálních hodnot. Vysoká zaměstnanost a vzdělanost českých žen má své důsledky jednak v péči o rodinu, ale i na feminizaci určitých pracovních oborů (např. školství). Na druhou stranu fenomén rodiny ohrožuje nezaměstnanost, chudoba a sociální vyloučení. V neposlední řadě se legislativně proklamuje rovnoprávnost mužů a žen, ovšem v kontrastu s reálným finančním ohodnocením. (Výrost, Slaměník, 1998, s. 306 – 308, Hubinková, 2008, s. 186 – 186, Porübanová, 2010)

K těmto znakům a charakteristikám ještě Hubinková (2008, s. 185 – 186) ve své knize Psychologie a sociologie ekonomického chování přidává, že situaci současné rodiny zhoršuje nedostatek financí, času a bytová problematika. V současné době se mnoho mladých rodin potýká s bytovou otázkou, která není v našich podmínkách stále dořešena. Mezi mladými lidmi panuje nedostatek znalostí, sociálních, rodinných a rodičovských zkušeností, protože informace o rodině jako takové jsou kusé, dílčí a roztržité.

Porübanová (2010) říká, že od začátku devadesátých let všechny výzkumy potvrzují, že následkem společenských změn vzniká mnoho stresu, násilí, závislost na alkoholu a jiné. Efekt těchto důsledků je řetězový. Začíná ztrátou zaměstnání a financí, přidávají se problémy se zdravím, ztráta pohody v rodině atd. Na povrch vystupují i jiné problémy, které se dříve neřešily, o kterých se začíná diskutovat až dnes. Mezi ně patří například domácí násilí. Došlo také k velkému nárůstu jednorodičovských rodin, což je z 90 % rozvedená matka s dítětem. Žít sama však většinou není volbou samotné ženy,

nýbrž toho, že si s manželem nerozuměli a rozvedli se. Dítě má v dnešní době daleko větší hodnotu, než tomu bylo dříve. Je to především proto, že dětí je méně, a proto se jejich přítomnost více cení. Katolicky zaměření lidé tvrdí, že v dnešní době je rodina v krizi a že je to její konec. Ale není tomu tak. Rodina se neustále vyvíjí a mění, hlavně její charakter. Hodnota rodičovství přetrvává. Jen je třeba tyto změny akceptovat a umět si udělat na rodinu čas.

Jak uvádí Možný (2006, s. 191), kulturní tlak na jeden, určitý všeobecně závazný model rodiny zeslábl. Hledají se různá řešení a různí lidé se různě rozhodují podle svých přirozených preferencí. A protože k založení rodiny je třeba dvou, součástí výběrového párování se stále více stává vyjednávání o modelu rodiny, ke kterému pár směřuje.

Většině z nás se pod pojmem rodina vybaví manželský pár a jejich děti žijící ve společné domácnosti. Takto vymezená rodina se nazývá nukleární nebo manželská monogamní rodina. Skutečnost je však taková, že tento typ rodinného soužití je stále častěji nahrazován jinými typy rodinného, respektive partnerského soužití, které bude nyní představeno.

1.1 Singles rodina

Singles je sociálně velmi významný jev, který se vynořil v posledních desetiletích a nabírá společenskou váhu. Kdo tvoří tuto novou sociální skupinu, pro kterou nemá čeština vlastní název?

Samotný obsah kategorie singles se výrazně měnil, a ani dnes není tato kategorie jednoznačně dána. Podle Jandourka (2003, s. 119) slovo „singles“ označuje jedince, kteří nechtějí vstoupit do manželství, protože jim život o samotě vyhovuje. Je pro ně důležité věnovat se kariéře, osobním zálibám nebo mít více sexuálních vztahů. Možný (2006, s. 199) říká, že je velmi obtížné tuto skupinu sociologicky jednoznačně vymezit. Jádro je podle něj jasné – jsou to ti, kteří žijí sami ve své vlastní jednočlenné domácnosti. Mohou to být také mladí lidé, kteří se rozvedli po krátkém manželství. Ale do jakého věku? Jistě sem nepatří jednočlenné domácnosti vdov a vdovců, starých lidí, jejichž manželství skončilo nebo ti, kteří naopak vůbec manželstvím neprošli.

Dnes již klasickou a rozsáhle používanou typologii singles vytvořil Stein (Stein 1998 cit. podle Tomášek, 2003, s. 6). Rozlišuje v ní, zda jde o situaci dobrovolnou

či nedobrovolnou, ale dočasnou, nebo zda je tato situace zcela stabilní. Dobrovolní dočasní jsou mladí lidé, dosud nesezdaní či rozvedení, kteří odkládají sňatek nebo další nový sňatek, a hledání partnera pro ně má menší důležitost. Dobrovolní stabilní jsou spokojeni se svým nesezdaným stavem. Je to kohabitace bez záměru manželství. Patří zde také skupiny, jejichž životní styl vylučuje manželství (kněží, členové náboženských řádů). Dále jsou to „nedobrovolní dočasní“. Jedná se o mladé doposud nesezdané osoby, hledající partnera, a starší nikdy nesezdané lidi, kteří začali hledat. A poslední skupinou jsou „nedobrovolní stabilní“, jež jsou staršího věku, ovdovělí, dosud nesezdaní, kteří chtěli manželský svazek, ale nenašli partnera, a s tímto stavem se smířili.

Tato typologie se sice v některých bodech rozchází s výše uvedeným názorem Možného, ale naopak koresponduje s rozdělením podle Tomáška (2003, s. 7), který singles dělí na tři základní charakteristické skupiny. Jako první jsou „dosud nesezdaní“ (včetně samotných matek, otců s dětmi), dále jsou to „rozvedení, v separaci a ovdovělí“ a třetí skupinou jsou „vyloučení z manželského svazku“ – gayové, lesbičky, členové a členky náboženských řádů, kněží, vyloučení ze zdravotních důvodů – psychické nemoci, atd.

V poslední době je fenomén singles podrobován mnoha výzkumům, a ačkoliv těchto výzkumů přibývá, jednoznačné závěry nejsou na místě. Mimo jiné proto, že o singles přetrvává celá řada předsudků, které jim připisují především negativní vlastnosti; od vysoké ambicióznosti přes egocentrismus, sobeckost a touhu po osobním pohodlí, až k odmítání rodičovství. Nic z toho dosavadními výzkumy však potvrzeno nebylo. Pokud však něco vyšlo najevo, pak jde o fakt, že většina singles nežije sama záměrně a věří, že nejde o doživotní stav. Neomezená svoboda a samota navíc většině singles nepřináší ani trvalou spokojenost ani pocit štěstí. Tento závěr potvrdily hloubkové rozhovory se čtyřmi desítkami respondentů v České republice, které byly prováděny v letech 2003 - 2004 sociologem Marcelem Tomáškem. Z rozhovorů vyplynulo, že život bez dlouhodobého vztahu s vyhlídkou na rodinu, není tou hlavní strategií singels, nýbrž spíše nevíтанou shodou okolností, resp. následkem komplexních změn mentality a modelů převládajících po převratu v roce 1989. (Labusová, 2009)

Lze tvrdit, že těmto názorům odpovídají i poslední genderové statistiky ČSÚ, který v roce 2013 zpracoval údaje o domácnostech jednotlivců (za rok 2012) ve studii „Zaostřeno na ženy a muže“. Podle ní žije v těchto domácnostech cca 56 % svobodných osob, 60 % rozvedených osob a 77 % ovdovělých osob na podíl obyvatelstva (Český

statistický úřad, 2014a). Z této skutečnosti je zřejmé, že hlavní část singles tvoří lidi ovdovělí, tudíž je poněkud rozporuplné přičítat jim výše uvedené negativní vlastnosti.

Mendelová (2014, s. 78) říká, že singles je rozšířený fenomén s vysokou variabilitou chápání, definic a forem. Marcel Tomášek (2003, s. 8) se přimlouvá za to, aby byli singles přijímáni jako nedílná součást postmoderní společnosti, která se projevuje bohatostí a rozmanitostí životních stylů. Životní styl singles může být jednou z možných variant, a někdy prostě také jen určením osudu.

1.2 Nemanželské soužití - kohabitace

Nemanželské soužití neboli kohabitace je dalším typem rodinné formy, kdy spolu lidé žijí v jakémsi manželském svazku, aniž přitom vstupují formálně do manželství. Existuje řada definic, přičemž téměř každá z nich klade důraz na jiný aspekt tohoto partnerství.

Podle Giddense (2003, s. 179) je kohabitace stav, kdy spolu dvojice partnerů žije v sexuálním vztahu, ale nejsou manželé. Hamplová (2003, s. 19) chápe nemanželské soužití jako veškeré formy partnerského soužití s výjimkou legálního manželství. Mládek a Širočková (2004, s. 426) říkají, že kohabitace představuje formu spolužití dvou dospělých partnerů rozdílného pohlaví, kteří v delším časovém období spolu žijí jako muž a žena, společně bydlí a společně hospodaří, aniž by byli sezdáni. V tomto svazku mohou žít i děti jednoho nebo obou partnerů.

Současně s nárůstem počtu kohabitací se projevilo i mnoho typů a klasifikací této formy spolužití. Z celkového množství lze s použitím komplexnějších kritérií identifikovat dva hlavní typy, a to předmanželské kohabitace a kohabitace jako dlouhodobé spolužití. Předmanželské kohabitace jsou takové formy partnerství, ve kterých se partneři dohodli na spolužití, a s určitou pravděpodobností se jejich vztah zformalizuje uzavřením manželství. Perspektivně může právě tento typ rozhodující mírou ovlivnit sňatečnost a hlavně reprodukci obyvatelstva. Podle intenzity a vývoje partnerských vztahů je možné rozlišit dva subtypy. První je kohabitace jako testovací partnerství – manželství na zkoušku. Záměrem partnerů ve zkušebním období je prověřit vzájemnou vhodnost pro dlouhodobé soužití v konkrétních podmínkách společné domácnosti. V této formě může být silné zastoupení nejen svobodných, ale i rozvedených partnerů, přičemž charakteristickým rysem je úmysl perspektivně zformalizovat své spolužití. Druhým

subtypem je kohabitace jako předstupeň manželství. Charakteristické jsou silnější vazby a přesvědčení o budoucím společném manželství. Převážně jde o mladé svobodné partnery, kteří z různých důvodů (ukončení studia, dosažení profesionální stability) odkládají uzavření manželství. Druhým hlavním typem je kohabitace – dlouhodobé účelové spolužití. Jsou to relativně různorodé formy soužití, při kterých mají partneři společnou domácnost a nemají v úmyslu svůj vztah zformalizovat uzavřením manželství. U tohoto typu je možné opět rozlišit dva subtypy. Prvním z nich je kohabitace jako alternativní manželství, kdy je spolužití partnerů velmi podobné manželskému, a může plnit i funkci výchovy dětí. Často jde o rozvedené partnery s dětmi z předcházejícího manželství, kteří se vědomě zřekli zformalizování svého závazku. Druhým subtypem je kohabitace – funkční partnerství. Partneři se dohodli na formě spolužití, při které jsou důležité praktické výhody společné domácnosti (byt, sociální svépomoc, ekonomické výhody apod.). Převahu mají věkově starší partneři s minimální účastí na reprodukci. (Mládek a Širočková, 2004, s. 426)

Podobné dělení má Možný a Rabušic (1998, s. 101). Ti rozlišují čtyři typy nemanželského soužití. Prvním typem je faktické manželství, které je praktikováno především lidmi středního a staršího věku, jež jsou většinou rozvedení nebo ovdovělí. Do těchto manželství se nerodí děti, a partneři nepočítají s uzavřením manželství. Dalším typem je snoubenecké soužití. Jde o soužití s perspektivním partnerem, které postupně ztrácí obavy z nechtěného těhotenství, a naopak případné otěhotnění uspíší zformalizování vztahu. Třetím typem jsou opravdová nemanželská soužití skandinávského typu, kdy spolu žijí svobodní heterosexuální lidé, kteří neplánují sňatek. V tomto soužití je běžné reprodukční chování a narozené děti nejsou zlegalizovány sňatkem. Posledním, čtvrtým typem jsou porozvodová soužití, která se obvykle postupem času vyvinou v jeden z předchozích tří typů.

Jaký je rozdíl mezi manželstvím a nemanželským soužitím shrnuly Hamplová a Pikálková (2002, s. 132). Pro lidi žijící v nesezdaném soužití je typické, že jsou orientovaní hlavně individualisticky, a pro lidi žijící v manželském svazku je typické, že mají společenský mrav. V manželství mají společné investice, přičemž v kohabitujiícím soužití je to více méně založeno na momentálním přínosu partnera. Rodinné hodnoty jsou v nemanželském soužití méně přijímány, a také je málo pravděpodobné, že by v tomto soužití mohli lidé vytvořit silný a dlouhotrvající vztah.

Nemanželská soužití se v průběhu posledních desetiletí masívně rozšířila ve většině západních států a stala se běžnou formou partnerského soužití. Příčiny jsou různé. Mládek

a Širočková (2004, s. 443) za významné faktory rozšiřování počtu a intenzity kohabitací považují zvyšování vzdělanostní úrovně ženské části populace, vyšší zaměstnanost žen, která zabezpečuje jejich vyšší ekonomickou nezávislost, vysoká efektivita aplikovaných metod antikoncepce, spolu s liberalizací zákonů o interrupcích.

Ze sociologických výzkumů vyplývá, že v některých případech je kohabitanace dlouhodobou alternativou partnerského soužití vůči manželskému soužití, v jiných případech představuje jen předstupeň manželství, takže není vnímán jako jeho konkurence. Většina mladých lidí vnímá nemanželské soužití jako vhodný předstupeň manželství a jen menšina předpokládá, že by se svým partnerem žila v neformálním svazku trvale. (Mendelová, 2014, s. 81)

1.3 Manželská rodina

Ustanovení § 1) zákona o rodině definuje manželství jako „trvalé společenství muže a ženy, založené svobodně a dobrovolně zákonným způsobem“ s tím, že „hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“. Z této definice mimo jiné vyplývá, že manželství nelze uzavřít mezi osobami stejného pohlaví a dále, že musí být současně splněny určité zákonem stanovené náležitosti. (ČESKO, 2014)

„Manželství je sexuální uspokojení s milovaným partnerem opačného pohlaví, se kterým jsme ochotní a schopni řídit cykly práce, plození, výchovy dětí a volného času, tak abychom zabezpečili našim potomkům všechny podmínky pro jejich zdravý růst a osobnostní rozvoj.“ Tak definoval manželskou rodinu E. H. Erikson. Je to psychologický ideál vzájemného soužití muže a ženy v manželské rodině, ve své maximální podobě. Bohužel však jako každý ideál, i tento bývá často v životě nedosažitelný. Sociologie popisuje manželství z jiného úhlu. Podle ní je podstatou rodiny a rodina je primární sociální jednotka, která je základem fungování společnosti. Plní svoje funkce jak ve vztahu ke svým členům, tak i ke společnosti, ve které všichni žijí. (Hargašová a Novák, 2007, s. 8)

Dále Hargašová a Novák (2007, s. 19 – 20) tvrdí, že tradiční manželská rodina je v dnešní době nazývána jako konformní a nmoderní, a byla proto nahrazena modelem moderního manželství. Tento model je postaven na tezi, že manželské a rodinné role jsou relativně nezávislé na pohlaví, a že lze vytvářet různé možnosti vnitřního fungování, rozdělení rolí a povinností. Moderní manželská rodina je monogamní a stojí na dohodě

o rozdělení rolí. To, kdo jaké povinnosti přebere, závisí na typu osobnosti, fyzických možnostech a profesní kariéře. Žena může být živitelka, muž v domácnosti, mohou mít společnou i rozdělenou pokladnu, děti mohou vychovávat oba, sami nebo s pomocí prarodičů.

Podstatnou otázkou týkající se manželství je, jaký význam lidé manželskému soužití přikládají a co od něj osobně očekávají. Partneři přistupují k uzavření manželství z emocionálního hlediska a hledají v něm naplnění svých citových potřeb. Kládou důraz na osobní uspokojení, čímž zvyšují nároky na osobní spokojenost a štěstí. Často jsou postoje a očekávání lidí od manželství spíše iluze a mýty. Pokud jako hlavní předpoklad vstupu do manželského soužití akcentují lidé uspokojování osobních potřeb, které jsou deklarovány nezdědka jako potřeba štěstí i seberealizace, potom je velké riziko zklamání v situacích, kdy se v manželství jednomu nebo oběma nedaří, a když nastane manželská krize. (Mendelová, 2014, 82 – 83)

Hargašová a Novák (2007, s. 20) tento názor více specifikují a říkají, že nespokojenost v manželství souvisí s nesplněnými očekáváními, neochotou a neúčastí druhého partnera při plnění základních funkcí rodiny. Dále je to rozčarování z vlastností partnera, komplikované vztahy, ztráta magického kouzla a sexuální přitažlivosti. Návyk může zničit sexuální odpověď mužů a zatrpkllost, vzdor, nenávisť a jedovatost zase brání ženám prožívat spontánně sex. Když manželství neplní žádnou ze svých funkcí, je rozvod vykoupením, ale většinou to bývá velmi bolestný zážitek pro všechny zúčastněné.

Jak už bylo výše částečně řečeno, lidé přistupují k manželství ze dvou hledisek – emocionálního a praktického. Praktické hledisko, které hraje menší roli, hodnotí manželství jako instituci, která poskytuje finanční jistotu a právní záruky majetkových vztahů, jejichž podstatou je zabezpečit děti a zajistit jim zdravý vývoj. Emocionální přístup je důležitý pro větší část lidí a hodnotí manželství jako instituci, která uspokojuje emocionální potřeby člověka. Tyto dva přístupy dokazují, že lidé při vstupu do manželství zvažují jeho citovou a praktickou stránku. Podstatné však je, jakou váhu připisují oběma hlediskům. I přes názorové rozdíly je pro většinu lidí základní podmínkou vstupu do manželství láska a silný citový vztah. Lidé si zachovávají silné prarodinné postoje a pro výchovu svého dítěte si zpravidla představují rodinu. (Mendelová, 2007, s. 83)

Dále Mendelová (2007, s. 84) říká, že i přesto, že přibývá rodin s jedním dospělým (nejčastěji se jedná o samoživitelku) a domácností jednotlivců, a i když klesá význam

manželství, může být konstatováno, že manželská rodina zůstává dominantním typem rodinného uspořádání.

Manželství má stále vysoký status, a to i přesto, že sňatečnost v posledních letech klesá. V roce 2003 klesl poprvé v České republice roční počet sňatků pod 50 tisíc. Od roku 2004 se počet uzavřených manželství začal opět zvyšovat, avšak ne nikterak výrazně. Výraznější nárůst nově vzniklých manželství přinesl až rok 2007, kdy bylo uzavřeno o 4,3 tisíce manželství více než v roce předchozím. Meziroční nárůst byl tehdy dokonce větší než celkový nárůst z období let 2004 – 2006. Celkem bylo v roce 2007 oddáno 57 157 párů, což bylo nejvíce za posledních deset let. V následujících letech ale vstupovalo do manželství stále méně osob a v roce 2011 se v České republice uskutečnilo jen 45 137 svateb, což bylo nejméně od roku 1918. V roce 2012 se počet uzavřených manželství mírně zvýšil, když bylo zaznamenáno 45 206 manželství, ale v roce 2013 opět poklesl na hodnotu 43 499. (Český statistický úřad, 2014b)

Výzkumy opakovaně ukazují, že lidé považují život v manželství za nejsprávnější formu rodiny, a tím si manželství uchovává bezkonkurenční postavení. Manželská rodina je považována za modelový typ. Stále zůstává sociální hodnotou a podmínkou společného života rodičů s dětmi, a též významným orientačním bodem většiny partnerských vztahů. Zároveň však nemůžeme přehlédnout skutečnost, že podpora manželství, jako základní institucionální životní rodinné formy, klesá.

1.4 Rekonstruovaná rodina

„Stoupající podíl rozvodů u párů často velmi mladých neznamena, že je jejich neúspěch či špatná zkušenost od manželství odradí. Velmi často to zkoušejí znovu. Někteří v nesezdaném soužití, velmi často ale v opakovaném manželství.“ (Možný, 2006, s. 224)

Mendelová (2014, s. 86) říká, že rekonstruované rodiny nebo také nevlastní, doplněné, binukleární, postnukleární, opakované nebo „patchwork“ rodiny, se stávají stále častější formou rodinného soužití. Současné demografické trendy mají za následek nárůst rozvedených manželství, v důsledku toho i počet osamělých rodičů a druhých či dalších manželství. Je velká pravděpodobnost, že lidé tak postupně vystřídají několik manželských partnerů, se kterými si zakládají rodiny.

V roce 2012 vzniklo v České republice opakovaných manželství 6 191, tj. 14 %, v nichž oba z manželů byli již jednou rozvedeni. Následovaly svazky rozvedených a svobodných osob, přičemž o něco častější byly sňatky dosud neprovdané ženy s rozvedeným mužem - 4 436, tj. 10 %, než svobodného muže s rozvedenou ženou - 3 996, tj. 9 %. (Český statistický úřad, 2014c)

Rekonstruovaná rodina je tedy „posešivaná“ (viz výše uvedený název „patchwork“) podoba rodiny z různých rodinných příslušníků, v pokrevním anebo nepokrevním svazku. Ve většině případů jde o rodiny, ve kterých členové pocházejí už z předešlých rodin, a přicházejí do nové, kde jsou v podstatě „přišití“ k jiné rodině, ať už fungující nebo taktéž atomizované rodině. Jde tedy o rodinu „na druhý pokus“, když ten první nevyšel. (Tománek, 2012, s. 50)

Podle Mendelové (2014, s. 87) se rekonstruovaná rodina skládá z jádra, obvykle matky starající se o vlastní dítě (dětí) a dalšího dospělého, obvykle otce, který má případně své vlastní děti, o které se nestará, ale se kterými se stýká. V takové rodině se muž a žena musí vypořádat s množstvím problémů. Žena často nemá pocit, že její nový manžel patří výlučně do nově vzniklé rodiny a musí se vypořádat s mužovou nepřítomností (když odchází za svými dětmi), případně se adaptovat na přítomnost nevlastních dětí.

Mezi další problémy patří také **rodičovství**, které v těchto rodinách může být stresujícím aspektem, ať už v raných fázích rodinného života, nebo později. Psychologové poukazují na obtížnou pozici nevlastního rodiče, který by měl fungovat spíše jako přítel a poradce, aby dosáhl lepší akceptace ze strany dětí. Různorodá podstata rodiny a mnohočetné impulsy ze strany ostatních členů rodiny komplikují utvoření nové rodinné identity. Příčinou může být za prvé to, že děti mají ve většině případů i vlastního rodiče (obvykle otce), který sice žije jinde, ale může mít na dítě nadále značný vliv. Za druhé proto, že spolupráce mezi rozvedenými partnery často nefunguje ideálně, hlavně když jeden nebo oba uzavřou nový sňatek. Třetí příčina těžkostí spočívá v tom, že děti z různých rodin mají často různé návyky a představy o správném chování, což zvyšuje pravděpodobnost konfliktů. (Sobotková, 2001, s. 137)

Tománek (2012, s. 51) jako další negativa vidí extrémní přísnost ve výchově vlastních dětí, přehnanou benevolentnost ve výchově „cizích“ dětí, situaci tzv. dobrých a zlých rodičů (otčím, macecha), problém soužití vlastních a nevlastních sourozenců,

konkurenci s ex-rodinou, absenci pevných hranic rodinných tradic, hodnot, úloha matky a otce dělená mezi ostatní „rodiče“.

Naproti tomu jsou rekonstruovaná manželství pro děti i pozitivní. Učí se modelu mnohočetných rolí, mají šanci vidět své rodiče šťastnější než předtím, učí se přizpůsobovat novým životním situacím. Jedináčkové získají širší rodinu, sourozence a nabývají schopnost lepší sociální adaptace, a rodina se stává ekonomicky stabilnější.

Ačkoliv se rekonstruované rodiny o něco častěji rozpadají než rodiny původní, manželé je vesměs označují za úspěšnější, než bylo jejich první manželství. Děti všeobecně lépe prosperují v rekonstruované rodině, než když žijí po rozvodu v rodině neúplné (Možný, 2006, s. 226). Proto bude nyní fenomén neúplné nebo také jednorodičovské rodiny přiblížen.

1.5 Jednorodičovské rodiny

Poslední z řady typologických sond do rodinného soužití bude věnována jednorodičovským jinak řečeno neúplným rodinám. Jedná se o rodinnou situaci, kterou lze chápat jako samostatný typ vývojové trajektorie v rámci rozvětveného rodinného cyklu nebo jako zcela specifický typ rodinného soužití. Jde ovšem o typ, který si v současné společnosti díky svému početnímu zastoupení i svým vlastním problémům, zasluhuje zvýšenou pozornost. (Kuchařová, 2007, s. 7)

Neúplná rodina je tvořena jedním z rodičů a jeho nezletilým dítětem (dětmi). Můžeme rozlišit různé způsoby jejího vzniku. Jako první můžeme označit skutečnost, že úplná rodina vůbec nevznikne – jedná se o situaci, kdy svobodná matka zůstane sama se svým potomkem. Druhou možností je, že úplná rodina přestane dočasně nebo trvale plnit svoji funkci – např. rodič je s dítětem dočasně sám, protože druhý z rodičů vykonává vojenskou službu, je ve výkonu trestu nebo trvale opustil rodinu. A třetím způsobem vzniku je zánik úplné rodiny, a to buď přirozenou cestou (smrtí jednoho z rodičů) nebo cestou nepřirozenou (rozvodem manželství). Posledně popisovaný případ je v dnešní době tím nejrozšířenějším při vzniku jednorodičovských rodin. (Šťastná, 2009, s. 12)

Mendelová (2014, s. 84) připisuje vzniku jednorodičovských rodin rozvod, rozchod, ovdovění, adopci dítěte osamělou dospělou osobou nebo narozením dítěte mimo manželství.

Český statistický ústav ve své genderové studii „Zaostřeno na ženy a muže“ z roku 2013 zveřejnil počet jednorodičovských - neúplných rodin takto (viz tabulka č. 1, str. 26): k 31. 12. 2012 bylo na našem území evidováno 175 789 neúplných domácností, z toho 35 268 domácností vedla svobodná osoba, 111 854 rozvedená osoba a 28 668 ovdovělá osoba. Celkově v těchto neúplných domácnostech žije 427 644 osob. (Český statistický úřad, 2014c)

Již z výše uvedených informací můžeme tedy více specifikovat dvě hlavní příčiny neúplnosti těchto rodin. Podle Šťastné (2009, s. 13) je jedním z významných demografických a sociálních fenoménů nárůst počtu dětí rodičích se neprovdaným matkám. Od devadesátých let podíl mimomanželsky narozených dětí postupně narůstal, v roce 2006 již dosáhl téměř jedné třetiny a dnes se již mimo manželství rodí zhruba polovina dětí. Z hlediska motivů svobodného mateřství netvoří ženy celistvou skupinu. Je možné vysledovat tři hlavní důvody toho, proč rodily mimo manželské soužití: neochotu partnera uzavřít manželství, liberální hodnoty a finanční motivy. Nejistota ohledně budoucnosti partnerského vztahu a nesouhlas partnera se sňatkem, jsou nejvýznamnějšími důvody pro ženu s nízkým vzděláním. Neprovdané matky s vyšším vzděláním, pak kladou důraz spíše na snahu udržet si vlastní nezávislost a v manželství spatřují zbytečnou formalitu. Pouze část neprovdaných matek zcela odmítá manželství a poukazuje na výhody statusu svobodné ženy. Většina neprovdaných matek naopak považuje za ideál manželství po předchozím nesezdaném soužití na zkoušku a dlouhodobou kohabitaci preferuje pouze pětina těchto žen.

Tyto názory dále rozvíjí Mendelová (2014, s. 87), která říká, že určité sociální stigma svobodných matek se postupem času zmenšuje (v minulosti byly negativně hodnocené po morální stránce a jejich děti limitované), mění se složení svobodných matek podle věku (v minulosti to byly velmi mladé ženy, často mladá děvčata, v současnosti jsou to zralé ženy ve věku střední dospělosti, často kolem 35 let). Společnost by neměla vnímat svobodné matky jako odchylku, neúspěch nebo sociální problém, ale jako ženy, které mají být oceňované jako dávkyně života.

Příčinou nárůstu neúplných rodin nejsou však jen svobodné matky, ale i stále se zvyšující počet rozvodů. Rozvod je všeobecně vnímán jako něco běžného. Partnerství již není chápáno jako nerozlučitelný svazek, což opětovně potvrzují různá sociologická šetření v české společnosti. Ta se vyznačuje nejistotou v názorech na rozvod. Na jedné straně je obecně hodnocen jako negativní věc, na druhé straně je považován za správné

řešení manželských neshod, a to i v případě, kdy jsou v rodině děti. Po rozvodu manželství stále převažuje model, kdy děti zůstávají s matkou, a tím se stávají součástí neúplné rodiny, která může být v současných sociálně-ekonomických podmínkách zdrojem frustrací pro všechny její členy. Ze všech jednorodičovských rodin je téměř 90 % vedených matkou. Výchova za takových okolností je náročnější a může přinášet určité nebezpečí. Výdaje těchto rodin jsou hrazené z jednoho příjmu, většinou žen, které mají v průměru nižší pracovní příjmy v porovnání s muži. Nezřídka též bývá zanedbávaná vyživovací povinnost ze strany bývalého partnera vůči dětem. (Šťastná, 2009, s. 15, Mendelová, 2014, s. 84)

Muži stojí v čele neúplných rodin pouze cca v 10 % případech a je mezi nimi o něco více vdovců. Rodiny osamělých otců se od rodin osamělých matek odlišují také ve výši příjmů, jelikož vykazují celkově více finančních prostředků. (Radimská, 2002, s. 14)

Radimská dále pokračuje: „Shrneme-li výše uvedené, lze říci, že situace neúplných rodin, a tedy v naprosté většině případů situace osamělých matek s dětmi (samoživitelek), přináší rodině především ekonomické problémy. Na ty má vliv jednak diskriminace osamělých matek na trhu práce, ale také nastavení systému sociálního zabezpečení spíše na podporu dvoupříjmových rodin, zatímco mnohým rodinám samoživitelek poskytuje pouze záchrannou existenční síť.“

Mendelová (2014, s. 86) si však myslí, že i rodiny s jedním rodičem mohou dosáhnout životní spokojenosti. Záleží na osobnosti matky (otce), na její (jeho) snaze udržet rodinnou identitu a pomoci dětem vyrovnat se se situací, a taktéž na pomoci, kterou dostává od ostatních příbuzných, známých či společenských institucí. Nejde jen o hmotnou pomoc, ale především o pomoc psychickou a společenskou.

V této kapitole byla nastíněna situace současné rodiny a představeny formy rodinného soužití – singles rodina, nemanželská rodina, manželská rodina, rekonstruovaná rodina a jednorodičovská neboli neúplná rodina. Tato forma rodinného soužití byla záměrně specifikována jako poslední, neboť úzce souvisí s fenoménem samoživitelství, který bude přiblížen v následující kapitole.

Tabulka 1 - Čisté neúplné rodiny podle počtu dětí a hlavní příčiny neúplnosti rodin v roce 2012

RODINY A DOMÁCNOSTI								FAMILIES AND HOUSEHOLDS
1 - 33. Čisté neúplné rodiny podle počtu dětí a hlavní příčiny neúplnosti rodin v roce 2012								
Lone-parent nuclear families: by number of children and main reason for incompleteness, 2012								
Pramen: Životní podmínky 2012								Source: Living Conditions 2012
Ukazatel	Čisté neúplné rodiny <i>Lone-parent nuclear families</i>	Počet dětí <i>Number of children</i>		Hlavní příčiny neúplnosti <i>Main reasons for incompleteness</i>			Indikator	
		1	2+	osoba v čele domácnosti <i>Head of household is</i>				
				svobodná <i>Single</i>	rozvedená <i>Divorced</i>	ovdovělá ¹⁾ <i>Widowed¹⁾</i>		
Počet domácností	absol. 175 789	113 323	62 466	35 268	111 854	28 668	Number of households	
	% 100,0	64,5	35,5	20,1	63,6	16,3	%	
Počet členů domácnosti	absol. 427 644	226 647	200 998	83 450	276 150	68 044	Number of household members	
	% 100,0	53,0	47,0	19,5	64,6	15,9	%	
Průměrný počet na domácnost:							Average number per household, of	
členů	2,43	2,00	3,22	2,37	2,47	2,37		
pracujících	0,77	0,78	0,75	0,54	0,87	0,65	Working persons	
nezaopatřených dětí	1,43	1,00	2,22	1,37	1,47	1,37	Dependent children aged:	
nepracujících důchodců	0,02	0,03	0,01	0,00	0,02	0,07	Non-working pensioners	
nezaměstnaných pobírajících rodičovský příspěvek	0,12	0,14	0,09	0,22	0,07	0,18	Unemployed Receiving parental benefit	
ostatních členů	0,08	0,05	0,15	0,24	0,03	0,09	Other members	
	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01		
Hrubé peněžní příjmy za rok 2010 v Kč							Gross money income in 2010 (CZK)	
v tom příjmy:	116 586	137 555	92 941	95 042	117 924	137 576		
pracovní Kč	81 561	103 014	57 370	59 377	88 341	81 251	Income from work (CZK)	
sociální Kč	19 070	21 149	16 726	22 430	10 861	48 263	Social income (CZK)	
ostatní Kč	15 955	13 392	18 845	13 234	18 722	8 063	Other income (CZK)	
Čisté peněžní příjmy za rok 2010 v Kč							Net money income in 2010 (CZK)	
Čisté peněžní příjmy ve vztahu k životnímu minimu²⁾	103 937	119 575	86 303	85 625	104 852	122 680	Net income of households in relation to subsistence level²⁾	
méně než 1,00	15,6	16,0	14,9	29,0	9,5	23,1	Less than 1,00	
1,00 - 1,99	22,2	18,6	29,0	25,5	24,0	11,6	1,00 - 1,99	
2,00 - 2,99	27,4	25,3	31,0	22,5	32,1	15,1	2,00 - 2,99	
3,00 - 3,99	18,4	19,4	16,4	10,0	18,7	27,4	3,00 - 3,99	
4,00 - 4,99	9,3	11,6	5,3	8,3	9,8	8,5	4,00 - 4,99	
5,00 a více	7,1	9,1	3,4	4,8	6,0	14,2	5,00 +	
Vzdělání osoby v čele:							Education of head of household	
základní (včetně neukončeného)	4,4	4,8	3,6	8,0	2,9	5,8	Basic (including incomplete)	
nižší střední, vyučení	36,0	36,3	35,5	42,5	36,6	26,0	Lower secondary, secondary vocational	
úplné střední	44,5	46,1	41,7	39,9	44,2	51,7	Upper secondary	
vyšší odborné, bakalářské, magisterské, doktorské	15,1	12,7	19,3	9,6	16,5	16,5	Post-secondary, bachelor's degree, university, doctoral	
Postavení osoby v čele:							Status of head of household	
zaměstnanec s nižším vzděláním	25,9	26,5	24,8	19,7	30,1	17,1	Employee, lower education	
zaměstnanec s vyšším vzděláním	43,1	43,3	42,6	28,3	48,6	39,4	Employee, upper education	
samostatně činný	7,7	7,9	7,4	5,5	8,3	8,0	Self-employed	
důchodce v domácnosti:							Pensioner (not working)	
s pracujícími členy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	With working members	
bez pracujících členů	2,4	3,4	0,6	0,0	2,1	6,5	Without working members	
nezaměstnaný	12,2	13,7	9,5	22,4	7,5	18,3	Unemployed	
ostatní	8,7	5,2	15,1	24,0	3,3	10,7	Others	

Zdroj: ČSÚ, 2013 [online]

2 SAMOŽIVITELSTVÍ JAKO NOVÉ SOCIÁLNÍ RIZIKO

Již několik desetiletí se mluví o krizi sociálního státu, kterou zapříčinila globalizace a proměna společnosti z industriální na postindustriální. Mezi nejvíce signifikantní procesy této krize patří proměny na trhu práce, rostoucí křehkost rodiny, demografické změny a pokles solidarity uvnitř společnosti. Nová sociální rizika jsou interpretována jako vedlejší efekt modernizačních procesů a jsou novými v tom, že nejsou účinně zvladatelná tradičními postupy, tedy sociálním státem, solidárními vztahy v rodině, systémem pomáhajících profesí. Výše uvedený proces rostoucí křehkosti rodiny, můžeme specifikovat tím, že se zvyšuje rozvodovost, roste podíl neúplných rodin a domácností samoživitelek a ženy více participují na trhu práce. Flexibilizace rodiny je mnohem rizikovější pro ženy a je otázkou, zda krize sociálního státu povede k úpadku neúplných rodin a samoživitelek, nebo naopak posílí širší rodinné a příbuzenské sítě. (Gojová, 2013, Keller, 2006)

Šťastná (2009, s. 22) také vnímá samoživitelství jako nové sociální riziko a říká, že je spojeno s proměnami rodiny, rodinným uspořádáním, s dynamickým vývojem a nestabilitou na trhu práce, s rostoucí migrací, a jak bylo výše uvedeno s omezováním role sociálního státu.

Podle Formánkové (2010, s. 69) je termín „nové sociální riziko“ spojován se socio-ekonomickými změnami posledních tří desetiletí. Jeho charakteristickými rysy jsou vedle změn v charakteru ekonomické produkce, a z toho vyplývajících změn na trhu práce, procesy stárnutí populace, pokles plodnosti, privatizace sociálních služeb, změny v organizaci rodinných vazeb a v neposlední řadě masivní nárůst ženské zaměstnanosti. Díky těmto změnám jsou rizikem chudoby ohroženy nové skupiny obyvatel, které nebyly klienty poválečného sociálního státu, tudíž nejsou zabezpečeny tradičními systémy sociální ochrany. Spolu s tím dochází k omezování rozsahu a variant nabízené pomoci sociálního státu, mimo jiné i díky snahám o snížení finanční nákladnosti těchto opatření. Ekonomické nejistoty a rizika se tak stále více rozšiřují mezi skupiny obyvatel s menšími možnostmi přizpůsobit se měnícím podmínkám na trhu práce a v oblasti sociálního zabezpečení. Takovou nově ohroženou skupinou jsou rodiny se členem závislým na péči, mezi nimiž jsou hlavně samoživitelky s dětmi předškolního věku. Sociální rizika, která zasahují tuto skupinu, úzce souvisí s problematikou kombinace placené práce, neplacené péče a nejistotami spojenými s růstem flexibility na pracovním trhu.

Všechny tři autorky se tedy víceméně shodují v tom, že neúplné rodiny a samoživitelky jsou v České republice nejohroženější skupinou obyvatel. Tato forma rodinného soužití (jednorodičovské rodiny) byla představena v první kapitole (str. 23 – 25). Nyní budou přiblíženy příčiny vzniku samoživitelství, ohrožení samoživitelek chudobou, problémy s jejich participací na trhu práce, a to, jak se jim daří sladit soukromý a pracovní život.

2.1 Příčiny samoživitelství

Samoživitelství je heterogenní fenomén, který se týká žen různých sociálních kategorií, vzdělanostních kategorií a rozličného vztahu k otcům jejich dětí. Není snadné jednotně určit okamžik, kterým vzniká. Jeho zánik je v tomto ohledu lépe definovatelný, i když taktéž ne docela dobře. S ohledem na snadnou operacionalizovatelnost se nabízí rozvod nebo rozpad partnerství, smrt jednoho rodiče nebo narození dítěte, kterého otec odmítá a nehodlá žít s jeho matkou ve společné domácnosti a zabezpečovat jeho potřeby a výchovu. (Hejzlarová, 2011, s. 6)

Kozlová a Tomanová (2005, s. 31) se shodují s Hejzlarovu ve dvou příčinách (rozvod a smrt rodičů), ale třetí příčinu specifikují jinak. Třetí skupinou jsou tedy podle jejich názoru matky, které záměrně zůstávají svobodné a mají dítě (děti) s mužem, se kterým neplánují trvalý vztah, popř. jsou to ženy, které dítě adoptovaly či vzaly do pěstounské péče.

Podle Hasmanové Marhánkové (2011, s. 3) samoživitelství jako důsledek rozvodu či rozpadu partnerství v České republice dominuje. S ohledem na vysokou rozvodovost a automatickou praxi soudů svěřování dětí do péče matek, rozvod stále zůstává jako jeden z nejvýznamnějších momentů vedoucích k samoživitelství. Typická je pro něj rychlá a zásadní změna finanční situace rodiny a nutnost přeorganizovat péči o děti a vlastně o celou domácnost. Rodině chybí „druhý“ plat, a ačkoliv druhému rodiči zůstávají vyživovací povinnosti, výše alimentů většinou nekompenzuje výpadek platu druhého rodiče. Zároveň mizí i jeden z pečovatелů, a to klade nové nároky na harmonizaci práce a soukromé sféry „sólo“ rodiče. Ženy navíc mají často nižší příjmy než jejich bývalí partneři, a to dále prohlubuje ekonomický propad rodiny. Riziko chudoby samoživitelek je tak jedním z nejzásadnějších projevů provázejících rozpad partnerství.

Radimská (2003, s. 11) uvádí, že žádost o rozvod podávají častěji ženy než muži. Jsou to totiž ony, které jsou v manželství více nespokojené a jsou tedy shovívavější k rozvodu jako řešení situace, v případě, že pár není schopen řešit své problémy. Příčiny rozvodu manželství lze vidět v tabulce ČSÚ z roku 2013. Je patrné, že nejčastěji udávaným důvodem k rozvodu byl rozdíl povah, názorů a zájmů. Následují „ostatní příčiny“, což je možné vysvětlit buď neochotou respondentů být zařazen do některé z nabízených kategorií, nebo celkovou nespokojeností s manželským životem. Nízký je podíl rozvodů způsobených sexuálními neshodami, ze zdravotních důvodů a dále neuváženým sňatkem, což je zřejmě jedním z důsledků posunu sňatkového věku a úbytku nejmladších manželství. Naopak nevěra, alkoholismus a nezáměr o rodinu patří stále mezi vysoké rizikové faktory rozvodovosti.

Tabulka 2- Rozvody podle příčiny rozvratu manželství 2013

2013												
Rozvody podle příčiny rozvratu manželství												
Divorces: by cause of marriage breakdown												
Kód - příčina rozvratu manželství na straně muže	Celkem <i>Total</i>	Příčina rozvratu manželství na straně ženy (kód) <i>Cause of marriage breakdown on the part female (code)</i>										Příčina rozvratu manželství na straně muže <i>Cause of marriage breakdown on the part of male</i>
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	
Celkem	27895	57	182	672	337	56	20973	38	31	4461	1088	Total
1 neuvážený sňatek	62	47	-	1	-	-	7	-	-	4	3	<i>Ill-considered marriage</i>
2 alkoholismus	451	-	115	22	5	1	87	-	-	57	164	<i>Alcoholism</i>
3 nevěra	903	-	5	307	7	1	170	4	1	138	270	<i>Infidelity</i>
4 nezáměr o rodinu, (vč. opuštění rod.)	503	1	3	9	235	-	82	1	1	78	93	<i>Lack of interest in the family (incl. abandonment of family)</i>
5 zlé nakládání, odsouzení pro tr. čin	140	1	1	5	-	30	29	-	-	19	55	<i>Ill-treatment, criminal conviction</i>
6 rozdíl povah, názorů a zájmů	20864	4	22	124	39	13	20157	12	1	208	284	<i>Different characters, views and interests</i>
7 zdravotní důvody	36	-	-	-	-	-	7	18	-	5	6	<i>Health reasons</i>
8 sexuální neshody	36	-	-	3	-	-	2	-	27	3	1	<i>Sexual discord</i>
9 ostatní příčiny	4259	2	21	85	25	9	133	1	-	3771	212	<i>Other causes</i>
0 soud nezjistil zavinění	641	2	15	116	26	2	299	2	1	178	-	<i>Cause not given</i>

Zdroj: ČSÚ, 2014 [online] - upraveno

Přestože rozvod většinou znamená životní otřes a nese s sebou mnohá velká rizika, je ho možné hodnotit i kladně. Nárůst rozpadu partnerství, a tím i počtu jednorodičovských rodin, může totiž také přinášet rozvoj osobních ambicí, touhu po větší svobodě volby, odmítání pokračovat v nefungujícím frustrujícím společném životě a zároveň podle toho svobodně jednat. Avšak tato svoboda má v mnoha případech příliš vysokou cenu, protože

se mnoho žen a jejich děti v jejím důsledku ocitají ve velmi špatné finanční a materiální situaci.

Vysoká mimomanželská plodnost je v současné době statisticky druhou nejvýznamnější příčinou získání statusu matky samoživitelky. Tuto skutečnost deklaruje i výše uvedená tabulka v první kapitole (str. 26). Podle Šťastné (2009, s. 13) však mimomanželská plodnost, tedy podíl dětí narozených mimo manželství, roste ve všech zemích Evropy, přičemž v některých státech podstatně rychleji než v jiných. V České republice do konce 80. let podíl mimomanželské plodnosti nikdy nepřesáhl 10 %. Díky tomu naše republika patřila k zemím s nejnižším zastoupením. Avšak v následujících letech došlo k dramatickému obratu a dnes již patříme k zemím se středními až mírně vyššími hodnotami.

Nárůst mimomanželské plodnosti můžeme sledovat v tabulce č. 3. Meziroční vývoj počtu živě narozených dětí podle rodinného stavu matky v roce 2013 odpovídá trendům posledních let. Dále se zvyšoval počet narozených dětí svobodným matkám (o 1 074 mezi roky 2012 a 2013) a snižoval počet dětí, který porodily vdané matky (o 2 737). Mírně klesl i počet dětí narozených rozvedeným matkám (o 165). Děti narozené ovdovělým matkám tvořily pouze 0,2 % z celkového počtu živě narozených dětí v roce 2013. Podíl dětí narozených v manželství tak v roce 2013 poklesl na 55,0 %, přičemž tento podíl klesá již od konce 80. let 20. století. (Český statistický úřad, 2014e)

Tabulka 3- Živě narození podle rodinného stavu matky 2003 – 2013

	2003	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Rodinný stav matky	Živě narození celkem						
Svobodná	20 753	25 753	35 541	39 529	38 666	40 581	41 655
Vdaná	66 972	69 802	76 113	69 989	63 252	61 488	58 751
Rozvedená	5 668	6 354	7 617	7 389	6 514	6 299	6 134
Ovdovělá	292	302	299	246	241	208	211

Zdroj: ČSÚ, 2014 [online] – upraveno

Třetí příčinou samoživitelství je ovdovění. Avšak jen relativně malý počet matek samoživitelek se dostává do této situace po smrti manžela. Tato příčina dominovala až do druhé poloviny dvacátého století, a díky tomu jednorodičovské rodiny tvořily významný podíl v rámci rodinných domácností. Dnes nicméně tvoří jen marginální procento případů (viz tabulka č. 3), zvláště v kontextu demografických změn, které jsou zmíněny výše. (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 4)

2.2 Feminizace chudoby

Z nejnovějších údajů výběrového šetření EU-SILC (tabulka č. 4) popisujících životní podmínky domácností v České republice za rok 2012 vyplývá, že míra chudoby se ustálila na čísle 8,6 % při stanovení hranice chudoby na 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Nejvyšší míru chudoby dosahují s číslem 27,8 % neúplné rodiny s alespoň jedním závislým dítětem. Další ohroženou skupinou jsou členové domácností se třemi a více dětmi s 13,8 % (Český statistický úřad, 2014f).

Tabulka 4 - Míra rizika chudoby, v členění podle vybraných typů domácností (podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem pod hranicí chudoby)

Míra rizika chudoby, členění podle vybraných typů domácností 2013								
Celkem	Pohlaví		Dva dospělí se závislými dětmi			Neúplné rodiny se závislými dětmi	Domácnosti se závislými dětmi	Domácnosti bez závislých dětí
	Domácnosti jednotlivců - muži	Domácnosti jednotlivců - ženy	1 dítě	2 děti	3 a více dětí			
8,6	12,1	16,4	8,5	6,4	13,8	27,8	10,1	7,1

Zdroj: SILC, 2014 [online] - upraveno

Podle Gojové et al. (2014, s. 46) je v současné době chudoba nejčastěji popisována jako multidimenzionální deprivace. Uvnitř ní se pojí dvě hlediska chudoby, a to objektivní a subjektivní. Společným znakem konceptů chudoby a deprivace je ohrožení zainteresovaných osob sociálním vyloučením. Jednou z nejohroženějších skupin jsou podle realizovaných výzkumů matky samoživitelky. Ačkoliv jsou sociální dávky významným nástrojem snižování chudoby, v případě rodin s dětmi je zásadní kombinace sociálních dávek a uplatnění na trhu práce, které může být pro matky samoživitelky obtížné. Nelze jednoznačně říci, co způsobuje chudobu. Avšak mezi hlavními faktory lze identifikovat nezaměstnanost, špatný zdravotní stav, fyzické či psychické postižení, rozpad rodiny, ať už z důvodu rozvodu či ovdovění, nízké vzdělání, bydlení v chudém regionu, předčasné opuštění domova, věk (důchodový či naopak příliš mladý věk), etnická příslušnost, zadluženost aj.

Termín feminizace chudoby označuje celosvětový trend zvyšujícího se podílu a převahy chudoby žen ve srovnání s muži, čemuž odpovídá i šetření SILC (tabulka

č. 4), které zjistilo, že v České republice jsou chudobou celkově ohroženy více ženy (16,4 %) než muži (12,1 %).

Matky samoživitelky tvoří skupinu, která je vyššímu riziku chudoby vystavena, a to vlivem řady objektivních faktorů, které se vzájemně posilují – jeden pracovní příjem v domácnosti, snížení možností skloubení pracovních a rodinných povinností, a tím také problematičtější začlenění se či udržení na pracovním trhu. (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 4)

Budinová (2012, s. 15) k fenoménu feminizace chudoby říká, že pro něj existují i genderové důvody. Ve společnosti totiž stále převládají patriarchální názory, že žena se má starat o děti a domácnost a muž je živitelem rodiny. Tomu odpovídají i velké rozdíly mezi příjmy žen a mužů, i když se jedná o stejnou práci v jednom oboru. V České republice se jedná v průměru cca o 25 %. Jsou to většinou ženy, které v převážné většině po rozvodu či rozchodu s partnerem vychovávají děti ve své domácnosti, čímž na ně dopadá větší míra starostí a nákladů spojených s neúplnou rodinou. Rozvod pro ženy velmi často znamená znatelný pokles životního standardu v průměru až o 75 %. V pásmu osob ohrožených rizikem chudoby se po rozvodu ocitá téměř 50 % žen.

K tomu názoru se přiklání Hasmanová Marhánková (2011, 4 – 5). Podle ní je riziko chudoby samoživitelek a jejich dětí zapříčiněno i genderovými bariérami na trhu práce. Zaměstnanost je stále nižší, a zatímco zaměstnanost mužů, činí cca 75 %, u žen je to pouze 58 %. Mateřství působí v české společnosti jako znevýhodňující faktor při přijímání do zaměstnání. Neúplné rodiny samoživitelek jsou přitom na příjmu ženy existenčně závislé. Matky samoživitelky čelí několika vzájemně se propojujícím druhům sociálního znevýhodnění a obecně patří k nejvíce ohroženým skupinám nezaměstnaností a chudobou. Je však třeba připomenout, že tato situace nezasahuje jen samoživitelky, ale také jejich děti, které jsou na jejich příjem a péči odkázané. Feminizace chudoby tak stejným dílem dopadá i na děti, které v těchto rodinách vyrůstají stále ve větší míře.

Diskriminace na pracovním trhu a samoživitelství patří mezi hlavní faktory „fenoménu chudoby“. A pokud se k této situaci samoživitelek přidá ještě neplacení výživného na děti ze strany otce, stává se často tato situace neúnosnou.

2.3 Postavení samoživitelek na trhu práce

Pracovat je pro samoživitelky nutností k přežití a jsou tedy častěji ekonomicky aktivní než matky závislých dětí z úplných rodin. Zároveň jsou ale matky samoživitelky a ženy vůbec, více ohroženy nezaměstnaností.

Této skutečnosti odpovídají i poslední data z Českého statistického ústavu (2014): „Počet nezaměstnaných osob v České republice ve 3. čtvrtletí roku 2014 dosáhl 312,7 tis. (z toho 170,9 tis. žen), meziročně se celkový počet nezaměstnaných snížil o 56,9 tis. osob. Pokles nezaměstnanosti se projevil nepatrně více v mužské (o 30,7 tis.) než ženské populaci (o 26,2 tis.).“ Je zřejmé, že nezaměstnanost žen, je stále vyšší než nezaměstnanost mužů.

Jak říká Budinová (2012, s. 31), v České republice jsou samoživitelkám kladeny překážky v přístupu na pracovní trh, které jsou však společné pro všechny ženy – nižší platové ohodnocení vzhledem k mužům, diskriminace při přijímání do zaměstnání a také v kariérním postupu, a to z důvodu péče o děti. Mezi další překážky, kterým čelí všechny ženy – matky, patří i nedostatek míst s flexibilní pracovní dobou a zkráceným úvazkem. Zaměstnání žen také závisí na dostupnosti služeb péče o jejich děti. Takovýchto služeb, a to především pro nejmladší věkovou skupinu (1 – 3 roky), je v České republice nedostatek. Ale i pro děti předškolního věku není nabídka služeb dostačující. Podle sociologických výzkumů patří díky těmto problémům osamělé ženy s malými dětmi ke skupině, která nejhůře, dlouhodobě a opakovaně shání zaměstnání.

Hasmanová Marhánková (2011, s. 5) dodává, že v životě samoživitelek dochází ke kumulaci několika znevýhodňujících rizik, která jim znesnadňují úspěšnost na trhu práce:

- Ženy obecně na trhu práce čelí řadě znevýhodnění, které se promítají do úspěšnosti jejich přijetí, výše platu i rizika nezaměstnanosti. Při omezování výroby či existenčních problémech firmy jsou ženy propouštěny jako první. To se prokázalo i při nedávné finanční krizi,
- pokud má žena malé děti, stává se tato skutečnost vzhledem k přetrvávajícím diskriminačním praktikám na trhu práce rizikovým faktorem, a to již při přijímání do zaměstnání,

- u samoživitelek se tato situace znásobuje ještě absencí partnera, která často potencionálnímu zaměstnavateli signalizuje větší pravděpodobnost absencí v důsledku péče o nemocné děti.

Na rozdíl od matek, které žijí s partnerem, pracují matky samoživitelky častěji na plný úvazek. Podle průzkumů kombinuje plný pracovní úvazek s péčí o děti cca 94 % osamělých matek (Kuchařová, 2007, s. 13). Výjimkou jsou jen matky velmi malých dětí. I když je flexibilní pracovní úvazek jeden z důležitých faktorů úspěšného skloubení péče o děti se zaměstnáním, samoživitelky rovněž stojí před odpovědností za ekonomické zabezpečení rodiny, které je velmi často neslučitelné s vyšší příjmu ze zkráceného úvazku.

Jak už bylo výše několikrát řečeno, samoživitelky patří k nejvíce ohroženým skupinám na trhu práce. Úkolem státu je navrhnout takový systém sociální podpory a pomoci, který by povzbuzoval ženy k placené pracovní aktivitě (neodrazoval je například tím, že stanoví příliš nízké příjmové limity pro nárok na sociální podpory), a zároveň aby zajistil důstojnou životní úroveň těm, které skutečně pracovat nemohou, nebo jejich příjem nestačí na pokrytí potřeb rodiny. To vše navíc musí sladit se zdroji, které mají k dispozici, což je velice náročný až nemožný úkol. Dlouhodobé řešení ekonomického postavení osamělých matek ale spočívá ve zrovnoprávnění žen s muži na pracovním trhu a v podpoře skloubení pracovní aktivity a péče o děti.

2.4 Skloubení soukromého a pracovního života samoživitelek

Problém skloubení soukromého a pracovního života bývá v případě samoživitelek velmi zásadní. V porovnání s matkami v úplných rodinách, pociťují osamělé matky větší problémy s harmonizací soukromé a veřejné sféry (Kuchařová, 2007, s. 8). Osamělé matky mají často taková zaměstnání, které jsou časově a fyzicky nenáročná, nicméně ale také málo ohodnocená a málo atraktivní. Tím se dostávají do „bludného kruhu“ skloubení obou sfér. Pokud se jim podaří získat zaměstnání, které vyhovuje jejich požadavkům s péčí o děti, bývá to většinou místo málo placené, které jim neposkytne dostatečný finanční příjem pro zajištění domácnosti. Proto často volí i další typy přivýdělků ve formě nárazových brigád. (Hasmanová Marhánková, 2011, s. 7)

Co se týká vlastní seberealizace matek samoživitelek, říká Hasmanová Marhánková (2011, s. 6), že tento požadavek zůstává bohužel marginalizován na úkor zaměstnání a jeho

finančního ohodnocení. Nároky a problémy, které vycházejí se samoživitelství, vedou často k upřednostňování ekonomického a existenčního zabezpečení domácnosti před vlastními zájmy. Na druhou stranu si však matky samoživitelky budují pozitivní specifický přístup ke svému zaměstnání. Je to pro ně totiž často jediné místo sociálních kontaktů. A nejen kvůli tomu patří samoživitelky často k nejloajálnějším zaměstnancům. Je to také proto, že si uvědomují očekávání, jež jsou na ně jako na potencionálně „problémové“ zaměstnankyně kladena, a proto se snaží co nejvíce redukovat své absence. Je tedy zřejmé, že význam zaměstnání pro finanční zabezpečení rodiny samoživitelek se často odráží v jejich odpovědném přístupu.

Harmonizace rodiny a zaměstnání je skutečně velký a dost těžce řešitelný problém pro většinu samoživitelek z neúplných rodin. Tyto ženy hledají zdroje řešení v první řadě u zaměstnavatelů, ale nezapomínají ani na možnost pomoci ze strany své původní orientační rodiny. Současně však předpokládají, že jim s řešením skloubení soukromého a pracovního života pomůže především stát, díky své sociální a rodinné politice. (Kuchařová, 2007, s. 55).

Druhá kapitola této diplomové práce čtenáře seznámila s fenoménem samoživitelství, jež někteří sociologové považují za nové sociální riziko. Osvětleny byly příčiny vzniku samoživitelství i to, proč jsou osamělé matky nejvíce ohroženy chudobou a nezaměstnaností, a proč mají problém sladit péči o svou rodinu se zaměstnáním.

Způsob, jakým tedy pomáhá stát matkám samoživitelkám, bude představen v následující kapitole.

3 OCHRANA SAMOŽIVITELEK Z POHLEDU NÁSTROJŮ SOCIÁLNÍ POLITIKY

Krebs (2007, s. 17) říká, že sociální politiku České republiky je možné vymezit dvěma přístupy. Prvním je aktivita státu a dalších subjektů sociální politiky s cílem pozitivně ovlivňovat životní podmínky obyvatel země. Toto „širší pojetí“ je nezbytné pro tvorbu dlouhodobé koncepce sociální politiky, která je provázána se společenským okolím. Druhým přístupem v „užším slova smyslu“ je sociální politika zaměřená na soubor aktivit, nástrojů a opatření, které mají za úkol reagovat na nepříznivé sociální události v životě člověka, jako jsou stáří, nemoc, invalidita, nezaměstnanost a chudoba. Jedná se tedy o systém sociálních dávek, zdravotního a sociálního pojištění. „Cílem sociální politiky je zdokonalování životních podmínek lidí a rozvoj osobnosti člověka, tzn. vytvoření důstojných podmínek života a zajištění rovných příležitostí všem. Prosazení rovných příležitostí znamená především zajištění rovného přístupu ke vzdělání a zdravotní péči, rovného přístupu k pracovním příležitostem, zajištění možnosti získat přiměřené bydlení a garance dostatečného minimálního příjmu odpovídajícího lidsky důstojným podmínkám.“ (Krebs, 2007, s. 37)

Daří se však státu naplňovat cíle jeho sociální politiky? Nejprve budou představeny nástroje, kterými se snaží stát pomoci samoživitelkám či neúplným rodinám. Ještě předtím však se však seznámíme s tím, jak právní legislativa specifikuje osamělého rodiče. Podle § 350 č. 262/2006 Sb., zákoníku práce se „osamělými zaměstnanci“ rozumějí neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži a ženy i muži osamělí z jiných závažných důvodů, nežijí-li s druhem, popřípadě s družkou nebo s partnerem (ČESKO, 2014). Z těchto informací je patrné, český stát nemá oficiální název pro tento rodinný fenomén, což je fakt poněkud alarmující.

V českém sociálním systému se diferencují rodiny svobodných matek, jejichž potomek nemá otce uvedeného v rodném listě, na svobodné nebo rozvedené matky, jejichž dítě má otce uvedeného v rodném listě a konečně ty matky, které mají dítě, a jejich otec sice je uveden v rodném listě, ale zemřel. Toto dělení vychází z tradic českého sociálního státu, který bere ochranu vdov a sirotek jako svou povinnost. Naopak životní situaci svobodných matek implicitně považuje za výsledek jejich nezodpovědného životního kroku a odmítá do něj výrazněji zasahovat. Dalším eventuálním dělením je rozlišování na rodiny, kde otec pravidelně platí výživné (popř. ho v případě jeho smrti „zastupuje“

stát), a kde otec z různých důvodů výživné neplatí, a finanční zajištění je tak výhradně na matce. Poslední – nefinanční – rovinou, která je pro životní spokojenost samoživitelek zásadní, kterou ovšem sociální systém není schopen sledovat, je to, do jaké míry je otec zapojen do péče o dítě. Nejde jen o to, jak často s dítětem tráví volný čas, ale zda jsou vztahy mezi bývalými partnery na takové úrovni, aby byl otec ochoten dítě pohlídat nebo vypomoci v případě, že jsou dítě nebo matka nemocní, případně jak moc je ochoten pomoci s chodem domácnosti, s běžnými opravami, aj. (Hejzlarová, 2011, s. 6)

Pomoc státu z pohledu nástrojů sociální politiky můžeme podle Hejzlarové (2011, s. 7) rozdělit na dvě kategorie. Jedná se o specifickou pomoc, která je jako jediná zaměřena přímo na neúplné rodiny. Tato pomoc představuje především sirotčí a vdovský (vdovecký) důchod a výživné. Druhá kategorie jsou nespecifické nástroje finanční pomoci, do níž spadá vlastně celý systém státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi. Zařazena zde může být i podpora v nezaměstnanosti. Tato nespecifická pomoc však není přímo zaměřena na pomoc samoživitelkám, neboť jak bylo výše řečeno, stát považuje životní situaci svobodných a rozvedených matek za jejich osobní selhání.

3.1 Specifická pomoc státu

Do kategorie specifických nástrojů finanční pomoci spadá tedy sirotčí a vdovský důchod a výživné.

Hejzlarová ve své Analýze finančních nástrojů využitelných pro cílovou skupinu samoživitelek (2011, s. 15) říká, že vdovský a sirotčí důchod jsou nejstarším nástrojem sociální pomoci samoživitelkám. Explicitně a univerzálně byly tyto dávky na našem území zavedeny v roce 1924. Idea vdovského i sirotčího důchodu vychází z několika představ: základní posuzovací jednotkou a standardem je rodina (nesezdané páry nejsou brány v potaz), úmrtí jako sociální událost je (na rozdíl od rozvodu) považováno za hodné pozornosti státu a základem pro výpočet je účast na trhu práce, resp. důchodovém pojištění.

Aktuálně má podle zákona 306/2008 Sb. na sirotčí důchod nárok nezaopatřené dítě, kterému zemřel rodič nebo osvojitel pobírající starobní nebo invalidní důchod (nebo pokud ke dni úmrtí splňovali podmínku pro nárok na starobní nebo invalidní důchod). Výše základní výměry sirotčího důchodu je stejná jako u ostatních důchodů, a v roce 2013 činila

2 330 Kč měsíčně. Výše procentní výměry sirotčího důchodu činila 40% procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měla nebo by měla nárok zemřelá osoba v době úmrtí. K datu 30. 9. 2013 vyplácela ČSSZ 37 423 sirotčích důchodů. Průměrná výše sirotčího důchodu činila k tomuto datu 5 619 Kč. (Česká správa sociálního zabezpečení, 2013)

Stejně jako se starobní a invalidní důchod skládá ze dvou částí – tj. procentní a základní výměry – je tomu tak i v případě vdovského nebo vdoveckého důchodu. Výše procentní výměry vdovského nebo vdoveckého důchodu činí 50% procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měla nebo by měla nárok zesnulá osoba v okamžiku úmrtí. Základní výměra vdovského a vdoveckého důchodu je stejná jako u ostatních druhů důchodů a v roce 2013 činila 2 330 Kč (výši určuje zákon). Průměrná výše vdovského důchodu vypláceného sólo činila k 30. 9. 2013 7 216 Kč a průměrná výše sólo vdoveckého důchodu 6 218 Kč (Česká správa sociálního zabezpečení, 2013). V jaké výši byly v letech 2010 – 2013 tyto důchody vyplaceny lze vidět v tabulce č. 5.

Tabulka 5 - Počet vyplacených důchodů v ČR za období 2010 - 2013

Období	Vdovský	Vdovecký	Sirotčí	Celkem
2010	7 049 412	1 143 176	572 496	41 949 542
2011	7 006 497	1 154 113	565 490	42 405 537
2012	6 962 723	1 168 719	562 343	42 835 086
2013	6 908 646	1 180 601	561 389	42 806 582

Zdroj: ČSÚ, 2013 [online] - upraveno

V souvislosti se samoživitelstvím je výživné nejčastěji používaným veřejně politickým nástrojem. Je legislativně zakotveno v zákoně 210/1998 Sb. Vyživovací povinnost rodičů k dětem se týká prakticky každého dítěte a zajišťuje jejich řádný vývoj. Je nejvýznamnějším a nejdůležitějším druhem vyživovací povinnosti. Právo na výživu nezletilého dítěte vzniká jeho narozením. „Ideově má některá východiska společná s vdovským a sirotčím důchodem. Rodina není jen svazek tady a teď, ale závazky, které uvnitř rodiny fungují, přetrvávají i poté, co se rodina rozpadne (na rozdíl od důchodů ale výživné považuje jako rodinu i vazby lidí, kteří nejsou sezdáni). Podobný je i faktor na odvozování výše výživného od aktivity povinné osoby na trhu práce. Zásadním rozdílem je pak to, že vyživovací povinnost je současnou legislativou považována za soukromou záležitost, ve které by se měl stát angažovat jen minimálně“ (Hejzlarová,

2011, s. 17). Je zarážející, že jako téměř jediná evropská země nemá Česko stanovenou minimální výši výživného na dítě. Problémové okruhy, které se v rámci tohoto tématu řeší, a které by mohly být předmětem snahy o zlepšení, jsou výše výživného a neplatičství.

Koukal (2012) píše, že podle statistiky Asociace neúplných rodin (ANR) je v České republice cca 460 000 neúplných rodin. Výživné přitom neplatí cca 38 % rodičů, kterým soudy výživné vyměřily. V 98 % případů jde o otce. Neplacení alimentů se v ČR stává téměř „folklórem“. Osamělý rodič může dlužné výživné vymáhat exekucí. Pokud má povinná osoba trvalé příjmy z pracovního poměru nebo důchodu, strhává se výživné formou srážek z těchto příjmů. V případě, že povinná osoba příjem nemá, je možné vymáhat alimenty i jinými exekučními prostředky, jako je prodej majetku ve vlastnictví povinné osoby v souladu s platným právem. V trestním zákoníku je obsažen i trestný čin – zanedbání povinné výživy - a v roce 2014 bylo za tento trestný čin trestně stíháno 12 494 osob. Podle ANR se dokonce jedná o třetí nejčastěji páchaný trestní čin. (Asociace neúplných rodin, 2015)

Od 1. 1. 2013 je možné využít nový exekuční prostředek vymáhání výživného – pozastavení řidičského oprávnění, který však exekutor může vydat pouze v případě vymáhání nedoplatku alimentů na nezletilé dítě. Další novou možností je ustanovení 196a trestního zákona, kdy pachatel trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákona) může soud uložit jako přiměřené omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4, aby se zdržel řízení motorových vozidel. Toto omezení může soud uložit tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude zmařena nebo ztěžována. (Aperio, 2013)

Průměrná výše výživného na jedno dítě činila v roce 2011 pouhých 2 749 korun měsíčně, zatímco skutečné náklady spojené s výchovou dítěte vyčíslil Český statistický úřad na zhruba sedm tisíc korun. Pro rodiče samoživitele je tento měsíční výpadek citelným zásahem do rodinného rozpočtu (Koukal, 2014). České soudnictví během března 2014 obdrželo tabulky, které mají sjednotit vyměřování výživného. Tyto tabulky jsou výstupem kulatého stolu „Výživné v praxi aneb šest měsíců s tabulkami“, konaného v listopadu 2010 na půdě Justiční akademie v Praze. K určování výše výživného panují v současnosti nejednotné přístupy a výsledné částky se vyměřují u jednotlivých případů podle individuálního posouzení. Ministryně spravedlnosti Helena Válková na jaře ohlásila, že se pokusí o sjednocení vyměřovacích tabulek. Podle ní by se výživné mělo pohybovat mezi 16 - 22 % čistého příjmu rodiče, který dítě nevychovává. Jeho výše by měla záviset

na věku dítěte. Navrhovaná tabulka pro výpočet výživného vypadá následovně (Alimenty a výživné v ČR, 2014).

Tabulka 6 - Návrh tabulky na výpočet výše výživného

Věk dítěte	Díl z platu připadající na výživné
0 – 5 let	9 – 13 %
6 – 9 let	11 – 15 %
10 – 14 let	14 – 18 %
15 – 17 let	17 – 21 %
18 a více let	20 – 24 %

Zdroj: Alimenty a výživné v ČR, 2014 [online] - upraveno

Vdovský a sirotčí důchod jsou nejdéle uplatňovanými nástroji v oblasti samoživitelství – jejich úprava je politicky velmi citlivá. Vzhledem k současnému demografickému vývoji by si nicméně reformu zasloužily, protože zakládají zvýhodnění jedné skupiny samoživitelek oproti jiným. Jak již bylo uvedeno výše, výživné se v nedávné době dočkalo velmi úspěšných nelegislativních úprav v podobě „tabulek pro soudce“. V oblasti legislativy byly také několikrát podniknuty kroky k zavedení zálohového výživného, které je uplatňováno v sousedním Slovensku, a o které se podle svých slov v časopise Sociální práce / Sociálna práca aktivně zasazuje i současná ministryně práce a sociálních věcí Mgr. Michaela Marksová (2014, s. 8). Nezbyvá než doufat, že se našim zákonodárcům povede tyto zásadní změny co nejdříve zavést do praxe.

3.2 Nespecifická pomoc státu

Stát se především podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin v rámci státní sociální podpory poskytované podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a to především prostřednictvím poskytování rodičovského příspěvku, přídatku na dítě a příspěvku na bydlení. (ČESKO, 2014 [online])

Rodičovský příspěvek je sociální dávkou kompenzující výpadek příjmu z výdělečné činnosti, kdy se rodič (ve většině případů se jedná o matku) plně či alespoň částečně věnuje péči o malé dítě. Tento příspěvek je vyplácen maximálně do čtyř let dítěte. Porovnáme-li tuto skutečnost s ostatními evropskými státy, jedná se o poměrně dlouhou dobu vyplácení této dávky, ale výhodnost dlouhodobosti je relativizována vyšší částky, kterou může rodič

takto dlouho pobírat, kdy se jedná o pouhých 3 800 Kč měsíčně. Je nasnadě, že v případě neúplné rodiny s dítětem nebo dětmi do čtyř let není takové finanční zajištění dostatečné. (Paulusová, Vašíčková, 2014, s. 40)

Přídavek na dítě je tzv. testovanou dávkou, tudíž jeho přiznání závisí na příjmu rodiny. Nárok na něj vzniká nezaopatřenému dítěti v případě, že rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje 2,4násobek životního minima rodiny. V případě rodiny, kterou tvoří jen jeden rodič a dvě děti ve věku do 6 let, je v roce 2014 hranicí měsíční příjem ve výši 15 888 Kč. Příjem rodiny se zkoumá, zjednodušeně řečeno, za kalendářní rok zpětně. Přídavek na dítě tak sice nereaguje na aktuální situaci v rodině, ale s ohledem na jeho výši, která ve vztahu k věku dítěte činí do 6 let 500 Kč, od 6 do 15 let 610 Kč, od 15 do 26 let 700 Kč měsíčně, spočívá jeho hlavní přínos v dlouhodobé výplatě, kdy jej lze ze zákonem stanovených podmínek vyplácet až do 26 let věku dítěte. Mezi další dávky, které mohou samoživitelky za určitých podmínek pobírat, jsou i příspěvky na bydlení. Příspěvek na bydlení přispívá na krytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy. V případě tohoto finančního benefitu se berou v potaz příjmy rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem se považují i přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. (Paulusová a Vašíčková, 2014, s. 40)

Paulusová a Vašíčková (2014, s. 41) říkají, že situace neúplné rodiny s dětmi, které příjem včetně dávek státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení) nestačí k zajištění základních životních potřeb, je řešena v rámci systému sociální pomoci prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Je nutné podotknout, že ke zhoršení sociální situace těchto rodin, tzn. k jejich propadu z podporujícího systému státní sociální podpory do záchranného systému pomoci v hmotné nouzi, přispělo i zrušení sociálního příplatku, který pro mnoho neúplných rodin znamenal velmi významnou finanční pomoc.

Tabulka 7 - Vývoj výdajů na jednotlivé dávky státní sociální podpory a ostatní dávky v letech 1990 – 2012 v mil. Kč

Rok	Přídavek na dítě	Sociální příplatek	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Ostatní státní dávky	Výdaje na dávky státní sociální podpory a další státní dávky celkem
1990	10 481	0	1 504	0	382	21 073
1995	12 770	0	5 824	28	907	25 558
2000	12 748	6 199	7 691	2 697	2 520	31 855
2005	11 195	4 779	12 627	2 459	1 897	32 957
2010	3 862	3 100	27 722	3 521	2 586	40 791
2011	3 498	786	25 709	4 641	1 380	36 014
2012	3 337	53	24 983	5 743	1 370	35 486

Zdroj: VÚPS a NCSS, 2013 [online]) - upraveno

Hejzlarová (2011, s. 3) vnáší do problematiky nespécifikované pomoci státu zatím nezmapovaný fenomén, jímž je přímá finanční pomoc v samostatné působnosti obcí. Realizovaný výzkum, který provedla v roce 2011, ukázal, že přímou finanční pomoc uplatnilo 12,5 % obcí s rozšířenou působností. Zároveň identifikovala tři hlavní typy pomoci: při živelních pohromách, jako „doplnění“ státního systému pomoci v hmotné nouzi a jako formu zmírňování dopadů deregulace nájemného. Pomoc je vyplácena ve formě přímých finančních dávek, poukazů a bezúročných půjček. Zároveň v rámci tohoto výzkumu Hejzlarová navrhuje rozšíření titulu bezúročných půjček pro samoživitelky.

Je zřejmé, že situace rodin, kde chybí jeden z rodičů, je ve všech směrech velmi komplikovaná. Stát, v tomto případě Úřad práce ČR, který o dávkách rozhoduje, by měl klienty o všem řádně poučovat. Takový přístup je důležitý hlavně u chudých neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi, kdy často dochází k tomu, že sociální kompetence rodiče, který se sám musí o rodinu starat, jsou z různých důvodů značně sníženy.

Co dále o finanční podpoře státu říci? Na základě mnoha výzkumů v České republice, které podnikla mimo jiné i Hejzlarová (Analýza finančních nástrojů využitelných pro cílovou skupinu samoživitelek, 2011) můžeme zhodnotit, jaké je subjektivní vnímání opatření rodinné politiky v neúplných rodinách. Přestože se názory osamělých matek samoživitelek týkajících se efektivnosti nástrojů sociální pomoci státu příliš neodlišují od vdaných žen, deklarují samoživitelky rozhodný požadavek na specifická opatření zaměřená v jejich prospěch. Podle 89 % z nich je totiž správné, aby stát více zvýhodňoval

osamělé matky s dětmi před úplnými rodinami. Tento názor pochopitelně vede ke kritice současného stavu, protože 79 % osamělých žen s dětmi považuje současná opatření v sociální politice řešící jejich situaci za spíše nebo zcela nedostatečné. Jejich názory vychází z často velmi obtížné životní situace, kdy jsou potřeby jejich rodin zajišťovány z jediného pracovního příjmu (pokud vůbec pracují). Samoživitelky z neúplných rodin vnímají finanční podporu státu jako velmi podstatnou pro zlepšení své životní situace, a více jak 80 % z nich tvrdí, že by jim stát měl vyplácet vyšší dávky. (Šťastná, 2009, s. 48)

3.3 Sociálně-právní ochrana dětí

Nefinančním nástrojem sociální politiky státu vůči samoživitelkám je instituce sociálně-právní ochrany dětí, která pomáhá nezaopatřeným dětem, a tím i jejich osamělým rodičům.

„Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, na jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinně-právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují“. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014)

Orgány, které zajišťují sociálně-právní ochranu dětí, jsou: Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecní úřady a obecní úřady s rozšířenou působností.

Tyto orgány zabezpečují především sociálně-právní ochranu nezletilých dětí a plní tím povinnosti uložené zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (ČESKO, 2014). Vykonávají především funkci kolizního opatrovníka a provádí šetření v rodinách i v místě bydliště, zpracovávají návrhy nebo podněty k soudu,

Policii ČR, zprávy soudům a jiným institucím. V rámci preventivní a poradenské činnosti orgán sociálně-právní ochrany dětí mapuje nepříznivé vlivy působící na děti v rodinách. Zjišťuje příčiny jejich vzniku, pravidelně vyhodnocuje situaci dítěte a jeho rodiny. Na základě vyhodnocení vypracovává individuální plán ochrany dítěte, pořádá případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich nejbližších. Rozhoduje o výchovných opatřeních, o předání dítěte do péče budoucích osvojitelů a pěstounů, může také rodičům uložit povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení. Pro zajištění dětí ohrožených na životě či zdravém vývoji drží stálou pohotovost na mobilním telefonu a zajišťuje okamžité umístění dětí do vhodného prostředí. Zabezpečuje specializované agendy týkající se náhradní rodinné péče a kurátora pro děti a mládež. S pěstouny uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče, které upravují podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností pěstounů. Zaměstnanci sociálně-právní ochrany dětí se účastní přestupkových řízení, spolupracují a navštěvují zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc, zařízení pro výkon ústavní výchovy, ústavy pro výkon vazby a výkonu trestu. Poskytují komplexní sociálně-právní poradenství, spolupracují s ostatními institucemi v rámci vykonávaných agend, např. s Úřadem práce, aj. Pro děti umístěné mimo rodinu vytváří vhodné podmínky prostřednictvím metod sociální práce pro jejich návrat do původní rodiny - sanace rodiny. (Katalog poskytovatelů sociálních služeb ve Zlíně, 2015)

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí bývá většinou první institucí, se kterou se osamělá matka setká v rámci nástrojů sociální politiky státu, a je jí i nadále k dispozici k pomoci a řešení dalších problémů, které její život s dítětem nebo dětmi v neúplné rodině provází.

3.4 Pomoc z pohledu nestátních neziskových organizací

Pomoc státu samozivitelkám z pohledu nestátních neziskových organizací můžeme zařadit do tzv. širšího pojetí“ sociální politiky, kterou popisuje v úvodu této kapitoly Krebs (2007, s. 17)

Podle Aperia - Společnosti pro zdravé rodičovství v České republice (2013, s. 83) neexistuje v České republice žádná nezisková organizace, která by se zcela a úplně zaměřovala na účinnou celostní pomoc samozivitelkám tak, aby byla srovnatelná

s organizacemi v jiných evropských zemích, jako je například One Parent Families Scotland ve Velké Británii nebo organizace One Family v Irsku.

Mezi některé instituce, které se výše uvedeným fenoménem samoživitelství zabývají, patří (Aperio, 2013):

- Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, který realizuje výzkumy zaměřené na problematiku neúplných rodin a publikací v této oblasti,
- APERIO – Společnost pro zdravé rodičovství, o. s., která realizuje projekty zaměřené na podporu návratu samoživitelek do zaměstnání a osvětu v oblasti osamělého rodičovství,
- Sóló rodiče, o. s., které provozuje web www.solorodice.cz, zaměřený na mapování a vzájemnou podporu sóló rodičů,
- Asociace neúplných rodin, o. s., která se zaměřuje na zlepšení legislativy ve prospěch osamělých rodičů a jejich dětí. V těchto měsících se s určitými výhradami zasazuje za prosazení návrhu zákona o zálohovém výživném, který předložila ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová.

Určitou formu pomoci samoživitelkám či neúplným rodinám nabízejí neziskové organizace, jako jsou centra pro rodinu, komunitní centra pro rodinu, mateřská centra, poradny pro ženy a dívky aj. Jednou z nejvíce využívaných neziskových organizací pro osamělé matky jsou azylové domy. Po celém území České republiky je mnoho takových zařízení pod různými názvy (např. Azylový dům pro ženy a matky, Azylový dům pro matky s dětmi, Charitní domov pro matky s dětmi v tísní aj.). Tato zařízení jsou registrována na základě § 57 zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. V současné době je v ČR cca 217 azylových domů, ale z toho pro ženy s dětmi 61. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014)

Rezidenční sociální služby tohoto typu poskytují přechodné a bezpečné ubytování na nezbytně nutnou dobu matkám s dětmi v mimořádně nepříznivých a bezvýhodných rodinných a sociálních situacích, které jsou spojené se ztrátou bydlení. Kromě ubytování je těmto osamělým matkám poskytnuto i základní sociální poradenství. Každá organizace, která poskytuje tuto službu, disponuje vlastními pravidly, ale cíle mají vesměs stejné. Je to poskytnout těmto uživatelkám maximální podporu v jejich návratu do společnosti, podpořit je v krocích, které povedou k jejich plnému zapojení do života – mít své bydlení, práci, rodinu a okruh přátel. K těmto cílům své klientky vedou tak, že jim

pomáhají při jednání s úřady, při vyřizování dokladů, hledání práce a bydlení, při obnovování rodinných vztahů, dále jim pomáhají s péčí o domácnost a o dítě, s hospodařením s finančními prostředky apod. Osamělým matkám poskytují i bezplatnou stravu až do doby, kdy mají vlastní příjem (např. dávky, důchod, mzda, odměna aj.)

Tato kapitola se věnovala nástrojům sociální politiky, které určitým způsobem pomáhají samoživitelkám v jejich nelehké životní situaci. Ta pochopitelně zásadně ovlivňuje i jejich celkovou životní spokojenost. Tento fenomén bude přiblížen v následující poslední kapitole teoretické části této diplomové práce.

4 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

Pojmy jako je štěstí, životní spokojenost, osobní pohoda, kvalita života, well-being, subjektivní či psychologické blaho, se potýkají se základním problémem. V sociálních vědách totiž neexistuje shoda, co tyto pojmy znamenají a jaké jsou mezi nimi rozdíly. Přestože štěstí, životní spokojenost, osobní pohoda atd., stojí v protikladu k „objektivním“ ekonomickým a demografickým činitelům a materiálním a na zisk zaměřeným kritériím, přesná definice výše uvedených pojmů zatím neexistuje. (Hamplová, 2004, s. 12)

Nešporová a Hamplová (2014, s. 185) se dále o výše uvedených pojmech rozepisují a říkají, že v posledních letech nabývají na atraktivitě, a jejich výzkumem se zabývá mnoho odborníků z řad sociologů, psychologů a ekonomů. Většina výzkumů využívá kvantitativní metodologii a pokouší se zjistit, jaké aspekty ovlivňují zvýšení nebo snížení subjektivního pocitu štěstí. Sociologové spojují míru štěstí a spokojenosti člověka nebo společnosti s četností jeho sociálních kontaktů, ale i s jinými faktory, nevylučuje ekonomické a demografické. Tím byly zviditelněny významné souvislosti mezi mírou spokojenosti a rodinným stavem, prací, finančním příjmem, zdravím a genderem, o něco méně pak s věkem či plodností a úmrtností. Psychologové upozorňují na subjektivní aspekty, a zdůrazňují souvislosti mezi mírou prožívaného štěstí a charakteristickými osobnostními prvky jedince. Naopak ekonomové věnují zásadní pozornost objektivním faktorům a vysvětlují rozdíly ve spokojenosti strukturálními a vnějšími aspekty, čímž myslí hrubý domácí produkt, příjem a životní podmínky.

S těmito názory souhlasí Maroušková a Seitl (2014, s. 42) a také je dále rozvíjejí. Životní spokojenost je dle jejich názoru nejčastěji vnímána jako kognitivní faktor osobní pohody. Jedinec globálně hodnotí svůj život na základě řady aspektů nebo naplňování hodnot, které jsou těsně spojeny právě s celkovou životní spokojeností, přičemž hodnocení životní spokojenosti je zde zcela subjektivní. Faktory, které mají vliv na hodnocení životní spokojenosti, mohou být demografické, sociální, osobnostní nebo biologické. Mezi demografické faktory může být zařazen věk, pohlaví a sociální status. Sociální oblast je charakterizována vztahy v rodině a zaměstnáním. Osobnostní aspekty souvisejí s charakteristikami jedince, jako jsou rysy, schopnosti adaptace, zvládnání zátěže a rovněž odolnost vůči zátěži.

Fahrenberger et al. (2001, s. 4) zahrnuje pod životní spokojenost deset samostatných oblastí života, které jsou součástí Dotazníku životní spokojenosti, jež bude použit v praktické části této diplomové práce, ve výzkumu životní spokojenosti samoživitelů. Jedná se o oblast zdraví, práce a zaměstnání, finanční situace, volný čas, manželství a partnerství, vztah k vlastním dětem, vlastní osobě, dále je to sexualita, přátelé, známí a příbuzní a bydlení. Nešporová a Hamplová (2014, s. 186) k těmto oblastem ještě přidávají spokojenost s politikou, bezpečností, vzděláním a prostředím atd., načež se pak tyto jednotlivé oblasti mohou stát součástí jakéhosi globálního ukazatele životní spokojenosti či kvality života.

Jako alternativa zjišťování životní spokojenosti se však velmi často používá pouze jeden ukazatel, a tím je subjektivní osobní hodnocení samotným respondentem. Bylo prokázáno, že celkovou životní spokojenost lze velmi dobře vyvodit ze spokojenosti se čtyřmi základními doménami života. Jsou to sociální kontakty, rodina, práce a každodenní pravidelné aktivity, zdraví a příjem. Nejvýznamnější a nejdůležitější doménou jsou podle respondentů sociální kontakty a rodina a nejméně výraznou roli v souvislosti s životní spokojeností hraje příjem. (Nešporová, Hamplová, 2014, s. 186).

I přes značné rozdíly definic životní spokojenosti, jejich aspektů, faktorů či oblastí, má tento fenomén společně to, že zdůrazňuje subjektivitu hodnocení – lidé jsou spokojeni tehdy, pokud se tak skutečně cítí, nebo pokud o sobě říkají, že se tak cítí.

4.1 Kvalita života a její modely a determinanty

Kvalita života je velmi důležitým termínem v socio-ekonomickém výzkumu. Problém je v tom, že kvalita života je abstraktní koncept a je velmi těžké vytvořit homogenní definici. Tento problém koresponduje s výše uvedenými názory Hamplové, která se v předchozí kapitole snaží definovat životní spokojenost.

Mezi často používané definice patří ta, kterou vytvořila Mezinárodní zdravotnická organizace (WHO). Definuje kvalitu života jako jedincovo vnímání jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového žebříčku a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, normám a obavám. (WHO, 1996 cit. podle Ludíkové et al., 2013, s. 10)

Heřmanová (2012, s. 411) upozorňuje na zcela nové pojetí kvality života, ve kterém hodnotí čtyři základní oblasti jednotlivce v sociální interakci: kontext a zázemí, faktory prostředí, osobnostní charakteristiky a zpracování informací. Tento globální model upozorňuje na dynamičnost, variabilitu, vysokou subjektivnost, individuálnost, sociální podmíněnost, ale i celkový charakter prožívání kvality života člověka.

Stejně jako existuje množství definic, existuje i množství modelů kvality života. Pro ilustraci uvádíme model „Čtyř kvalit života“, kterou vytvořila Veenhovenová, 2000, cit. podle Heřmanové (2012, s. 416). Představuje zcela jiný, rozšířený a od všech původních modelů velmi výrazně odlišný pohled na kvalitu života.

Tabulka 8- Model „Čtyř kvalit života“

Čtyři modely kvality života	VNĚJŠÍ KVALITY Charakteristiky prostředí včetně společnosti	VNITŘNÍ KVALITY Charakteristiky individua
PŘEDPOKLADY Životní šance	VHODNOST PROSTŘEDÍ <ul style="list-style-type: none"> Životní prostředí, sociální kapitál, prosperita, životní úroveň (zahrnuje ekologické, sociální, ekonomické a kulturní podmínky, které studuje ekologie, architektura, sociologie a sociálně-politické vědy) 	ŽIVOTASCHOPNOST JEDINCE <ul style="list-style-type: none"> Psychologický kapitál, adaptivní potenciál, zdraví, způsobilost (představuje fyzické a duševní zdraví, znalosti, schopnosti a umění života a je předmětem zájmu lékařství, psychologie a pedagogiky včetně tělovýchovy a poradenství v oblasti životního stylu)
VÝSLEDKY Životní výsledky	UŽITEČNOST ŽIVOTA <ul style="list-style-type: none"> Vyšší hodnoty než přežití, transcendentální koncepce (zahrnuje vnější užitečnost člověka pro jeho blízké okolí, pro společnost a lidstvo a jeho vnitřní cenu v termínech morálního vývoje, morální dokonalosti a je tradičně předmětem zájmu filozofie) 	VLASTNÍ HODNOCENÍ ŽIVOTA <ul style="list-style-type: none"> Subjektivní pohoda, spokojenost, štěstí, pocit smysluplnosti (představuje pojetí kvality života, které je široce aplikováno ve vědách o člověku, v medicíně a vytváří vlastní metodologické postupy, zahrnuje hodnocení spokojenosti s jednotlivými životními oblastmi, hodnocení převažující nálady a celkové spokojenosti se životem)

Zdroj: Veenhoven, R., 2000 in Heřmanová, 2012 [online] - upraveno

Šolcová a Kebza (2002, s. 25) tvrdí, že mezi determinanty kvality života bývají zařazeny tyto proměnné: zdravotní stav, objektivní ukazatelé činnosti a fyzických funkcí člověka, subjektivní posouzení celkového zdraví, sociálně ekonomický status, věk a zapojení do náboženských aktivit. Mezi další velmi důležité determinanty patří etnicita jedince, okolnosti penzionování, vdovství a vdovectví, rodičovství, sociální opora, životní události, osiření a taktéž sebeúcta.

Jak říká Křivohlavý (2001, s. 39), psychologové kladou důraz na spokojenost jednotlivce. To znamená, že kvalitně žije ten, kdo je se svým životem spokojen. A spokojen je podle něj člověk tehdy, když se mu daří dosahovat cílů, které si předsevzal. Pokud je tato skutečnost pravdivá, tak můžeme kvalitu života definovat jako prožívání životního uspokojení a kladení emocionálního afektu nad afekt negativní.

4.2 Osobní pohoda a její dimenze

S pojmy životní spokojenosti či kvality života je často spojována i osobní pohoda (well-being). Odborníci jako například Šolcová a Kebza (2004, s. 22) tvrdí, že se jedná o dlouhodobý emoční stav, ve kterém se odráží spokojenost jedince s jeho životem. Dále se shodují na tom, že osobní pohoda musí být chápána a měřena prostřednictvím komponent kognitivních (životní spokojenost, morálka ve smyslu morálních zásad) a emočních (pozitivní emoce, negativní emoce), a že se vyznačuje soudržností v různých situacích a stabilitou v čase.

S těmito názory souhlasí i Dvořáková et al. (2006, s. 21). Podle jejich názorů osobní pohoda spadá mezi afekty, nálady a osobnostní rysy a obsahuje i postojovou komponentu. V nástrojích, jež se používají v psychologických výzkumech, bývá osobní pohoda často operacionalizována jako prožitek, který trvá řádově spíše týdny než dny nebo okamžiky. Obsahují však i několik proměnlivých charakteristik, které souvisejí s aktuálním psychickým stavem, s reakcemi na životní události a s proměnlivostí a dynamikou nálad člověka.

Pojem osobní pohody obsahuje jak duševní, tak tělesnou a sociální dimenzi. Mezi další dimenze lze zařadit tělesnou pohodu (wellness či fitness), prožitek blaha (welfare), dosažení a prožití úspěchu (success), a také komponenty přátelství (friendship) či štěstí (happiness). (Šolcová, Kebza, 2004, s. 22)

Ryffová a Keyes (1995, s. 720) zformulovali šest základních dimenzí osobní pohody. První z nich je sebezpřijetí (self-acceptance) – jedná se o pozitivní postoj k sobě samému, přijetí různých aspektů sebe, dobrých a špatných vlastností, srozumění s různými faktory sebe a jejich akceptace, vyrovnání se s vlastní minulostí a přijetí toho, čeho člověk dosud ve svém životě dosáhl. Druhou dimenzí jsou pozitivní vztahy s druhými lidmi (positive relations) – prosociální chování, vřelé a srdečné vztahy s druhými, zájem o jejich blaho

a osobní pohodu, vcítění se do druhých (schopnost empatie). Dimenze třetí je autonomie (autonomy), jež znamená nezávislost a sebeurčení, samostatnost, nezávislost na hodnocení a očekávání druhých, schopnost odolat sociálním tlakům a zachovat si vlastní názor a jednání a nepodléhat konformitě. Čtvrtou dimenzí je zvládání životního prostředí (environmental mastery). Jde o prožívání kompetencí při zvládání každodenních nároků, schopnost anticipace, touha po zdokonalování se, přehled o tom, co se děje v okolním prostředí, schopnost vidět a využít příležitosti pro vlastní cíle a potřeby. Následující dimenzí je smysl života (purpose in life), jež obsahuje pocit, že minulý a přítomný život má smysl, cílesměrnost, zaměření k určitému cíli. Poslední šestou dimenzí je osobní rozvoj (personal growth), který znamená otevřenost novým možnostem, pocit trvalého vývoje a rozšiřování vlastního já, nepřipouštění si nudy a pocitu stagnace, schopnost pozorovat pozitivní změny vlastního já a chování.

Řada sociologů stále více poukazuje na sílící důležitost sociálních dimenzí osobní pohody. Například Keyes (1998, s. 121) rozlišuje specifické sociální dimenze na:

- Sociální integraci – hodnocení vztahu jedince ke komunitě a společnosti, pocit, že je společností nebo komunitou uznáván,
- sociální akceptaci – jedincův příznivý obraz o společnosti a lidech,
- sociální přínos – hodnocení sociální hodnoty jedince pro společnost či komunitu,
- sociální aktualizaci – kladné hodnocení potenciálu společnosti k vývoji, její schopnosti mít vliv na svůj rozvoj,
- sociální koherenci – jedinec se nestraní společnosti, cítí soudržnost, spatřuje určitý řád a logiku v sociálním životě.

Člověk s vysokou mírou emocionální, psychologické a sociální pohody má dostatek energie a vitality a udržuje svůj život jako smysluplný a užitečný. Co se stane, když člověka postihne nějaká pozitivní nebo negativní životní událost? To bude představeno v následující podkapitole.

4.3 Vliv životních událostí na životní spokojenost

Život člověka není ani zdaleka tak jednotvárný, jak by se mohlo zdát. Každý zažívá situace, kdy je mu dobře a cítí se spokojeně, ale i chvíle, kdy mu dobře není. Když se

dostane do zátěžové situace, je mu úzko. Někdy tyto situace nezvládne a propadne se až do deprese. Naopak, jestliže prožije opačnou pozitivní zkušenost, cítí se výborně. Křivohlavý (2013, s. 68) se ptá, která z těchto hraničních situací – pozitivní nebo negativní zážitek, má zásadní vliv na naši životní spokojenost, pohodu či štěstí? Výzkumy, které byly zaměřeny na zodpovězení tohoto diskurzu, zjistily, že pozitivní zážitky nemají tak výrazný vliv na životní spokojenost, jako zážitky negativní. Důvodem je mimo jiné skutečnost, že čím vzdálenější je to povzbudivé, co člověk zažil, tím je síla této vzpruhy slabší.

Mezi zážitky, které člověk nejspíše uvedou do spokojeného stavu, jsou dle Křivohlavého (2013, s. 69) na prvním místě dobré vztahy s přáteli, dále radost z dobrého jídla, radost ze sexuálního vzrušení a zážitek z úspěchu v některé důležité životní činnosti. V poslední době věnují sociologové pozornost vlivu relativně nejsilnějších podnětů pozitivního emocionálního prožívání. Patří mezi ně zamilovanost, výhra v loterii, dokončení studia (promoce), svatba, setkání se s důležitou VIP osobností, narození dítěte či zážitek náboženské konverze. Nejdéle trvající kladný efekt na životní spokojenost má zamilování, které trvá tak dlouho jako zamilování samo. Narození dítěte má zpočátku podobný efekt, avšak brzy je vystřídán opačným laděním poté, co s dítětem přišly do rodiny problémy a negativní zážitky. Výhra v loterii znamená v první chvíli prudký vzestup štěstí, po chvíli však rychle opadá. Velké pozornosti se také v poslední době těší studie dlouhodobých vlivů „dobrého manželství“, „dobré rodiny“ a „šťastného domova“ na spokojenost se životem.

Negativní zážitky u jedince vyvolávají stav přílišného zatížení nebo ohrožení, které je spojeno s menším či větším úbytkem životní spokojenosti, ohrožující i tělesnou a duševní pohodu. Mezi základní druhy zátěžových situací patří podle Vágnerové (2008, s. 16 - 18) frustrace, krize a deprivace, trauma, konflikt a stres. Američtí psychologové T. H. Holmes a R. H. Rahe vytvořili přehled 43 životních událostí způsobujících stresovou zátěž, z nichž si vybereme prvních dvacet. Na míru ohrožení stresem má tedy největší vliv úmrtí partnera – partnerky, na druhém místě je rozvod, dále rozvrat partnerství, uvěznění, smrt blízkého člena rodiny, úraz nebo vážná nemoc, sňatek, ztráta zaměstnání, usmíření a přebudování manželství, odchod do důchodu, změna zdravotního stavu člena rodiny, změna zaměstnání, změna finančního stavu, úmrtí blízkého přítele, přeřazení na jinou práci aj.

V teoretické části této diplomové práce jsme se seznámili se stavem současné rodiny a formami rodinného života jako jsou singles rodiny, kohabitace, manželství,

rekonstruované a jednorodičovské rodiny. Následující kapitola popisuje samoživitelství jako nové sociální riziko, dále příčiny vzniku samoživitelství, ohrožení samoživitelek chudobou a nezaměstnaností, a také problémy se skloubením jejich soukromého a pracovního života. Třetí kapitola se zaměřila na to, jakým způsobem pomáhá samoživitelkám stát pomocí nástrojů sociální politiky, která obsahuje specifickou a nespecifickou pomoc, podporu sociálně-právní ochrany dětí a pomoc ze strany nestátních neziskových organizací. Poslední kapitola empirické části této diplomové práce popisuje fenomén životní spokojenosti, kvality života a jejích modelů a determinantů, dimenze osobní pohody a vliv životních událostí na životní spokojenost.

Jak již bylo výše řečeno, úmrtí partnera, rozvod, rozvrat partnerství, ztráta zaměstnání, změna finančního stavu jsou faktory, které se více či méně dotýkají každé osamělé matky samoživitelky. Je tedy nasnadě, že jejich životní spokojenost bude těmito aspekty zásadně ovlivněna. Odpověď na otázku – jaká je tedy životní spokojenost samoživitelek, zjistíme v následující praktické části této diplomové práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

První část diplomové práce byla věnována teoretickému vymezení současné rodiny, samoživitelství, nástrojům sociální politiky a fenoménu životní spokojenosti. Všechny tyto oblasti ovlivňují následující výzkum. Výzkumná část byla zaměřena na problematiku životní spokojenosti samoživitelek v porovnání se životní spokojeností vdaných žen.

Cílem páté kapitoly je představit výzkumný projekt diplomové práce se všemi jeho náležitostmi. Následuje kapitola šestá, která uvádí výsledky výzkumného šetření, jejich interpretaci a doporučení do praxe.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zjistit životní spokojenost samoživitelek a porovnat ji se životní spokojeností vdaných žen.

Dílní výzkumné cíle:

- Zjistit spokojenost samoživitelek se zdravím.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s jejich finanční situací.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s jejich volným časem.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s partnerstvím.
- Zjistit spokojenost samoživitelek se vztahem k vlastním dětem.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s vlastní osobou.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s jejich sexualitou.
- Zjistit spokojenost samoživitelek se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným.
- Zjistit spokojenost samoživitelek s bydlením.

5.2 Formulace hlavních výzkumných otázek a hypotéz

K dosažení výzkumného cíle byla stanovena hlavní výzkumná otázka:

Jaká je životní spokojenost samoživitelek?

K dosažení výzkumného cíle byla stanovena hlavní výzkumná hypotéza:

H₁: Životní spokojenost samoživitelek je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

5.3 Vedlejší výzkumné otázky a hypotézy

VO₁: Jaká je spokojenost samoživitelek se zdravím?

H₂: Životní spokojenost samoživitelek se zdravím je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností se zdravím samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se zdravím samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO₂: Jaká je spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním?

H₃: Životní spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s prací a zaměstnáním samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s prací a zaměstnáním samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO₃: Jaká je spokojenost samoživitelek s jejich finanční situací?

H₄: Životní spokojenost samoživitelek s finanční situací je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s finanční situací samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s finanční situací samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO4: Jaká je spokojenost samoživitelek s jejich volným časem?

H5: Životní spokojenost samoživitelek s volným časem je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s volným časem samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s volným časem samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO5: Jaká je spokojenost samoživitelek s partnerstvím?

H6: Životní spokojenost samoživitelek s partnerstvím je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s partnerstvím samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s partnerstvím samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO6: Jaká je spokojenost samoživitelek se vztahem k vlastním dětem?

H7: Životní spokojenost samoživitelek se vztahem k vlastním dětem je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností se vztahem k vlastním dětem samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se vztahem k vlastním dětem samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO7: Jaká je spokojenost samoživitelek s vlastní osobou?

H₈: Životní spokojenost samoživitelek s vlastní osobou je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s vlastní osobou samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s vlastní osobou samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO₈: Jaká je spokojenost samoživitelek s jejich sexualitou?

H₉: Životní spokojenost samoživitelek se sexualitou je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností se sexualitou samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se sexualitou samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO₉: Jaká je spokojenost samoživitelek se vztahem k jejich přátelům, známým a příbuzným?

H₁₀: Životní spokojenost samoživitelek se vztahem k jejich přátelům, známým a příbuzným je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností se vztahem k jejich přátelům, známým a příbuzným samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se vztahem k jejich přátelům, známým a příbuzným samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

VO₁₀: Jaká je spokojenost samoživitelek s bydlením?

H₁₁: Životní spokojenost samoživitelek s bydlením je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s bydlením samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s bydlením samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

Tabulka 9 – Charakteristika proměnných

Závisle proměnné	Nezávisle proměnné
kladné či záporné vnímání životní spokojenosti	samoživitelky
kladné či záporné vnímání škál životní spokojenosti: se zdravím, prací a zaměstnáním, finanční situací, volným časem, manželstvím a partnerstvím, vztahem k vlastním dětem, vlastní osobě, sexualitě, přátelům, známým a příbuzným a bydlením	vdané ženy

Zdroj: Vlastní výzkum

5.4 Výzkumná technika - Dotazník životní spokojenosti (DŽS)

Pro tuto diplomovou práci byla zvolena psychodiagnostická metoda sběru dat. Dle zjištěných znaků lze pomocí ní blíže charakterizovat zkoumanou osobu nebo její určité stránky ve smyslu diagnózy. Jedná se o exaktní způsob vedoucí ke zjišťování jevů, faktů a jejich souvislostí.

Dotazník životní spokojenosti (DŽS) setavili Jochen Fahrenberg, Michael Myrtek, Jörg Schumacher a Elmar Brähler v roce 2001. Standardizovali jej na německé populaci. V České republice je dostupný v překladu Kateřiny Rodné a Tomáše Rodného a vydává jej Testcentrum Praha. Dotazník je určen k posuzování celkové životní spokojenosti a diferencovanému posuzování deseti různých aspektů (škál) této oblasti. Metoda obsahuje celkem sedmdesát tvrzení, která respondenti hodnotí pomocí sedmibodového ohodnocení od 1 – velmi nespokojena až k 7 – velmi spokojena. Každá škála životní spokojenosti v dotazníku má sedm otázek. Do celkové hodnoty životní spokojenosti (DŽS – SUM) se započítávají pouze hodnoty ze sedmi škál, kterými jsou: Zdraví (ZDR), Finanční situace (FIN), Volný čas (VLC), Sexualita (SEX), Přátelé, známí a příbuzní (PZP) a Bydlení (BYD). Škály Práce a zaměstnání (ZAM), Manželství a partnerství (MAN) a Vztah k vlastním dětem (DET) se do celkové sumy životní spokojenosti nezapočítávají. (Fahrenberg et al., 2001, s. 64 - 66)

Otázky z dotazníku DŽS byly přepsány do elektronické podoby na portále SURVIO, jež slouží jako oblíbený nástroj k sestavení dotazníků. Výše uvedených 10 škál životní spokojenosti obsahuje celkem 70 otázek. Z důvodu užší specifikace samoživitelek

a zjištění jejich finančního zázemí, bylo vytvořeno dalších pět otázek, týkajících se věku, rodinného stavu, financování výdajů a výše výživného na děti. V dotazníku vdaných žen byla vytvořena pouze jedna otázka, týkající se věkového rozložení.

5.5 Výzkumný vzorek a způsob výběru

V případě použití dotazníku je třeba, aby výzkumný vzorek obsahoval alespoň 100 respondentů. Je-li výzkumný vzorek složen z více podskupin, musí každá z nich obsahovat minimálně 50 dotazovaných. (Švec, 2004, s. 48)

Pro tuto diplomovou práci byly zvoleny jako základní vzorek samoživitelky a vdané ženy v celé České republice. Tento vzorek byl vybrán metodou snowball sampling (technikou sněhové koule, což znamená účelovým nabalováním dalších osob) prostřednictvím zveřejněného dotazníku na webovém serveru <http://www.survio.com/survey/d/F70903V6A2D2H2R3C> v případě samoživitelek a <http://www.survio.com/survey/d/B7A9L9N3G5U0E7J0E> v případě vdaných žen. K tomuto účelu bylo využito ochoty samoživitelek a vdaných žen z blízkého okolí (rodina, přítelkyně, spolužačky a kolegyně v zaměstnání), ale hlavně členství ve skupinách na sociální síti Facebook.

Výzkum životní spokojenosti byl realizován v období říjen 2014 až únor 2015 a výzkumný vzorek obsahuje 208 samoživitelek a 212 vdaných žen.

5.6 Způsob zpracování dat

Zjištěná data byla z internetového serveru SURVIO stažena do tabulkového procesoru Excel. Prvních pět upřesňujících otázek, které se týkaly věku, rodinného stavu, financování výdajů samoživitelek a výše výživného, bylo pomocí funkce „filtr“ zpracováno do tabulek absolutních a relativních četností a převedeno do grafů.

Data, která se týkala životní spokojenosti, byla pro lepší přehlednost barevně označena podle škál. Odpovědi ve škálách životní spokojenosti byly pomocí funkce „nahradit“ převedeny na čísla sedmibodového hodnocení (od 1 – velmi nespokojena až k 7 – velmi spokojena). Poté byl proveden součet (hrubý skór) jednotlivých odpovědí daných škál. K těmto hrubým skórum byly dle věkového rozložení respondentek, přiřazeny hodnoty

staninů v devítibodovém rozsahu, které jsou k dispozici v příručce dotazníku DŽS. Následně byly vytvořeny u všech škál životní spokojenosti, tabulky absolutních a relativních četností samoživitelek a vdaných žen, se sedmi možnostmi odpovědí: 1 – velmi nespokojena, 2 – nespokojena, 3 – spíše nespokojena, 4 – ani spokojena, ani nespokojena (součet hodnot staninů 4, 5, 6 představující průměr, který lze očekávat u 54 % případů), 5 – spíše spokojena, 6 – spokojena a 7 – velmi nespokojena. Pomocí funkce „filtr“ byly tyto tabulky vyplněny a převedeny do grafu.

K výpočtu aritmetického průměru, mediánu, modusu a směrodatné odchylky byly taktéž použity funkce programu Excel (PRŮMĚR, MEDIAN, MODE, SMOCH.VÝBĚR). I tyto výpočty byly zaneseny do tabulky a použity k interpretaci dat.

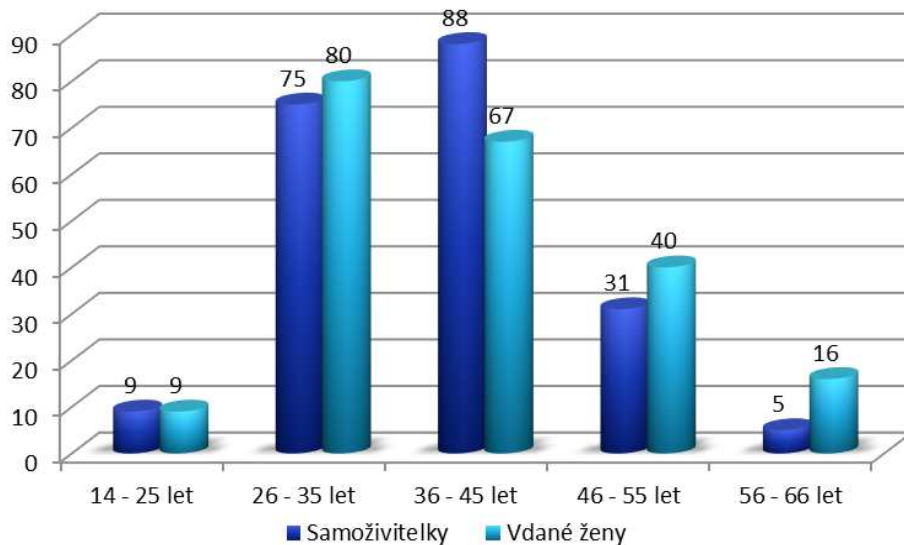
V případě verifikace hypotéz byl použit výpočet pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, který byl rovněž vypočítán pomocí tabulkového procesoru Excel.

5.7 Struktura respondentek

Jak bylo výše řečeno, bylo zpracováno 208 dotazníků životní spokojenosti samoživitelek a 212 dotazníků životní spokojenosti vdaných žen. Pro lepší přehlednost byly respondentky (samoživitelky a vdané ženy) rozděleny podle věku.

Graf č. 1 znázorňuje věkové složení samoživitelek a vdaných žen, které se dělí do pěti věkových skupin. První skupina ve věkovém rozmezí 14 – 25 let je zastoupena 4 % samoživitelek a 4 % vdaných žen, druhou skupinu v rozmezí 26 – 35 let zastupuje 36 % samoživitelek a 28 % vdaných žen. Prostřední věková skupina v rozmezí 36 – 45 let je zastoupena 42 % samoživitelek a 32 % vdaných žen. Následuje věkové rozmezí 46 – 55 let, které zastupuje 15 % samoživitelek a 19 % vdaných žen. Poslední věková skupina 56 – 66 let je zastoupena 3% samoživitelek a 7 % vdaných žen.

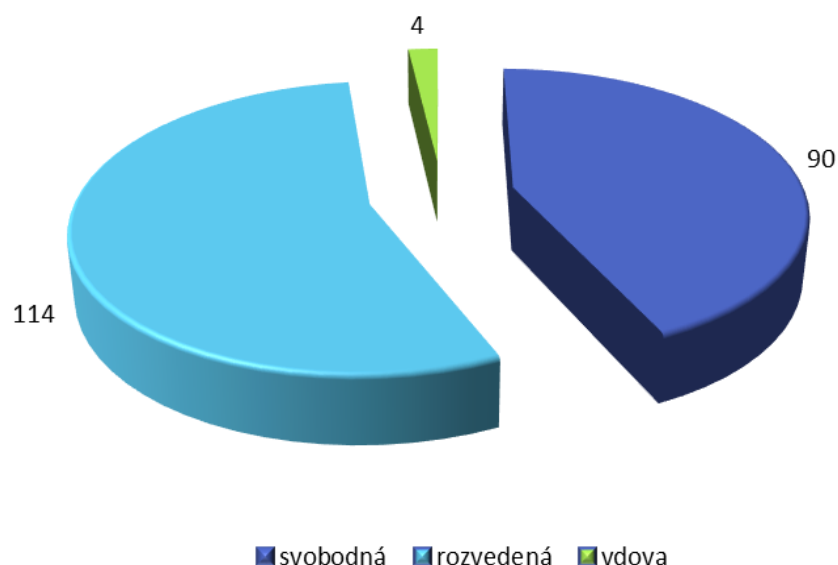
Graf 1 – Stratifikace respondentek podle věku

Zdroj: Vlastní výzkum

Další doplňující otázky v dotazníku byly zaměřeny jen na samoživitelky. Graf č. 2 vyhodnocuje poměr mezi třemi typy rodinného stavu samoživitelek, které jsou zároveň i příčinou vzniku jejich samoživitelství. Celkový počet dotazovaných respondentek je 208 a dělí se na tři skupiny. První skupina obsahuje 55 % rozvedených samoživitelek, ve druhé skupině jsou tzv. svobodné matky ve 43 % případů a poslední, téměř zanedbatelné zastoupení, mají vdovy (2 %).

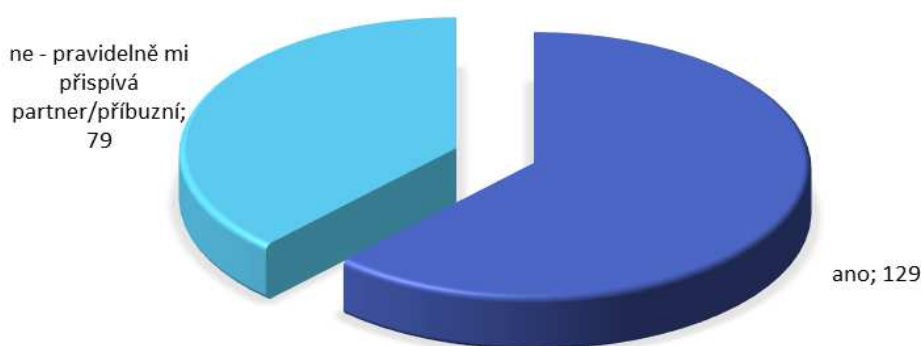
Graf 2 - Stratifikace samoživitelek podle rodinného stavu

Zdroj: Vlastní výzkum

Jednou z vedlejších výzkumných otázek této diplomové práce je zjistit, jaká je životní spokojenost samoživitelek s finanční situací. Proto bylo v další doplňující otázce zjišťováno, zda samoživitelky financují veškeré své výdaje samy, nebo zda jim někdo z jejich okolí pomáhá, a pokud ano, tak v jaké výši. V grafu č. 3 je patrné, že 62 % samoživitelek si veškeré své životní výdaje hradí samy a 38 % samoživitelkám pomáhá nový partner nebo blízká rodina.

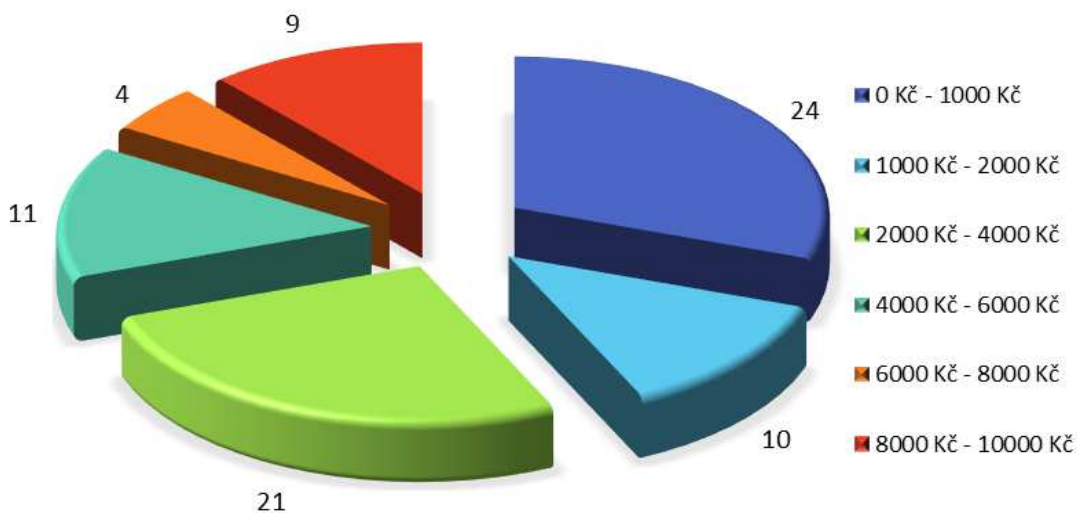
Graf 3 – Financujete veškeré své výdaje (provoz domácnosti, výdaje na děti, volný čas aj.) pouze sama ze svých vlastních příjmů (mzda, plat, výživné, vdovský důchod, přídavky na děti, jiné sociální dávky)?

Zdroj: Vlastní výzkum

Výše těchto příspěvků jsou znázorněny v grafu č. 4. Nejčastěji blízcí pomáhají samoživitelkám finančními příspěvky ve výši 0 Kč – 1 000 Kč. Tuto částku pobírá 30 % samoživitelek. Příspěvky ve výši 2 000 Kč – 4 000 Kč dostává 27 % samoživitelek a ve výši 4 000 Kč – 6 000 Kč je přispíváno 14 % samoživitelkám. Následuje finanční pomoc ve výši 1 000 Kč – 2 000 Kč, kterou pobírá 13 % osamělých matek. Poměrně vysokou finanční pomoc ve výši 8 000 Kč – 10 000 Kč dostává pravidelně 11 % samoživitelek a finanční příspěvek ve výši 6 000 Kč – 8 000 Kč pobírá 5 % osamělých matek.

Graf 4 – Pokud Vám pravidelně přispívá nový partner/příbuzní, tak v jaké výši?

Zdroj: Vlastní výzkum

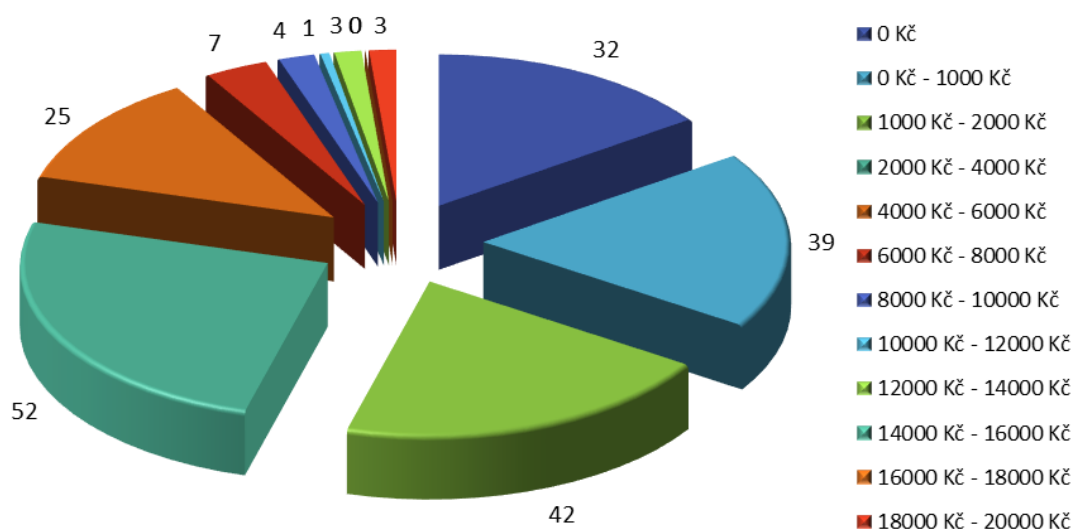
Naprostá většina respondentek je existenčně závislá na pravidelném pobírání výživného od druhého rodiče svého dítěte (dětí). Tento fenomén byl přiblížen ve 3. kapitole této diplomové práce (str. 37). Proto bylo zmapováno, v jaké celkové výši samoživitelky pobírají výživné na své děti. Je však potřeba zdůraznit, že tyto částky neukazují výši alimentů na jedno dítě, ale na všechny děti, které samoživitelka má. Tyto informace nám ukazuje graf č. 5 (str. č. 62).

Výši výživného jsme rozdělili do 12 skupin a kromě první skupiny (0 Kč), jsou všechny dále děleny na určité finanční rozpětí „od – do“. Bylo zjištěno, že samoživitelky nejčastěji pobírají výživné v rozpětí 2 000 Kč – 4 000 Kč, a to v 25 % případů. Následují finanční částky v rozmezí 1 000 Kč – 2 000 Kč pobírá 20 % osamělých matek. Třetí nejvíce zastoupenou skupinou bylo výživné ve výši 0 Kč – 1 000 Kč, které pobírá 19 % samoživitelek. Čtvrtá alarmující skupina samoživitelek v podílu 15 % nepobírá alimenty vůbec. Je však nutné připomenout, že jsou mezi nimi i 4 vdovy, které alimenty nedostávají. Další 3 % samoživitelek pobírají výživné ve finančním rozpětí 6 000 Kč – 8 000 Kč a 2 % samoživitelek pobírají výživné mezi 8 000 Kč – 10 000 Kč. Následují finanční skupiny v rozpětí 12 000 Kč – 14 000 Kč, kterou pobírá 1 % samoživitelek a 18 000 – 20 000 Kč, kterou taktéž pobírá 1 % osamělých matek.

Žádná ze sledovaných respondentek neoznčila poslední dvě skupiny, čili nepobírají výživné ve výši 14 000 Kč – 16 000 Kč ani 16 000 Kč – 18 000 Kč.

Graf 5 – V jaké výši pobíráte na své dítě/děti výživné nebo v jaké výši pobírá výživné vaše dítě/děti nad 18 let, které s vámi žije/žijí ve společné domácnosti?

Zdroj: Vlastní výzkum

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTEPRETACE

V této kapitole bude předložen přehled výsledků získaných v rámci výzkumného projektu. Tyto údaje byly získány dotazníkovým šetřením a jsou graficky znázorněny histogramy četností a doplněny popisem relativních četností. Každá výzkumná otázka také obsahuje tabulky, kde jsou zaznamenány charakteristiky poloh zjištěných skutečností. Jedná se o aritmetický průměr, medián (prostřední hodnota z řady hodnot seřazených podle velikosti) a modus, který je hodnotou s nejvyšší četností. Dalším výpočtem je směrodatná odchylka, která poskytuje informaci o hodnotách, které jsou nakupeny nebo rozptýleny kolem střední hodnoty. (Chráška, 200, s. 48 – 52)

Vzhledem k tomu, že v rámci hypotéz dochází k porovnání životní spokojenost samoživitelek a vdaných žen, výsledky obou souborů budou graficky interpretovány současně. V případě vdaných žen pak budeme popisně srovnávat pouze hlavní výslednou hodnotu s nejvyšší četností, a to z důvodu, že životní spokojenost vdaných žen není podstatným předmětem zkoumání toto projektu.

6.1 Životní spokojenost a její škály

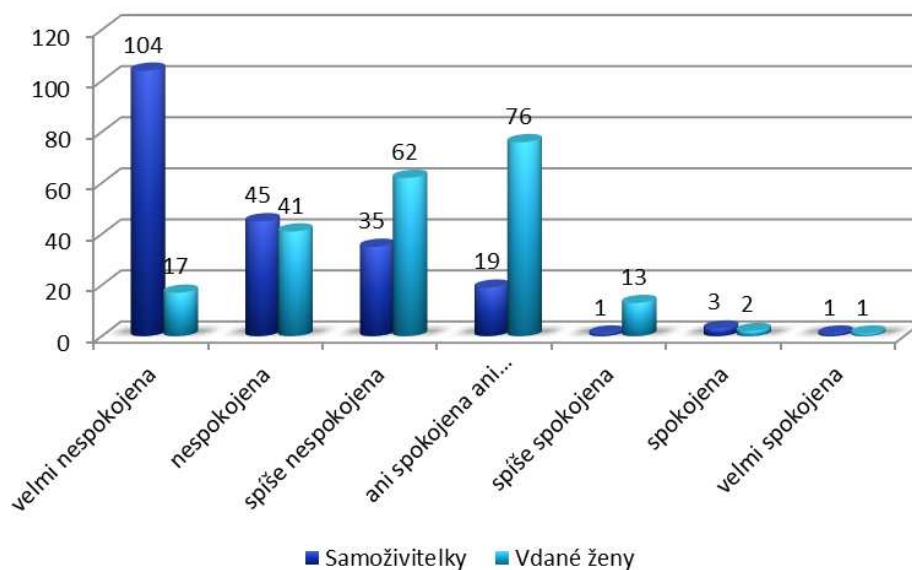
K dosažení výzkumného cíle byla stanovena hlavní výzkumná otázka:

Jaká je životní spokojenost samoživitelek?

Tato hlavní výzkumná otázka zjišťuje, jaká je životní spokojenost samoživitelek. Do celkové životní spokojenosti (DŽS – SUM) se započítávají pouze hodnoty ze sedmi škál, kterými jsou: Zdraví, Finanční situace, Volný čas, Sexualita, Přátelé, známí a příbuzní a Bydlení. Škály Práce a zaměstnání, Manželství a partnerství, Vztah k vlastním dětem se do celkové sumy životní spokojenosti nezapočítávají. (Fahrenberg et al., 2001, s. 64)

Jak je vidět v grafu č. 6 (str. 67), **samoživitelky jsou se svým životem „velmi nespokojeny“**. Z celkového počtu 208 oslovených respondentek takto odpovědělo 50 % dotazovaných osamělých matek. Pro větší kontrast můžeme jejich životní spokojenost srovnat s životní spokojeností vdaných žen (212 respondentek), které nejčastěji odpověděly, že nejsou „ani spokojeny ani nespokojeny“, a to v 36 % podílu. Následuje odpověď samoživitelek „nespokojena“ s 22 %, dále „spíše nespokojena“ s 17 % a odpověď „ani spokojena, ani nespokojena“ s 9 %. „Spokojeno“ je 1 % samoživitelek, „spíše spokojeno“ je také 1 % osamělých matek a „velmi spokojeno“ je 0 % samoživitelek.

Graf 6 – Životní spokojenost samoživitelek a vdaných žen

Zdroj: Vlastní výzkum

V následující tabulce jsou zaznamenány charakteristiky poloh zjištěných skutečností. Aritmetický průměr hodnot je 2,05, což odpovídá slovnímu vyjádření „nespokojena“, medián (prostřední hodnota dat) je 1,5, jež se pohybuje na hranici mezi „velmi nespokojena“ a „nespokojena“. Nejdůležitější hodnota – modus (největší četnost dat) – je 1, což koresponduje i s výsledkem ve výše uvedeném grafu č. 6 a odpovídá slovnímu vyjádření „**velmi nespokojena**“. Směrodatná odchylka 1,483 nám udává informaci o tom, jak dalece jsou hodnoty kolem střední hodnoty nakupeny.

Tabulka 10 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	2,05	1,5	1	104	1,483

Zdroj: Vlastní výzkum

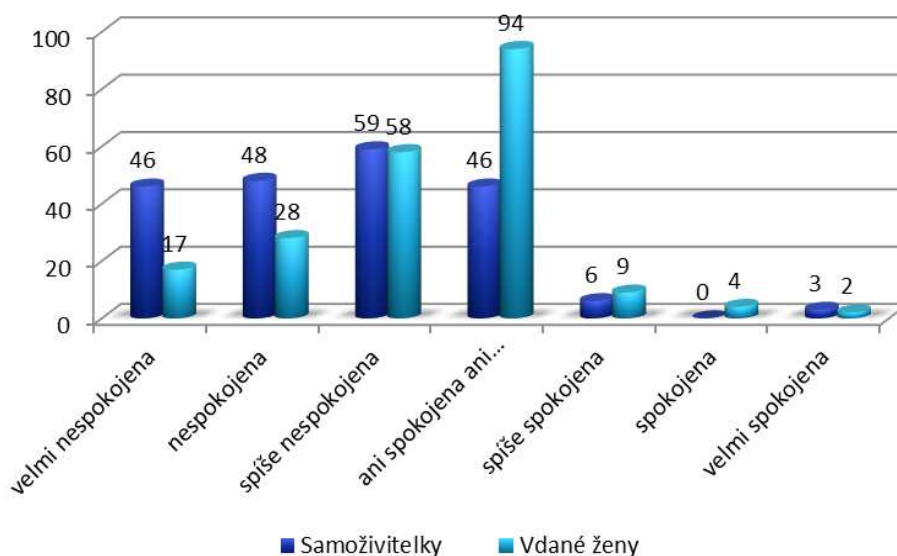
6.1.1 Vedlejší výzkumné otázky

VO1: Jaká je spokojenost samoživitelek se zdravím?

Tato škála životní spokojenosti (ZDR) obsahuje sedm položek - otázek v dotazníku DŽS (otázky č. 6 - 12). Tyto otázky více specifikovaly spokojenost se zdravím. Příklad těchto otázek: „Se svým tělesným zdravotním stavem jsem...“ nebo „Se svou duševní výkonností jsem...“.

Graf č. 7 ukazuje, že samoživitelky jsou se svým zdravím **„spíše nespokojeny“** (28 % respondentek). Vdané ženy nejsou se svým zdravím „ani spokojeny, ani nespokojeny“, a to v 44 % případů. „Nespokojeno“ se svým zdravím je 23 % osamělých matek, 22 % samoživitelek je „velmi nespokojeno“ a „ani spokojeno, ani nespokojeno“ je taktéž 22% dotazovaných žen. Následuje odpověď „spíše spokojena“ se 3 %, „velmi spokojena“ s 2 % osamělých matek a spokojena nebyla žádná respondentka.

Graf 7 – Životní spokojenost se zdravím

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 11 překládá aritmetický průměr spokojenosti samoživitelek se zdravím ve výši 2,87, která odpovídá stanovisku „spíše nespokojena“, medián je 3, a taktéž odpovídá slovnímu popisu „spíše nespokojena“. Této hodnotě odpovídá i modus (3) a potvrzuje tím celkový výsledek spokojenosti se zdravím v grafu č. 7, tedy také **„spíše nespokojena“**. Směrodatná odchylka byla vypočtena na hodnotu 1,644.

Tabulka 11 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek se zdravím

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	2,87	3	3	59	1,644

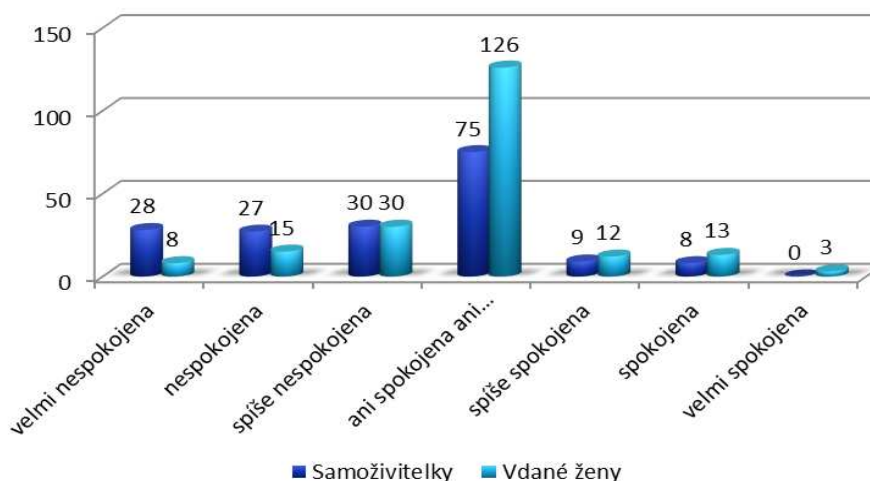
Zdroj: Vlastní výzkum

VO2: Jaká je spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním?

Tato škála životní spokojenosti (PAZ) obsahuje v dotazníku otázky č. 13 - 19. Tyto otázky se hlouběji zaměřovaly na aspekty v pracovní spokojenosti, a to například těmito dotazy: „Se svým postavením na pracovišti jsem...“ nebo „Když myslím na to, jak jistá je moje budoucnost v zaměstnání, jsem...“.

V případě této škály životní spokojenosti odpovědělo pouze 177 samoživitelek a 207 vdaných žen, a to z toho důvodu, že byly nezaměstnané nebo na mateřské dovolené (31 samoživitelek a 5 vdaných žen tedy tuto dotazníkovou škálu nevyplnilo). V tomto případě se obě sledované skupiny – samoživitelky i vdané ženy - shodly na stejné odpovědi **„ani spokojena, ani nespokojena“**. Tuto odpověď volilo 42 % samoživitelek a 61 % vdaných žen. S prací a zaměstnáním je „spíše nespokojeno“ 17 % samoživitelek, „velmi nespokojeno“ je 16 % osamělých matek, „nespokojeno“ je 15 % a 5% respondentek odpovídalo, že jsou „spíše spokojeny“ a „spokojeno“ je také 5 % dotazovaných žen. Ani jedna samoživitelka není se svou prací a zaměstnáním „velmi spokojena“. Sledované hodnoty předkládá graf č. 8.

Graf 8 – Životní spokojenost s prací a zaměstnáním

Zdroj: Vlastní výzkum

Jak je vidět v tabulce č. 12, aritmetický průměr výsledků spokojenosti s prací a zaměstnáním má hodnotu 3,61 a odpovídá slovnímu vyjádření „ani spokojena, ani nespokojena“. Medián a modus mají shodně hodnotu 4, která také odpovídá stanovisku „**ani spokojena, ani nespokojena**“, čímž koresponduje a potvrzuje výsledky výzkumu v grafu č. 8. Směrodatná odchylka je 1,889.

Tabulka 12 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s prací a zaměstnáním

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
177	3,61	4	4	75	1,889

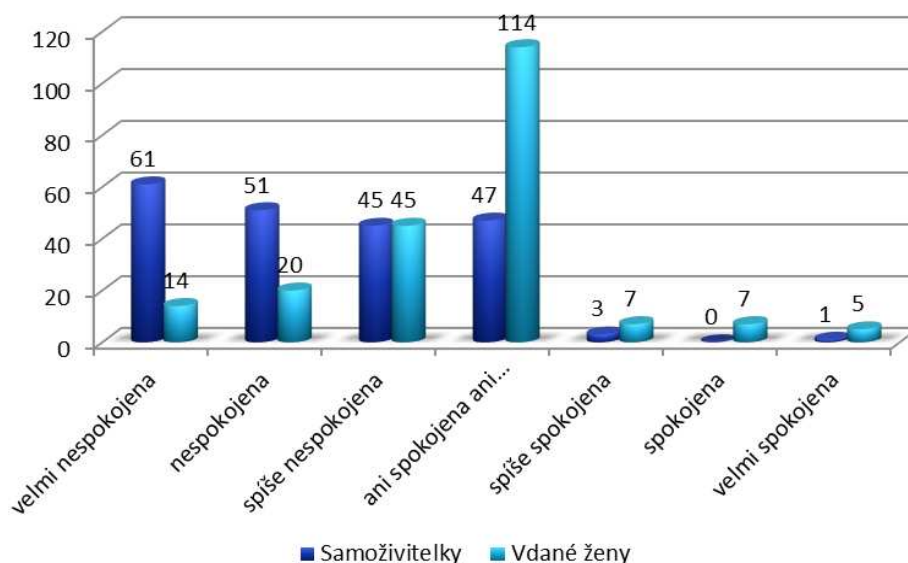
Zdroj: Vlastní výzkum

VO₃: Jaká je spokojenost samoživitelek s jejich finanční situací?

Otázka č. 3 se zabývá zjištěním, jaká je spokojenost samoživitelek s jejich finanční situací (FIN). Tuto škálu reprezentují dotazníkové otázky č. 20 - 26 a sledují finanční spokojenost z více aspektů. Jako příklad může být uvedeno: „Se svým příjmem/platem jsem...“ nebo „S možnostmi, které mohu vzhledem ke své finanční situaci nabídnout své rodině, jsem...“, aj.

Jak nám znázorňuje graf č. 9, bylo zjištěno, že 29 % samoživitelek je se svou finanční situací „**velmi nespokojeno**“. Vdané ženy nejsou naproti tomu se svou finanční situací „ani spokojeny, ani nespokojeny“ (54 %). „Nespokojeno“ je 25 % respondentek, „ani spokojeno ani nespokojeno“ je 23 % osamělých matek a 22 % samoživitelek je se svou finanční situací „spíše nespokojeno“. S odpovědí „spíše spokojena“ se ztotožnilo 1 % respondentek, jedna samoživitelka (0 %) je „velmi spokojena“ a „spokojena“ není žádná respondentka.

Graf 9 - Životní spokojenost s finanční situací

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 13 ukazuje aritmetický průměr ve výši 2,61 a odpovídá slovnímu vyjádření „spíše nespokojena“. Medián v hodnotě 2 odpovídá stanovisku „nespokojena“. Největší četnost odpovědí (modus) v hodnotě 1 souhlasí s výše uvedenými výsledky v grafu č. 9 a odpovídají stanovisku „**velmi nespokojena**“. Směrodatná odchylka byla vypočítána ve výši 1,528.

Tabulka 13 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s finanční situací

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	2,61	2	1	61	1,528

Zdroj: Vlastní výzkum

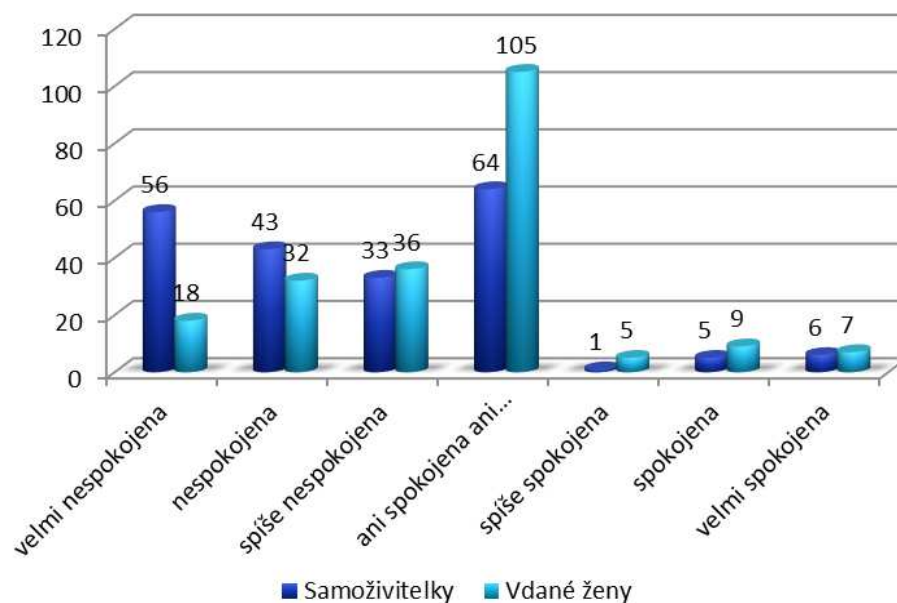
VO4: Jaká je spokojenost samoživitelek s volným časem?

Škála životní spokojenosti samoživitelek s volným časem (VLC) obsahuje v dotazníku otázky č. 27 – 33, které se na trávení volného času respondentek hlouběji zaměřily. Jsou to

otázky jako např.: „S množstvím svého volného času po práci a o víkendech jsem....“ nebo „S časem, který mohu věnovat blízkým osobám, jsem...“, atd.

Jak ukazuje v graf č. 10, spokojenost s volným časem je u samoživitelek i vdaných žen stejná – respondentky označily nejčastěji odpověď „**ani spokojena, ani nespokojena**“. Osamělé matky v 31 % a vdané ženy dokonce v 50 % podílu. Dále 27 % samoživitelek uvedlo, že jsou se svým volným časem „velmi nespokojeny“, 21 % osamělých matek je „nespokojeno“ a 16% respondentek je „spíše nespokojeno“. S trávením svého volného času jsou „velmi spokojeny“ 3 % samoživitelek, „spokojeny“ 2 % respondentek a „spíše spokojeno“ 0 % osamělých matek.

Graf 10 – Životní spokojenost s volným časem

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 14 vidíme aritmetický průměr spokojenosti samoživitelek s volným časem ve výši 3,04, která odpovídá stanovisku „spíše nespokojena“, medián je 3, a taktéž odpovídá slovnímu popisu „spíše nespokojena“. Modus je v hodnotě 1 a odpovídá slovnímu vyjádření „**velmi nespokojena**“, což však **neodpovídá** výsledkům z grafu č. 10. Tento rozdíl vznikl díky tomu, že hodnota 4 – „ani spokojena, ani nespokojena“ v grafu č. 10 se vypočítá sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skorů (staninů), představujících průměr, který lze očekávat u 54 % případů a jehož četnost je tudíž větší. Směrodatná odchylka je 1,963.

Tabulka 14 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s volným časem

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	3,04	3	1	56	1,963

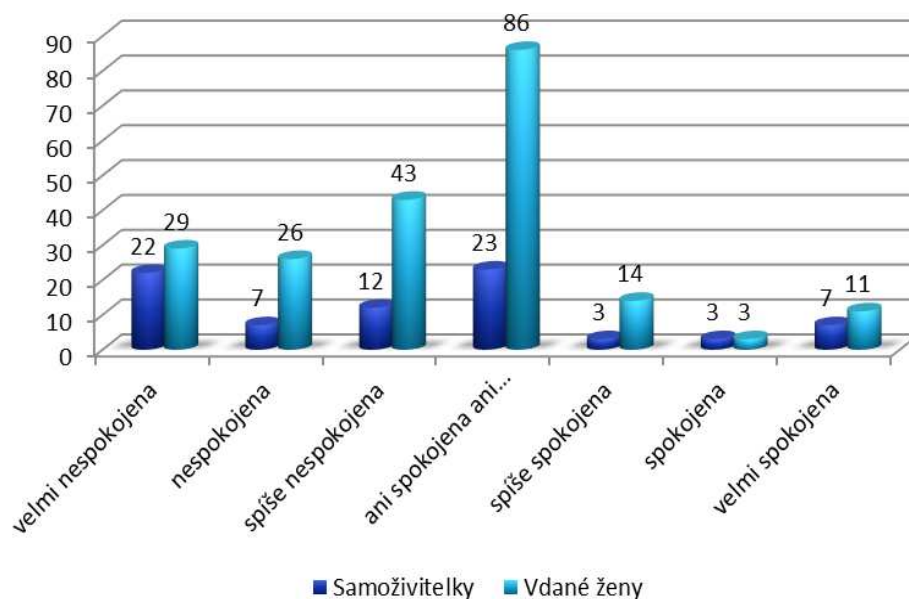
Zdroj: Vlastní výzkum

VO: Jaká je spokojenost samoživitelek s partnerstvím?

Tato výzkumná otázka obsahuje v dotazníku položky č. 34 – 40. Byly mezi nimi otázky: „S požadavky, které na mne klade mé manželství/partnerství, jsem...“ nebo také „S bezpečím, které mi poskytuje můj partner, jsem...“ apod.

Vzhledem k tomu, že samoživitelky žijí většinou samy s dětmi, odpovědělo na tuto škálu pouze 77 respondentek. Ty z nich, které mají nového partnera, nejsou se svým partnerstvím „ani spokojeny, ani nespokojeny“, stejně jako vdané ženy. U samoživitelek se jedná o 30 % a u vdaných žen o 41 %. Graf č. 11 dále ukazuje, že 28 % osamělých matek je se svým partnerstvím „velmi nespokojeno“, 16 % je „spíše nespokojeno“. „Nespokojeno“ je 9 % samoživitelek a „velmi spokojeno“ je také 9 % samoživitelek. Odpověď „spíše spokojena“ volila 4 % samoživitelek a odpověď „spokojena“ také zvolila 4 % respondentek.

Graf 11 – Životní spokojenost s manželstvím a partnerstvím

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 15 ukazuje aritmetický průměr ve výši 3,61 a odpovídá slovnímu vyjádření „ani spokojena, ani nespokojena“. Medián má hodnotu 3, která znamená „spíše nespokojena“. Největší četnost odpovědí (modus) v hodnotě 1 však také neodpovídá výše uvedeným výsledkům ve grafu č. 11, a odpovídá stanovisku „**velmi nespokojena**“. Tento rozdíl vznikl sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skorů (staninů), představujících průměr, které lze očekávat u 54 % případů a jejichž četnost je tudíž větší. Směrodatná odchylka byla vypočítána ve výši 2,571.

Tabulka 15 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s partnerstvím

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
77	3,69	3	1	28	2,571

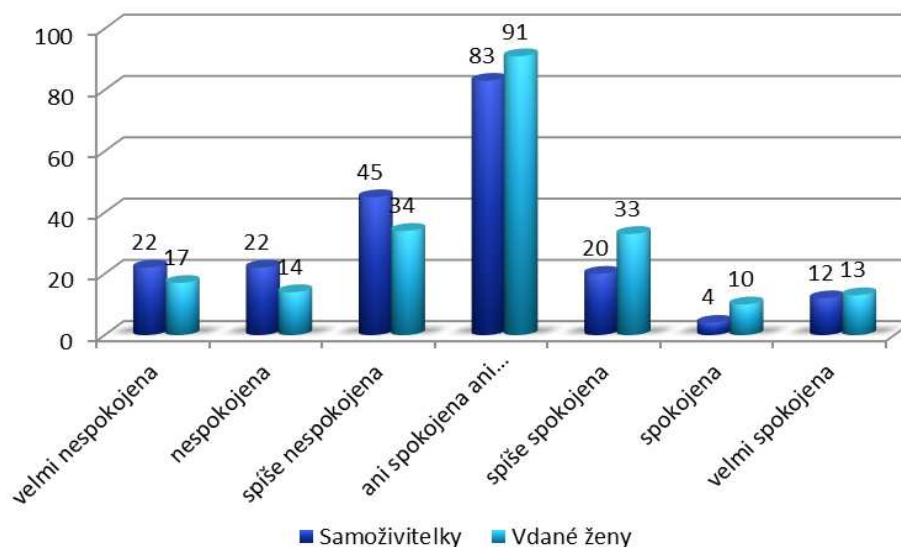
Zdroj: Vlastní výzkum

VO: Jaká je spokojenost samoživitelek se vztahem k vlastním dětem?

Tato škála životní spokojenosti (DET) obsahuje sedm položek - otázek v dotazníku DŽS (otázky č. 41 - 47). Tyto dotazy více specifikovaly spokojenost samoživitelek s jejich dětmi. Příklad těchto otázek: „Když myslím na úspěchy svých dětí ve škole a zaměstnání, jsem....“ nebo „S uznáním, které se mi od mých dětí dostává, jsem...“.

Jak je vidět v grafu č. 12, samoživitelky i vdané ženy nejsou se vztahem ke svým dětem „**ani spokojeny, ani nespokojeny**“. Z celkového počtu 208 oslovených respondentek takto odpovědělo 40 % dotazovaných osamělých matek a 43 % vdaných žen. Následuje odpověď samoživitelek „spíše nespokojena“, a to v 22 % podílu. 10 % samoživitelek odpovědělo, že jsou „**nespokojeny**“, „**velmi nespokojeno**“ je také 10 % osamělých matek a dalších 10 % dotazovaných žen odpovědělo, že jsou „spíše spokojeny“. 6 % respondentek je se svými dětmi „**velmi spokojeno**“ a jenom 2 % osamělých matek je „spokojeno“.

Graf 12 – Životní spokojenost se vztahem k vlastním dětem

Zdroj: Vlastní výzkum

V následující tabulce č. 16 jsou zaznamenány charakteristiky poloh zjištěných skutečností. Aritmetický průměr hodnot je 4,22, což odpovídá slovnímu vyjádření „ani spokojena, ani nespokojena“, medián (prostřední hodnota dat) je 4, jenž také odpovídá stanovisku „ani spokojena ani nespokojena“. Nejdůležitější hodnota – modus (největší četnost dat) – je 3, což **nekoresponduje** s výsledkem ve výše uvedeném grafu č. 12 a odpovídá slovnímu vyjádření „**spíše nespokojena**“. Tento rozdíl vznikl sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skorů (staninů), představujících průměr, které lze očekávat u 54 % případů a jejichž četnost je tudíž větší. Směrodatná odchylka 2,168 udává informaci o tom, jak dalece jsou hodnoty kolem střední hodnoty nakupeny.

Tabulka 16 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek se vztahem k vlastním dětem

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	4,22	4	3	45	2,168

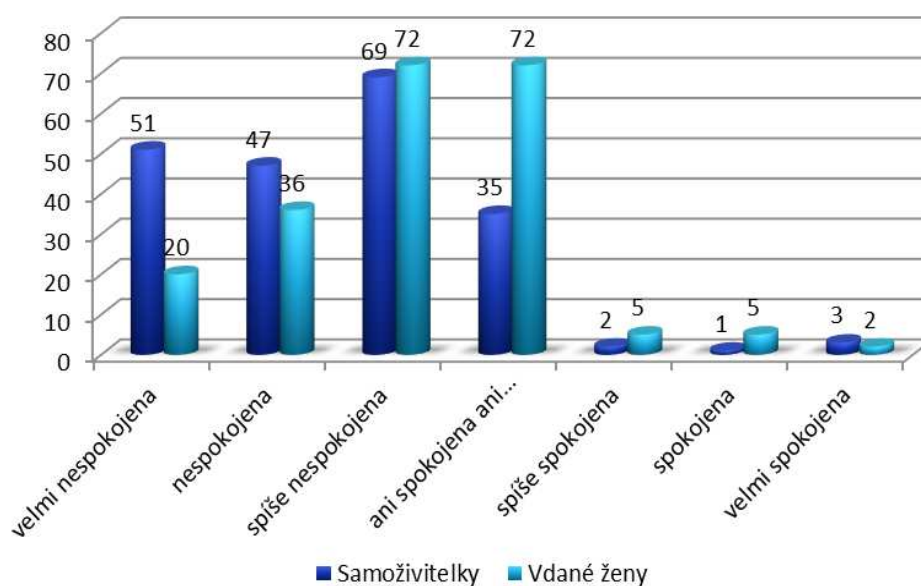
Zdroj: Vlastní výzkum

VO7: Jaká je spokojenost samoživitelek s vlastní osobou?

Výzkumná otázka č. 7 se zabývá zjištěním, jaká je spokojenost samoživitelek s vlastní osobou (VLO). V této škále jsou obsaženy upřesňující otázky dotazníku DŽS č. 48 – 54. Jako příklad může být uvedeno: „Se svým sebevědomím a sebejistotou jsem...“, anebo také „Se svou vitalitou (tzn. s radostí ze života a životní energií) jsem...“ a další otázky.

Výsledky výzkumu zachycuje graf č. 13. Bylo zjištěno, že 33 % samoživitelek je s vlastní osobou **„spíše nespokojena“**. Vdané ženy tuto odpověď volily taktéž nejčastěji (34 %), spolu s odpovědí „ani spokojena, ani nespokojena“, v podílu 34 %. Následuje odpověď samoživitelek „velmi nespokojena“ ve 25 % případů, 25 % osamělých matek odpovědělo „velmi nespokojena“ a 23 % respondentek volilo odpověď „nespokojena“. „Ani spokojeno ani nespokojeno“ je 17 % samoživitelek a s odpovědí „spíše spokojena“ se ztotožnilo 1 % oslovených respondentek, s odpovědí „velmi spokojena“ taktéž 1 % samoživitelek. „Spokojena“ je pouze 1 samoživitelka (0 %).

Graf 13 – Životní spokojenost s vlastní osobou

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 17 ukazuje aritmetický průměr ve výši 2,67 a odpovídá slovnímu vyjádření „spíše nespokojena“. Medián má také hodnotu 3 a taktéž znázorňuje stanovisko „spíše nespokojena“. Největší četnost odpovědí (modus) v hodnotě 3, odpovídá výše uvedeným výsledkům v grafu č. 13, a tím odpovídá stanovisku **„spíše nespokojena“**. Směrodatná odchylka byla vypočítána ve výši 1,513.

Tabulka 17 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s vlastní osobou

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	2,67	3	3	69	1,513

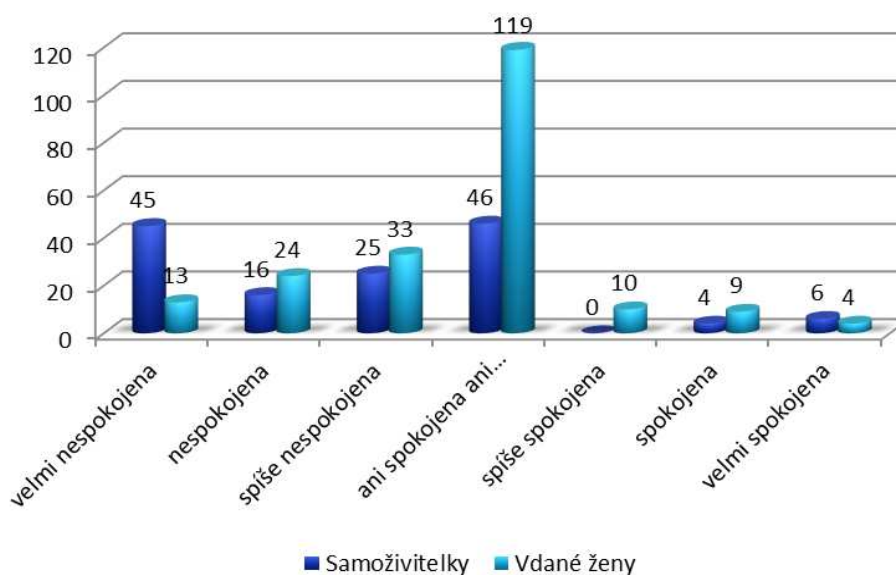
Zdroj: Vlastní výzkum

VOs: Jaká je spokojenost samoživitelek se sexualitou?

Škála životní spokojenosti samoživitelek se sexualitou (SEX) obsahuje v dotazníku otázky č. 55 – 61, které se snažily hlouběji zmapovat sexuální život samoživitelek. Mezi upřesňující otázky patřily např.: „Se svou sexuální výkonností jsem...“ nebo „S tím, jak často se mi můj partner tělesně věnuje (dotýká se mě, hladí mě), jsem...“, atd.

Vzhledem k tomu, že ne všechny samoživitelky mají sexuální život, odpovědělo pouze 142 z nich a 66 samoživitelek na tuto škálu životní spokojenosti neodpovědělo. Bylo zjištěno, že 32 % samoživitelek není se svým sexuálním životem „**ani spokojeno, ani nespokojeno**“. Vdané ženy jsou také nejsou se svým sexuálním životem „ani spokojeny, ani nespokojeny“, a to ve 32 % případů. Dalších 32 % osamělých matek je „velmi nespokojeno“ (s rozdílem 1 odpovědi), 18 % osamělých matek je „spíše nespokojeno“ a 11 % respondentek je „nespokojeno“. Odpověď „velmi spokojena“ volila 4 % osamělých matek, 3 % samoživitelek jsou se svým sexuálním životem „spokojena“ a „spíše spokojena“ není žádná osamělá matka.

Graf 14 – Životní spokojenost se sexualitou

Zdroj: Vlastní výzkum

Aritmetický průměr výsledků životní spokojenosti se sexualitou má hodnotu 3,20 a odpovídá slovnímu vyjádření „spíše nespokojena“. Medián v hodnotě 3 odpovídá také statusu „spíše nespokojena“ a modus, který má hodnotu 1, odpovídá stanovisku „**velmi nespokojena**“. Tato četnost hodnot ale neodpovídá výsledku, který překládá výše uvedený graf č. 14. Tento rozdíl vznikl sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skorů (staninů), představujících průměr, který lze očekávat u 54 % případů a jejichž četnost je tudíž větší. Směrodatná odchylka byla vypočítána na hodnou 2,170.

Tabulka 18 - Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek se sexualitou

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
142	3,20	3	1	45	2,170

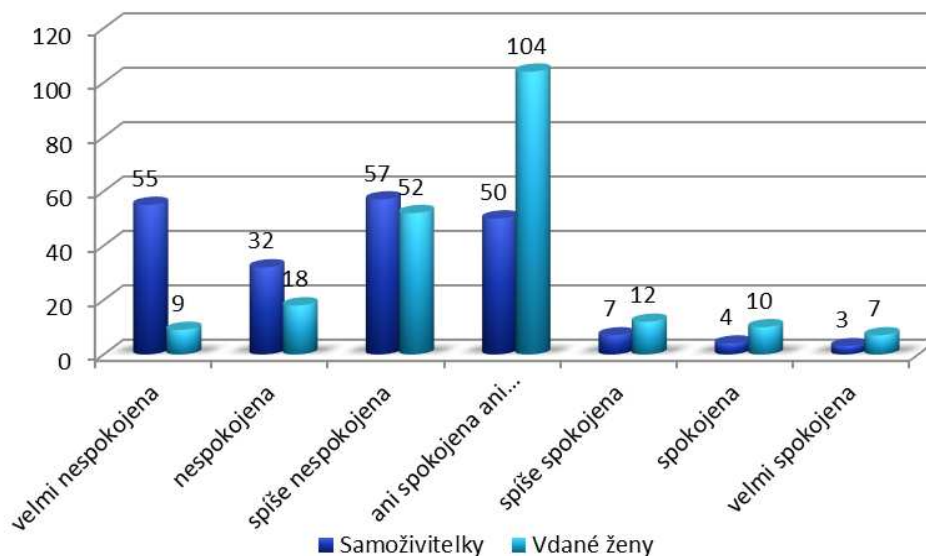
Zdroj: Vlastní výzkum

VO₉: Jaká je spokojenost samoživitelek s přáteli, známými a příbuznými?

Otázka č. 9 se zabývá zkoumáním životní spokojenosti samoživitelek s přáteli, známými a příbuznými (PZP) a v dotazníku ji upřesňují otázky č. 62 – 69. Mezi těchto 7 doplňujících otázek patřily např.: „S kontaktem se svými příbuznými jsem...“, nebo „S pomocí a podporou, kterou mi poskytují přátelé a známí, jsem...“ apod.

Výsledky této vedlejší výzkumné otázky představuje graf č. 15. Se svými přáteli, známými a příbuznými jsou samoživitelky „**spíše nespokojeny**“. Z celkového počtu 208 oslovených respondentek takto odpovědělo 27 % dotazovaných osamělých matek. Vdané ženy nejčastěji volily v této škále životní spokojenosti odpověď „ani spokojena, ani nespokojena“. Takto odpovědělo 49 % z nich. Následuje odpověď samoživitelek „velmi nespokojena“ ve 27 % případů, 24 % dotazovaných samoživitelek odpovědělo, že jsou se svými přáteli, známými a příbuznými „ani spokojeny, ani nespokojeny“. 15 % oslovených samoživitelek volilo odpověď „nespokojena“, 3 % osamělých matek je „spíše spokojeno“, 2 % osamělých matek je se svými přáteli, známými a příbuznými „spokojeno“ a „velmi spokojena“ jsou také 2 % respondentek.

Graf 15 – Životní spokojenost s přáteli, známými a příbuznými

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 19 předkládá aritmetický průměr spokojenosti samoživitelek s přáteli, známými a příbuznými ve výši 3,05, která odpovídá stanovisku „spíše nespokojena“, medián je 3, a taktéž odpovídá slovnímu popisu „spíše nespokojena“. Této hodnotě odpovídá i modus (3) a potvrzuje tím výsledek životní spokojenosti s přáteli, známými a příbuznými v grafu č. 15, tedy také „**spíše nespokojena**“. Směrodatná odchylka má hodnotu 1,903.

Tabulka 19 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s přáteli, známými a příbuznými

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	3,05	3	3	57	1,903

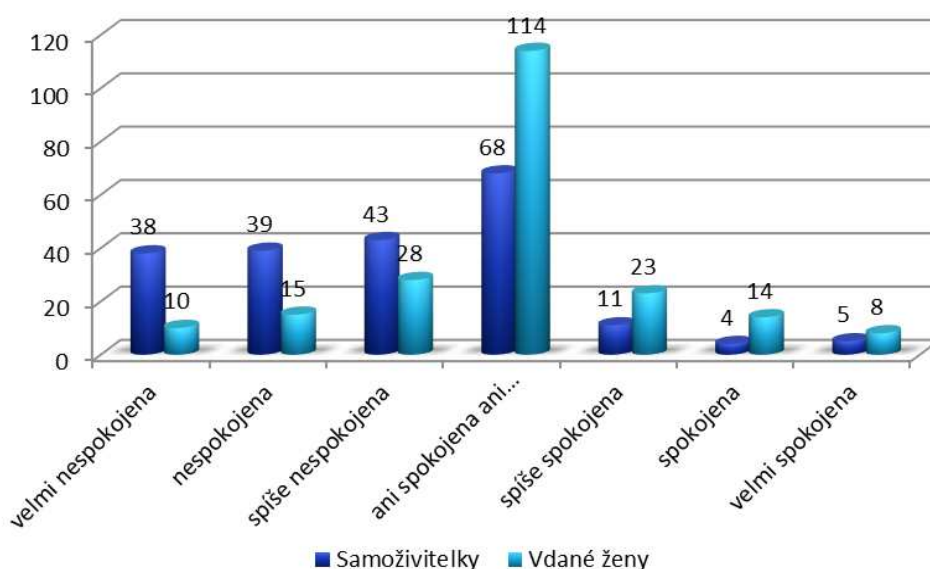
Zdroj: Vlastní výzkum

VO₁₀: Jaká je spokojenost samoživitelek s bydlením?

Poslední vedlejší výzkumná otázka se zabývá spokojeností samoživitelek s bydlením. V dotazníku ji upřesňují doplňující otázky č. 69 – 75, a to například těmito dotazy: „S výdaji za svůj byt (nájem, příp. splátky) jsem...“, „S polohou svého bytu jsem...“ nebo „Když myslím na míru zátěže hlukem, jsem ve svém bytě...“, a podobné otázky.

Graf č. 16 ukazuje, že obě sledované skupiny (samoživitelky i vdané ženy) zvolily stejnou odpověď – „ani spokojena, ani nespokojena“. Takto odpovědělo 33 % samoživitelek a 54 % vdaných žen. S bydlením je „spíše nespokojeno“ 21 % osamělých matek, „nespokojeno“ je 19 % respondentek a „velmi nespokojeno“ se svým bydlením je 18 % samoživitelek. Odpověď „spíše spokojeno“ zvolilo 5 % oslovených osamělých matek, 2 % volily odpověď „spokojena“ a poslední 2 % respondentek zvolila odpověď „velmi spokojena“.

Graf 16 – Životní spokojenost s bydlením

Poslední tabulka č. 16 předkládá aritmetický průměr spokojenosti samoživitelek s bydlením ve výši 3,49, která odpovídá stanovisku „spíše nespokojena“, medián je 3 a také odpovídá stanovisku „spíše nespokojena“. Této hodnotě odpovídá i modus v hodnotě 3, která znamená „**spíše nespokojena**“. Tím se však liší od výsledků v grafu č. 16. Tento rozdíl vznikl sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skorů (staninů), představujících průměr, které lze očekávat u 54 % případů a jejichž četnost je tudíž větší. Směrodatná odchylka byla vypočtena na hodnotu 1,644.

Tabulka 20 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s bydlením

Celkem respondentek	Aritmetický průměr	Medián	Modus	Četnost modu	Směrodatná odchylka
208	3,49	3	3	43	2,038

Zdroj: Vlastní výzkum

6.2 Verifikace hypotéz

Pro testování hypotéz bylo provedeno třídění druhého stupně. Níže uvedené hypotézy budou potvrzeny, nebo vyvráceny pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. V tomto případě se jedná o dvourozměrnou statistickou analýzu kategoriálních dat, která zkoumá vzájemnou závislost mezi dvěma proměnnými. Nezávisle proměnné jsou v tomto případě sociální statusy respondentek (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní či negativní vnímání životní spokojenosti a jejich škál. Vzhledem k tomu, že byl použit standardizovaný dotazník s ověřenými otázkami, budou všechny kontingenční tabulky stejné.

U některých hypotéz byly vypočteny očekávané četnosti menší než 5, jejich četnost byla v podílu vyšší než 20 %, proto byly odpovědi respondentů u hypotéz sloučeny do tří kategorií. V první kategorii jsou záporné otázky (velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena), druhá kategorie obsahuje neutrální odpověď (ani spokojena, ani nespokojena) a třetí kategorie obsahuje kladné odpovědi (spíše spokojena, spokojena, velmi spokojena).

Z kontingenční tabulky byl vypočítán podle vzorce $f = (r-1) \cdot (s-1)$ stupeň volnosti 2 a očekávané četnosti ke každému poli tabulky. Byla zvolena hladina významnosti 0,01, jež dle statistických tabulek podle Chrásky (2007, s. 248) odpovídá hodnotě 9,210. Tyto hodnoty budou identické pro všechny hypotézy.

Platnost hypotézy H₁:

H₁: Životní spokojenost samoživitelek je menší než životní spokojenost vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že samoživitelky mají v mnoha oblastech života větší existenční problémy (chudoba, nezaměstnanost, diskriminace na trhu práce, sociální vyloučení aj.), které mají vliv na jejich životní spokojenost. Nezávisle proměnné jsou v tomto případě sociální statusy respondentek (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní či negativní vnímání životní spokojenosti.

Tabulka 21 - Hypotéza 1 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	184	150,55	19	47,05	5	10,40	208
Vdané ženy	120	153,45	76	47,95	16	10,60	212
Σ	304		95		21		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 22 – Hypotéza 1 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
184	150,55	33,448	1118,743	7,431
19	47,05	-28,048	786,669	16,721
5	10,40	-5,400	29,160	2,804
120	153,45	-33,448	1118,743	7,291
76	47,95	28,048	786,669	16,405
16	10,60	5,400	29,160	2,751
Σ				53,402

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 53,402$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Vypočítaná hodnota chí-kvadrát při zvolené hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti je větší než kritická hodnota 9,210, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi životní spokojeností samoživitelek a životní spokojeností vdaných žen **je signifikantní rozdíl**. Tuto skutečnost potvrzují výpočty očekávaných četností, které se liší od četností pozorovaných. **Tím byla potvrzena hlavní hypotéza H₁ a můžeme konstatovat, že celková životní spokojenost samoživitelek je podstatně menší než u vdaných žen.**

Platnost hypotézy H_2 :

H_2 : Životní spokojenost samoživitelek se zdravím je menší než u vdaných žen.

H_0 : Mezi životní spokojeností se zdravím samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A : Mezi životní spokojeností se zdravím samoživitelek a vdaných je signifikantní rozdíl.

Nezávisle proměnné jsou v tomto případě sociální statusy respondentek (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní či negativní vnímání životní spokojenosti se zdravím. Na tuto škálu (PAZ) životní spokojenosti však odpovědělo pouze 177 samoživitelek a 207 vdaných žen. Samoživitelky v počtu 31 a 5 vdaných žen neodpověděly z důvodu mateřské dovolené nebo nezaměstnanosti.

Tabulka 23 - Hypotéza 2 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	153	126,78	46	69,33	9	11,89	208
Vdané ženy	103	129,22	94	70,67	15	12,11	212
Σ	256		140		24		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 24 – Hypotéza 2 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
153	126,78	26,22	687,488	5,423
46	69,33	-23,33	544,289	7,851
9	11,89	-2,89	8,352	0,702
103	129,22	-26,22	687,488	5,320
94	70,67	23,33	544,289	7,702
15	12,11	2,89	8,352	0,690
Σ				27,688

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 27,688$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Vypočítaná hodnota chí-kvadrátu při zvolené hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti je větší než kritická hodnota 9,210, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi životní spokojeností se zdravím samoživitelek a vdaných žen je **signifikantní rozdíl**. Tuto skutečnost potvrzují i výpočty očekávaných četností, které se svou hodnotou naprosto liší od četností pozorovaných. **V rámci výzkumu se tedy potvrdila platnost hypotézy H₂. Je tedy patrné, že samoživitelky jsou se stavem svého zdraví více nespokojeny než vdané ženy.**

Platnost hypotézy H₃:

H₃: Životní spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s prací a zaměstnáním samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s prací a zaměstnáním samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

Nezávisle proměnné jsou v případě této hypotézy sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou kladná nebo záporná hodnocení životní spokojenosti s prací a zaměstnáním. Na tuto škálu životní spokojenosti (PAZ) neodpovědělo pouze 31 samoživitelek a 5 vdaných žen, protože jsou nezaměstnané nebo na mateřské dovolené

Tabulka 25 - Hypotéza 3 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	85	63,61	75	92,65	17	20,74	177
Vdané ženy	53	74,39	126	108,35	28	24,26	207
Σ	138		201		45		384

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 26 – Hypotéza 3 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
85	63,61	21,391	457,559	7,193
75	92,65	-17,648	311,467	3,362
17	20,74	-3,742	14,004	0,675
53	74,39	-21,391	457,559	6,151
126	108,35	17,648	311,467	2,875
28	24,26	3,742	14,004	0,577
Σ				20,833

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 20,833$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Srovnáme-li vypočítanou hodnotu chí-kvadrát s hodnotou kritickou, která je při hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti 9,210, zjišťujeme, že kritická hodnota je menší než vypočítaná hodnota chí-kvadrát, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi životní spokojenosti s prací a zaměstnáním samoživitelek a vdaných žen je **signifikantní rozdíl**. U výpočtu očekávaných četností můžeme vidět významný rozdíl mezi četnostmi pozorovanými a očekávanými. **Vedlejší hypotéza H₃ byla potvrzena. Samoživitelky jsou se svou prací a zaměstnáním spokojeny méně než vdané ženy.**

Platnost hypotézy H₄:

H₄: Životní spokojenost samoživitelek s finanční situací je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s finanční situací samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s finanční situací samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

Nezávisle proměnné jsou v případě této hypotézy sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou kladná nebo záporná hodnocení životní spokojenosti se svou finanční situací.

Tabulka 27 - Hypotéza 4 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	157	116,88	47	79,73	4	11,39	208
Vdané ženy	79	119,12	114	81,27	19	11,61	212
Σ	236		161		23		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 28 – Hypotéza 4 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
157	116,88	40,124	1609,920	13,775
47	79,73	-32,733	1071,471	13,438
4	11,39	-7,390	54,619	4,795
79	119,12	-40,124	1609,920	13,515
114	81,27	32,733	1071,471	13,185
19	11,61	7,390	54,619	4,705
Σ				63,412

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 63,412$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Vypočítaná hodnota chí-kvadrát je 63,412. Tuto hodnotu srovnáme s kritickou hodnotou pro vypočítaný stupeň volnosti 2 a hladinu významnosti 0,01. Vzhledem k tomu, že kritická hodnota je 9,210 a vypočítaná hodnota χ^2 je vyšší, odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Mezi životní spokojeností s finanční situací samoživitelek a vdaných žen je **signifikantní rozdíl. Hypotéza H₄ byla potvrzena, a může být proto konstatováno, že životní spokojenost samoživitelek s finanční situací je menší než u vdaných žen.**

Platnost hypotézy H₅:

H₅: **Životní spokojenost samoživitelek s volným časem je menší než u vdaných žen.**

H₀: Mezi životní spokojeností s volným časem samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s volným časem samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

V případě této hypotézy vystupují tyto proměnné. Nezávisle proměnné jsou sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní nebo negativní odpovědi na hodnocení životní spokojenosti s volným časem.

Tabulka 29 - Hypotéza 5 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	132	107,96	64	83,70	12	16,34	208
Vdané ženy	86	110,04	105	85,30	21	16,66	212
Σ	218		169		33		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 30 – Hypotéza 5 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
132	107,96	24,038	577,830	5,352
64	83,70	-19,695	387,902	4,635
12	16,34	-4,343	18,860	1,154
86	110,04	-24,038	577,830	5,251
105	85,30	19,695	387,902	4,547
21	16,66	4,343	18,860	1,132
			Σ	22,072

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 22,072$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Srovnáme-li vypočítanou hodnotu chí-kvadrát s hodnotou kritickou, která je při hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti 9,210 zjišťujeme, že kritická hodnota je menší než vypočítaná hodnota chí-kvadrát, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi životní spokojeností s volným časem samoživitelek a vdaných žen je **signifikantní rozdíl. Hypotéza H₅ byla potvrzena. Životní spokojenost s volným časem samoživitelek je menší než u vdaných žen.**

Platnost hypotézy H₆:

H₆: Životní spokojenost samoživitelek s partnerstvím je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s partnerstvím samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s partnerstvím samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

Nezávisle proměnné jsou v případě této hypotézy sociální statusy respondentek (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné představují pozitivní či negativní vnímání životní spokojenosti s partnerstvím. V případě této škály životní spokojenosti (MAN) odpovědělo pouze 77 samoživitelek a 131 osamělých matek neodpovědělo, protože nežijí v žádném partnerství.

Tabulka 31 - Hypotéza 6 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	41	37,03	23	29,04	13	10,92	77
Vdané ženy	98	101,97	86	79,96	28	30,08	212
Σ	139		109		41		289

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(p-o)^2}{o}$

Tabulka 32 – Hypotéza 6 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
41	37,03	3,965	15,724	0,425
23	29,04	-6,042	36,500	1,257
13	10,92	2,076	4,310	0,395
98	101,97	-3,965	15,724	0,154
86	79,96	6,042	36,500	0,456
28	30,08	-2,076	4,310	0,143
Σ				2,830

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 2,830$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Překvapivě očekávané četnosti téměř kopírují pozorované četnosti. Testovým kritériem χ^2 je hodnota 2,830. Tuto hodnotu srovnáme s kritickou hodnotou pro chí-kvadrát ve statistických tabulkách Chráska (2007, s. 248) pro vypočítaný stupeň volnosti 2 a hladinu významnosti 0,01. Vzhledem tomu, že hodnota testového kritéria je nižší než kritická hodnota, přijímáme nulovou hypotézu, odmítáme hypotézu alternativní a můžeme konstatovat, že mezi životní spokojeností s partnerstvím samoživitelek a vdaných žen **není signifikantní rozdíl. Hypotéza H₆ nebyla potvrzena. Životní spokojenost s partnerstvím samoživitelek a vdaných žen je stejná.**

Platnost hypotézy H₇:

H₇: Životní spokojenost samoživitelek se vztahem k vlastním dětem je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností se vztahem k vlastním dětem samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se vztahem k vlastním dětem samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

U této hypotézy vystupují tyto proměnné. Nezávisle proměnné jsou sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní nebo negativní odpovědi na hodnocení životní spokojenosti s partnerstvím.

Tabulka 33 - Hypotéza 7 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	89	76,27	83	86,17	36	45,56	208
Vdané ženy	65	77,73	91	87,83	56	46,44	212
Σ	154		174		92		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 34 – Hypotéza 7 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
89	76,27	12,733	162,138	2,126
83	86,17	-3,171	10,058	0,117
36	45,56	-9,562	91,430	2,007
65	77,73	-12,733	162,138	2,086
91	87,83	3,171	10,058	0,115
56	46,44	9,562	91,430	1,969
Σ				8,419

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 8,419$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Vypočítaná hodnota chí-kvadrát při zvolené hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti je menší než kritická hodnota 9,210, proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme hypotézu alternativní. Mezi životní spokojeností se vztahem k vlastním dětem samoživitelek a vdaných žen **není signifikantní rozdíl**. To nám také potvrzují výpočty očekávaných četností, kdy se očekávané četnosti příliš neliší od četností pozorovaných. **Hypotéza H₇ nebyla potvrzena. Můžeme tedy konstatovat, že životní spokojenost se vztahem k vlastním dětem samoživitelek a vdaných žen je stejná.**

Platnost hypotézy H₈:

H₈: Životní spokojenost s vlastní osobou samoživitelek je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s vlastní osobou samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s vlastní osobou samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

V případě této hypotézy vystupují tyto proměnné. Nezávisle proměnné jsou sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní nebo negativní odpovědi na hodnocení životní spokojenosti s vlastní osobou.

Tabulka 35 - Hypotéza 8 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	167	146,10	35	52,99	6	8,91	208
Vdané ženy	128	148,90	72	54,01	12	9,09	212
Σ	295		107		18		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 36 – Hypotéza 8 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
167	146,10	20,905	437,009	2,991
35	52,99	-17,990	323,657	6,108
6	8,91	-2,914	8,493	0,953
128	148,90	-20,905	437,009	2,935
72	54,01	17,990	323,657	5,993
12	9,09	2,914	8,493	0,935
Σ				19,914

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 19,419$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Při srovnání vypočítané hodnoty chí-kvadrát 19,419 s hodnotu kritickou, která je při hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti 9,210, docházíme k tomu, že kritická hodnota je menší než vypočítaná hodnota chí-kvadrát, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Mezi životní spokojeností s vlastní osobou samoživitelek a vdaných žen **je signifikantní rozdíl**. Poměrně velké rozdíly jsou i mezi pozorovanými a očekávanými četnostmi v tabulce. **Vedlejší hypotéza H_s byla potvrzena. Životní spokojenost s vlastní osobou samoživitelek je menší než u vdaných žen.**

Platnost hypotézy H₉:

H₉: **Životní spokojenost samoživitelek se sexualitou je menší než u vdaných žen.**

H₀: Mezi životní spokojeností se sexualitou samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se sexualitou samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

Nezávisle proměnné jsou v tomto případě sociální statusy respondentek (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní či negativní vnímání životní spokojenosti se sexualitou. V případě této životní škály (SEX) odpovědělo pouze 142 samoživitelek, 66 nemá sexuální život.

Tabulka 37 - Hypotéza 9 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	86	62,58	46	66,19	10	13,24	142
Vdané ženy	70	93,42	119	98,81	23	19,76	212
Σ	156		165		33		354

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(p-o)^2}{o}$

Tabulka 38 – Hypotéza 9 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (<i>P</i>)	Očekávané četnosti (<i>O</i>)	<i>P</i> - <i>O</i>	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
86	62,58	23,424	548,671	8,768
46	66,19	-20,186	407,492	6,157
10	13,24	-3,237	10,480	0,792
70	93,42	-23,424	548,671	5,873
119	98,81	20,186	407,492	4,124
23	19,76	3,237	10,480	0,530
Σ				26,244

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 26,244$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Vypočítaná hodnota chí-kvadrát při zvolené hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti je větší než kritická hodnota 9,210, proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme hypotézu alternativní. Mezi životní spokojeností se sexualitou **je signifikantní rozdíl**. U výpočtů očekávaných četností můžeme vidět významný rozdíl mezi četnostmi pozorovanými a očekávanými. **Hypotéza H₉ byla potvrzena. Můžeme tedy konstatovat, že životní spokojenost se sexualitou samoživitelek je menší než u vdaných žen.**

Platnost hypotézy H₁₀:

H₁₀: Životní spokojenost samoživitelek se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným samoživitelek a vdaných žen je signifikantní rozdíl.

U této hypotézy vystupují tyto proměnné: nezávisle proměnné jsou sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní nebo negativní odpovědi na hodnocení životní spokojenosti se vztahem ke svým přátelům, známými a příbuzným.

Tabulka 39 - Hypotéza 10 – kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	144	110,44	50	76,27	14	21,30	208
Vdané ženy	79	112,56	104	77,73	29	21,70	212
Σ	223		154		43		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 40 – Hypotéza 10 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
144	110,44	33,562	1126,401	10,199
50	76,27	-26,267	689,938	9,046
14	21,30	-7,295	53,220	2,499
79	112,56	-33,562	1126,401	10,007
104	77,73	26,267	689,938	8,876
29	21,70	7,295	53,220	2,452
Σ				43,080

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 43,080$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

U výpočtu očekávaných četností můžeme vidět významný rozdíl mezi četnostmi pozorovanými a očekávanými. Testovým kritériem χ^2 je hodnota 43,080. Tuto hodnotu srovnáme s kritickou hodnotou 9,210, která je ve statistických tabulkách Chrásky (2007, s. 248) pro vypočítaný stupeň volnosti 2 a hladinu významnosti 0,01. Vzhledem k tomu, že hodnota testového kritéria je vyšší než kritická hodnota, odmítáme nulovou hypotézu, přijímáme hypotézu alternativní. Můžeme konstatovat, že mezi spokojeností se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným samoživitelek a vdaných žen je **signifikantní rozdíl. Hypotéza H₁₀ byla potvrzena. Životní spokojenost se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným samoživitelek je menší než u vdaných žen.**

Platnost hypotézy H₁₁:

H₁₁: Životní spokojenost samoživitelek s bydlením je menší než u vdaných žen.

H₀: Mezi životní spokojeností s bydlením samoživitelek a vdaných žen není signifikantní rozdíl.

H_A: Mezi životní spokojeností s bydlením samoživitelek a vdaných je signifikantní rozdíl.

V případě této hypotézy vystupují tyto proměnné. Nezávislé proměnné jsou sociální statusy oslovených žen (samoživitelek a vdaných žen) a závislé proměnné jsou pozitivní nebo negativní odpovědi na hodnocení životní spokojenosti s bydlením.

Tabulka 41 - Hypotéza 11 – Kontingenční tabulka

Výpočet očekávaných četností							
	Velmi nespokojena, nespokojena, spíše nespokojena		Ani spokojena, ani nespokojena		Spíše spokojena, spokojena, velmi nespokojena		Σ Pozorovaných četností
	P	O	P	O	P	O	
Samoživitelky	120	85,68	68	90,13	20	32,19	208
Vdané ženy	53	87,32	114	91,87	45	32,81	212
Σ	173		182		65		420

Zdroj: Vlastní výzkum

Hodnota chí-kvadrátu byla vypočtena podle následujícího vzorce: $\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$

Tabulka 42 – Hypotéza 11 - Test dobré shody chí-kvadrát

Pozorované četnosti (P)	Očekávané četnosti (O)	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
120	85,68	34,324	1178,124	13,751
68	90,13	-22,133	489,884	5,435
20	32,19	-12,190	148,608	4,617
53	87,32	-34,324	1178,124	13,491
114	91,87	22,133	489,884	5,333
45	32,81	12,190	148,608	4,529
Σ				47,156

Zdroj: Vlastní výzkum

$$\chi^2 = 47,156$$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Při srovnání vypočítané hodnoty chí-kvadrát 47,156 s hodnotou kritickou, která je při hladině významnosti 0,01 a 2 stupně volnosti 9,210, docházíme k tomu, že kritická hodnota je výrazně menší než vypočítaná hodnota chí-kvadrát. Proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní a můžeme konstatovat, že mezi životní spokojeností s bydlením samoživitelek a vdaných žen **je signifikantní rozdíl. Hypotéza H₁₁ byla potvrzena. Životní spokojenost s bydlením samoživitelek je menší než u vdaných žen.**

6.3 Závěrečné shrnutí výzkumu

Tento výzkum přináší informace o aktuální situaci v oblasti životní spokojenosti, kterou subjektivně vnímají samoživitelky a vdané ženy v naší republice. Vyhodnocení výsledků zjištěných v dotazníkovém šetření bylo rozděleno do tří částí. První část se věnuje vyhodnocení sociodemografických údajů o respondentkách jako je věk, rodinný stav, a také informací o finanční podpoře od nejbližších a výši výživného. Druhá část obsahuje třídění dat podle prvního stupně (určení absolutních a relativních četností, aritmetického průměru, mediánu, modu a směrodatné odchylky) a třetí část je tříděním druhého stupně, ve kterém jsou verifikovány hypotézy pomocí testu dobré shody chí-kvadrát.

Dotazník vyplnilo **208 samoživitelek a 212 vdaných žen**. Věk respondentek se pohybuje ve všech věkových kategoriích, které byly převzaty ze standardizovaného dotazníku DŽS. Největší podíl samoživitelek je ve věkovém rozmezí **36 – 45 let (42 %) a vdaných žen ve věkovém rozsahu 26 -35 let (38 %)**. Další věkové zastoupení je graficky znázorněno v grafu č. 1 (str. 62). Dále byl zjišťován rodinný stav samoživitelek. V jejich případě se také jedná o příčinu jejich samoživitelství. **Rozvedených samoživitelek je 55 %, svobodných matek je 43 % a dotazníkového šetření se zúčastnila pouze 2 % vdov.**

Vzhledem k tomu, že jednou z vedlejších výzkumných otázek je zjistit, jaká je životní spokojenost samoživitelek s finanční situací, byly zkoumány dva vybrané finanční aspekty. Zda si samoživitelky hradí veškeré své výdaje samy či zda jim pomáhají blízcí. A pokud jim někdo poskytuje pravidelnou finanční pomoc, tak v jaké výši. Druhým aspektem byla výše výživného. V případě prvního aspektu bylo zjištěno, že **62 % samoživitelek si svoje**

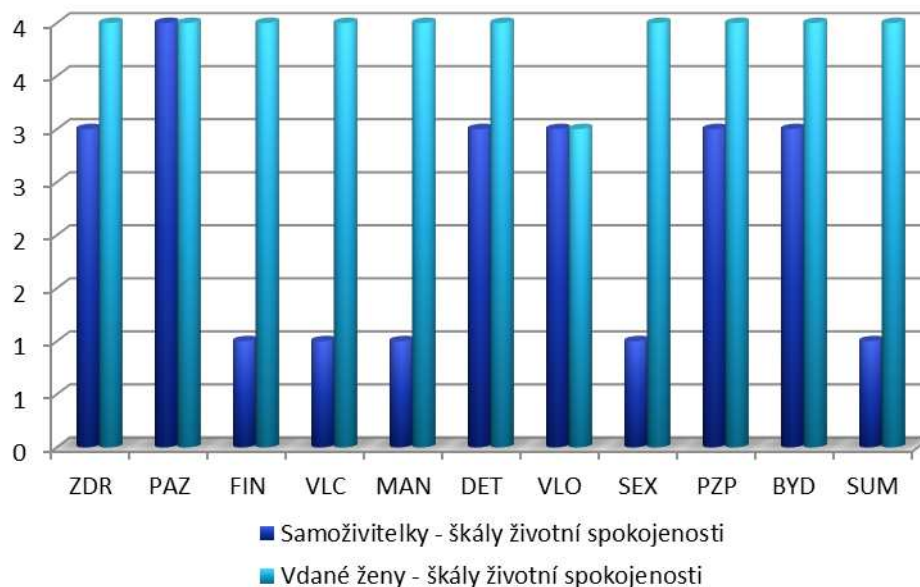
finanční výdaje hradí sama. Velmi zajímavým zjištěním bylo, že poměrně vysokému podílu samoživitelek (38 %) pomáhají blízcí. Jedná se především o nové partnery, rodiče, sourozence či známé. Výše této částky však u většiny samoživitelek (30 %) není příliš vysoká, jedná se o 0 Kč – 1 000 Kč. Na druhou stranu 5 % samoživitelek dostává pravidelnou finanční pomoc ve výši 6 000 Kč – 8 000 Kč. Celkový přehled finančních příspěvků zachycuje graf č. 4 (str. 64). V případě druhého aspektu – výše výživného - bylo zjištěno, že **nejvíce respondentek (25 %) pobírá výživné ve finančním rozpětí 2 000 – 4 000 Kč.** Jsou však i osamělé matky (1 %), které pobírají výživné ve výši 18 000 – 20 000 Kč. Všechna zastoupení finančního rozmezí výživného vidíme v grafu č. 5 (str. 65). Je však potřeba zdůraznit, že v rámci výzkumu nebyla brána v potaz výše výživného na jedno dítě, protože tato skutečnost nebyla pro výzkum prioritní. Důležitější zjištěnou informací je však to, že **15 % samoživitelek nepobírá výživné vůbec a 19 % samoživitelek pobírá alimenty v rozmezí 0 Kč – 1 000 Kč,** což v praxi často znamená, že otcové dětí platí méně, než mají soudem vyměřeno nebo vůbec. Proto se zdá být skutečnost, že samoživitelkám s jejich finančními výdaji pomáhají blízcí, logickým vyústěním řešení jejich zoufalé ekonomické situace. Nelze se tedy divit, že se tato sociální skupina často ocitá na hranici chudoby či přímo v ní. Jedna z respondentek do dotazníku vepsala: „Mám soudem vyměřené alimenty, ale bývalý mi nic nedává. Abych s dítětem přežila, finančně mi pomáhá bratr“.

V následujícím shrnutí budou představeny hlavní a dílčí výzkumné cíle. Stěžejním výzkumným cílem bylo zjistit jaká je životní spokojenost samoživitelek. **Z výzkumu vyplynulo, že samoživitelky jsou se svým životem (životní spokojeností) velmi nespokojeny.** Vdané ženy jsou naproti tomu ani spokojeny, ani nespokojeny (toto stanovisko odpovídá průměru, který lze očekávat u 54 % případů odpovědí). **Touto skutečností se také potvrdila hlavní hypotéza, že životní spokojenost samoživitelek je menší než životní spokojenost vdaných žen.** Tento výsledek koresponduje s výsledky výzkumu Hrubé et al. (2006, s. 11), který byl součástí publikace „Volný čas a pohyb jako součást životní spokojenosti žen ve věku střední a pozdní dospělosti“, kterou podnikli v roce 2006. Z jejich studie taktéž vyplynulo, že vdané ženy jsou v životě celkově spokojenější než ženy rozvedené. Tato smutná realita je v mnoha případech osamělých matek vyústěním jejich životní situace, když se najednou ocitnou na všechno samy – výchova dětí, práce, nové bydlení, placení účtů, aj. Často jsou ještě navíc díky nezodpovědnosti svých bývalých partnerů zadluženy. Přidáme-li i neplacení výživného,

začnou se jejich problémy řetězit. Ocitají se často na dně společenského žebříčku, a to pak nevyhnutelně vede k hlubokému propadu nejen finančnímu, ale také psychickému.

Dalších deset dílčích výzkumných cílů bude popsáno na základě grafu č. 17. K jeho tvorbě byly použity modální staninové hodnoty odpovědí. Výzkumná otázka VO₁ zní: Jaká je spokojenost samoživitelek se zdravím? **Jak lze vidět v grafu č. 17, hodnota s největší četností (modus) je 3, což znamená, že samoživitelky jsou se svým zdravím spíše nespokojeny.** Tato skutečnost koresponduje i s grafem č. 7 (str. 68). Vdané ženy nejsou se svým zdravím ani spokojeny, ani nespokojeny (modus 4). **To také potvrzuje hypotézu H₂, že životní spokojenost se zdravím samoživitelek je menší než u vdaných žen.** Otázky v dotazníkové škále Zdraví (ZDR) obsahovaly mimo jiné i dotazy týkající se duševní a tělesné kondice či duševní výkonnosti. Jak bylo výše zmíněno, každodenní existenční starosti samoživitelek mají zcela jistě zásadní vliv na to, jak se tyto osamělé ženy cítí, a to jak po stránce fyzické, tak i psychické.

Graf 17 – Škály životní spokojenosti samoživitelek a vdaných žen

Zdroj: Vlastní výzkum

Jaká je spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním (VO₂)? **V grafu č. 8 (str. 69) i v grafu č. 17 lze vidět, že životní spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním je nejvyšší ze všech škál celkové životní spokojenosti a spadá do modální hodnoty 4, která odpovídá stanovisku „ani spokojena, ani nespokojena“, a to stejně jako**

u vdaných žen. Tuto skutečnost ovšem velmi zásadně ovlivňuje fakt, že 31 samoživitelek na tuto škálu neodpovědělo, protože v době výzkumu byly na mateřské dovolené nebo nezaměstnané. Proto i v tomto případě musí být na základě testování hypotézy H_3 pomocí testu dobré shody chí-kvadrát konstatováno, **že životní spokojenost s prací a zaměstnáním samoživitelek (PAZ) je menší než u vdaných žen.** Nicméně vysoké modální hodnoty kladných odpovědí potvrzují názor některých sociologů, které byly uvedeny na str. 31. Např. Hasmanová Marhánková (2011, s. 6) říká, že díky ekonomickému a existenčnímu tlaku si samoživitelky budují pozitivně specifický přístup ke svému zaměstnání, který je také často jediné místo jejich sociálních kontaktů. Proto samoživitelky nezdídky patří k nejloajálnějším zaměstnancům. Naše výsledky výzkumu nekorrespondují s výzkumem Kuchařové (2007, s. 24), který publikovala ve studii Rodina a zaměstnání V. – Neúplné rodiny z roku 2007. Tehdy samoživitelky z neúplných rodin konstatovaly, že jsou spíše spokojeny a nikoliv úplně spokojeny. Na výsledcích našeho výzkumu se zřejmě promítla následná finanční krize, a z toho důvodu také větší nezaměstnanost.

Výzkumná otázka č. VO₃ zní – Jaká je spokojenost samoživitelek s jejich finanční situací (FIN)? **Na základě modálních hodnot odpovědí osamělých matek v grafu č. 17 (str. 98) může být konstatováno, že jsou se svou finanční situací velmi nespokojeny – hodnota 1.** Naproti tomu vdané ženy jsou se svou finanční situací ani spokojeny, ani nespokojeny – hodnota 4. **Tato skutečnost také odpovídá výsledku testování hypotézy H_4 , že životní spokojenost s finanční situací samoživitelek je menší než u vdaných žen.** Zjištěný výzkumný výsledek se jeví jako naprosto logický. Samoživitelky financují veškeré své výdaje samy, mají často nižší finanční ohodnocení v zaměstnání než muži, mnoho z nich je na mateřské dovolené nebo jsou dokonce nezaměstnané. Velké množství bývalých partnerů jim pravidelně neplatí výživné, dostávají je občas nebo vůbec. Proto spousta samoživitelek žije jen ze sociálních dávek. V tomto případě výzkum opět nekorresponduje s výše uvedeným výzkumem Kuchařové z roku 2007: „Životní úroveň rodiny jsme zjišťovali prostřednictvím respondentkami deklarovaného subjektivního vnímání celkové příjmové a majetkové situace. Převažuje „neutrální“ hodnocení, kdy zhruba polovina žen označuje svoji materiální situaci za „průměrnou.“ Lze předpokládat, že rozdílné výzkumné hodnocení bylo v následujících letech ovlivněno ekonomickou krizí. Dalším fenoménem je nucená zadluženost osamělých matek. Často jim totiž chybí peníze i na nejnnutnější úhrady, a tak si půjčují. Sice malé

částky, ale ty díky úrokům či prodlení placení rostou. Pak často přicházejí insolvence, bankroty i exekuce.

Jaká je spokojenost samoživitelek s volným časem (VO₄)? Zde jsou výsledky poněkud komplikovanější. Graf č. 10 (str. 72) ukazuje, že životní spokojenost samoživitelek s volným časem ohodnotily respondentky jako „ani spokojeny, ani nespokojeny“, stejně jako vdané ženy. **Nicméně graf č. 17 (str. 98) ukazuje modus (nejčastěji se opakující hodnota) ve výši 1, která odpovídá slovnímu vyjádření „velmi nespokojena“.** Důvodem tohoto rozdílu jsou prostřední hodnoty odpovědí, které se vypočítají sečtením hodnot 4, 5 a 6 standardních skóre (staninů) představujících průměr, které se očekávají u 54 % případů odpovědí. **Tím se také potvrdila hypotéza H₅, která předpokládá, že životní spokojenost s volným časem samoživitelek je menší než u vdaných žen.** V rámci této škály životní spokojenosti s volným časem (VLC) byly respondentkám předloženy otázky, které mapovaly množství jejich volného času, kvalitu odpočinku, spokojenost s každoroční dovolenou, čas věnovaný koníčkům nebo blízkým, apod. Vzhledem k tomu, že samoživitelky jsou samy na veškeré aktivity týkající se dětí, pracovních povinností nebo běžné údržby domácnosti, je zcela zřejmé, že jim příliš volného času nezbyvá a jeho kvalita nebude na takové výši jako u vdaných žen.

Spokojenost s partnerstvím (VO₅) hodnotilo pouze 77 samoživitelek, zbývajících 131 respondentek na tuto škálu životní spokojenosti (MAN) neodpovědělo, protože nežijí v žádném partnerství. I v případě této škály, stejně jako u škály VLC se výsledky rozcházejí. Vysvětlení viz výše. Graf č. 11 (str. 73) ukazuje, že samoživitelky nejsou se svým partnerstvím „ani spokojeny, ani nespokojeny“. Vdané ženy svou životní spokojenost ohodnotily stejně. Modální hodnota odpovědí dle grafu č. 17 (str. 98) je však 1, **a proto může být konstatováno, že většina z výše uvedených 77 osamělých matek je se svým partnerstvím „velmi nespokojena“.** **V tomto případě se taktéž překvapivě nepotvrdila hypotéza H₆, že životní spokojenost s partnerstvím samoživitelek je menší než u vdaných žen.** To tedy znamená, že spokojenost samoživitelek i vdaných žen s partnerstvím je na stejné úrovni. O tom, proč nadále zůstávají obě skupiny žen v neuspokojivém partnerství, můžeme jen polemizovat. Důvody mohou být finanční, sociální, emoční aj. Dle některých psychologů může jít o labilitu žen, nedostatek sebekritičnosti, sebeovládání, vliv špatného rodičovského vzoru, nedostatečně pevné morální struktury, nezralosti, neurotičnosti, ale i nedostatek mužova porozumění pro zvláštnosti ženina citového života. (Bakalář, 2015)

Další výzkumná otázka VO₆ zní, jaká je spokojenost samoživitelek se vztahem ke svým dětem (DET)? I zde jsou výsledky velmi zajímavé. Podle grafu č. 12 (str. 75) může být konstatováno, že osamělé matky nejsou se vztahem ke svým dětem „ani spokojeny, ani nespokojeny“. Tento výsledek vyšel i u vdaných žen. **Avšak modální četnost odpovědí v grafu č. 17 (str. 98) má hodnotu 3, což odpovídá vyjádření „spíše nespokojena“.** Rozdíl, stejně jako u škál VLC a MAN, vznikl sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skorů (staninů), představujících průměr, které lze očekávat u 54 % případů odpovědí, a jejich četnost je tedy větší. **I v případě této životní škály se nám nepotvrdila hypotéza H₇. Životní spokojenost se vztahem k vlastním dětem samoživitelek tedy není menší než u vdaných žen.** Porovnáme-li tuto naši skutečnost s výzkumem Hrubé et al. (2006, s. 11), můžeme konstatovat, že životní spokojenost osamělých matek se vztahem k vlastním dětem se v průběhu let změnila. Hrubá totiž v roce 2006 zaznamenala zajímavé tendence u rozvedených žen - tyto ženy vnímaly vztah ke svým dětem pozitivněji než ženy vdané, a vyjadřuje názor, že si tím zřejmě kompenzovaly chybějící partnerskou koalici. Podotýká však, že tato „koalice“ mohla být vyvolávána úzkostí plynoucí z pocitů osamění.

Jaká je spokojenost samoživitelek s vlastní osobou (VO₇)? Výsledky výzkumu ukazují, že odpovědi samoživitelek i vdaných žen se téměř shodují. **Samoživitelky jsou, podle grafu č. 13 (str. 76), s vlastní osobou (VLO) „spíše nespokojeny“ a odpovídá tomu i modální hodnota 3 v grafu č. 17 (str. 98).** U vdaných žen se však výsledek „spíše nespokojena“, shoduje v počtu odpovědí s výsledkem „ani spokojena, ani nespokojena“. **Tento nepatrný rozdíl má zřejmě vliv na potvrzení hypotézy H₈ a lze tedy říci, že životní spokojenost s vlastní osobou samoživitelek je menší než u vdaných žen.** I ve výzkumu Hrubé et al. (2006, s. 8) bylo zjištěno, že vdané ženy jsou se svou osobou spokojenější než samoživitelky. Lze se domnívat, že na spokojenost žen s vlastní osobou má výrazný vliv partner, ten totiž může sebevědomí žen posílit, nebo také úplně potlačit. Pokud si své partnerky váží, oceňuje a podporuje, sebevědomí žen výrazně roste.

Na výzkumnou otázku VO₈, jaká je spokojenost samoživitelek se svou sexualitou, odpovědělo pouze 142 samoživitelek, 66 osamělých matek na tuto otázku neodpovědělo, protože nemají sexuální život. Jak ukazuje graf č. 14 (str. 77), obě skupiny respondentek se shodly na odpovědi „ani spokojena, ani nespokojena“. **Nicméně graf č. 17 (str. 98) ukazuje modus odpovědí samoživitelek v hodnotě 1, což odpovídá**

slovnímu vyjádření „velmi nespokojena“. Rozdíl mezi těmito výsledky, vznikl stejně jako u škály VLC, MAN a DET, sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skóre (staninů) představujících průměr, které se očekávají u 54 % případů odpovědí. **Toto zjištění také potvrzuje hypotézu H₉, že životní spokojenost samoživitelek se sexualitou je menší než u vdáných žen.** Příčinou mohou být důvody fyzické (únava a vyčerpání z péče o děti a domácnost), tak i psychické (problémy v zaměstnání či s nezaměstnaností, nespokojenost s partnerem či z celkové životní situace, apod.).

Další výzkumná otázka VO₉ zní, jaká je spokojenost samoživitelek se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným (PZP)? Na základě skutečností, které jsou znázorněny v grafu č. 15 (str. 79) lze vidět, že samoživitelky jsou se svým vztahem k blízkým spíše nespokojeny a vdané ani spokojeny, ani nespokojeny. **Modus odpovědí samoživitelek v grafu č. 17 (str. 98) je v hodnotě 3, což taktéž odpovídá slovnímu popisu „spíše nespokojena“.** Hypotéza H₁₀ byla potvrzena a můžeme proto konstatovat, že spokojenost samoživitelek se vztahem k jejich přátelům, známým a příbuzným je menší než u vdáných žen. Jedním z důvodů totiž může být i skutečnost, že ne vždy blízcí v okolí osamělých žen pochopí, proč zvolily nebo musely přistoupit na tento způsob života. Stále existují názory, zvláště v menších městech, že žena má rodinu udržet za každou cenu, že manželství je posvátné a prioritní. Proto často odmítají samoživitelkám pomoci jak materiálně, tak psychicky.

Jaká je spokojenost samoživitelek s bydlením (VO₁₀)? Výsledky výzkumu, které lze vidět v grafu č. 16 (str. 80), ukazují, že samoživitelky i vdané ženy nejsou se svým bydlením ani spokojeny, ani nespokojeny. **Modální hodnota odpovědí v grafu č. 17 (str. 98) je však 3, což odpovídá slovnímu popisu, že samoživitelky jsou se svým bydlením spíše nespokojeny.** I v případě této škály životní spokojenosti, stejně jako u škál VLC, MAN, DET a SEX, vznikl tento rozdíl sečtením středních hodnot 4, 5, 6 standardních skóre (staninů) představujících průměr, které se očekávají o 54 % případů odpovědí respondentů, a proto mají větší četnost. **Hypotéza H₁₁, která předpokládá, že životní spokojenost samoživitelek s bydlením je menší než u vdáných žen, se potvrdila.** V roce 2005 vydalo Národní centrum sociálních studií analýzu, ve které zveřejnilo, že neúplné rodiny se závislými dětmi, žijí v horších bytových podmínkách než rodiny úplné (Národní centrum sociálních studií, 2005, s. 39). Jak je patrné z výsledků výzkumu situace se od roku 2005 příliš nezměnila. Samoživitelky jsou se svým bydlením nespokojené. Velmi často jsou nuceny odejít ze společného domova a hledat bydlení

u svých příbuzných nebo v azylových domech či podnájmech. Úroveň takových bydlení často nebývá příliš valná, nicméně je to řešení aktuální krizové situace.

Souhrnné výsledky hypotéz

V průběhu výzkumu bylo testováno těchto 11 hypotéz. Podrobný popis testování hypotéz je obsažen v předchozím shrnutí výsledků výzkumu.

H₁	Životní spokojenost samoživitelek je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₂	Životní spokojenost samoživitelek se zdravím je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₃	Životní spokojenost samoživitelek s prací a zaměstnáním je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₄	Životní spokojenost samoživitelek s finanční situací je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₅	Životní spokojenost samoživitelek s volným časem je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₆	Životní spokojenost samoživitelek s partnerstvím je menší než u vdaných žen.	Nepotvrzeno
H₇	Životní spokojenost samoživitelek se vztahem k vlastním dětem je menší než u vdaných žen.	Nepotvrzeno
H₈	Životní spokojenost samoživitelek s vlastní osobou je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₉	Životní spokojenost samoživitelek se sexualitou je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₁₀	Životní spokojenost samoživitelek se vztahem ke svým přátelům, známým a příbuzným je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno
H₁₁	Životní spokojenost samoživitelek s bydlením je menší než u vdaných žen.	Potvrzeno

6.4 Doporučení do praxe

Z výše uvedeného výzkumu lze snadno vyvodit, že životní spokojenost samoživitelek je velmi malá a není se čemu divit. Jejich životní situace je ve většině případů opravdu více než tristní. Co jim lze doporučit?

V rámci získávání výzkumného vzorku, jsem byla využita sociální síť Facebook, kde se aktivně projevuje několik uzavřených skupin samoživitelek („Jsem sólorodič (samoživitel/ka – hledáme řešení“, „Samoživitelky nejsou samy“, „Maminky samoživitelky!!!“, „Matky samoživitelky a domácnost a jak vyžít“). Zde bylo sledováno, jaké mají osamělé maminky problémy, s čím si navzájem radí, co je trápí a s čím si nevědí rady. Bylo zjištěno, že tápou prakticky ve všech sférách svého života. Ty, které se rozhodují, že odejdou i s dítětem od partnera, mají strach, jak z jeho pomsty, tak z toho, že svůj budoucí osamělý život nebudou zvládat. Jiné nevědí, na jaké dávky mají nárok nebo kam se obrátit o pomoc. Další zoufale hledají rady ohledně rozvodu, finančně dostupného bydlení, zaměstnání nebo brigády, jiné se ptají, jakým způsobem donutit partnera, aby jim platil výživné, atd. Problémů a nejasností mají opravdu mnoho. V těchto skupinách se aktivně projevuje Lucie Asenová, která založila Asociaci neúplných rodin. Na stránkách této asociace se snaží osamělým rodičům pomáhat se všemi jejich problémy. Jedním z jejích posledních počinů je vytvoření VIDEOPORADNY pro rodiče samoživitele, dostupné na kanálu YOUTUBE, kterou připravuje společně s právníky, psychology, exekutory, mediátory a dalšími odborníky.

Na základě této aktivity i osobních zkušeností (autorka je také samoživitelkou), lze tvrdit, že by bylo velmi vhodné vytvoření jakési „Poradny pro osamělého rodiče od A - po Z“, které by bylo zřízeno v každém větším městě. V těchto poradnách by samoživitelky měly k dispozici odborníky stejně jako v případě výše uvedené VIDEOPORADNY. Ve městě Zlín již obdobná poradna funguje a jejím zřizovatelem je Občanské sdružení ONŽ – pomoc a poradenství pro ženy a dívky.

Ovšem radikální a zásadní změna je očekávána především ve změně postoje státu, který se k samoživitelkám stále staví velmi nespravedlivě. Možností je více a stát by se mohl inspirovat z praxe jiných evropských zemí. Např. Rakousko, Belgie, Nizozemí a Velká Británie poskytují samoživitelkám daňové úlevy a také dávky zdravotní péče jako náhradu chybějící péče dvou rodičů. Nizozemí navíc podporuje daňovými úlevami organizace poskytující péči o děti, a tyto pak následně poskytují samoživitelkám své

služby, týkající se pomoci s dětmi, zdarma. Mimořádné příspěvky v nezaměstnanosti podle počtu dětí, které mají samoživitelky, platí v sousedním Německu. V severních a severských státech (Francie, Švédsko, Dánsko) jsou zavedeny státní systémy sociálního zabezpečení, které poskytují matkám samoživitelkám příspěvky, a dále jsou zde zavedeny politiky sociální pomoci. (Evropský parlament, 2011)

Výše zmiňovaná Asociace neúplných rodin, o. s., která vznikla v roce 2011 jako reakce na dlouhodobou nečinnost vlád ČR v oblasti podpory neúplných rodin, navrhla úpravu Zákona o rodině a soudní praxe z něj vyplývající (Asociace neúplných rodin, 2015):

- Valorizace vyživovací povinnosti (VP) – žádost, aby byla zákonem upravena valorizace VP podobně, jako je tomu v případě důchodů,
- splácení a úročení VP - žádost, aby dlužné částky VP byly úročeny stejně, jako je tomu u ostatních dluhů. Rozsudkem soudu musí být určen dlužníkovi splátkový kalendář a stanovena výše splátek,
- podíl dítěte na životní úrovni rodiče – žádost, aby povinný rodič pravidelně předkládal doklady o výši svých příjmů, neboť často dochází ke změně příjmu povinného, aniž by toto bylo zohledněno při úpravě výše VP,
- změna zákona umožňující při výkonu trestu oddlužení povinného – žádost, aby takové legislativní úpravy, které by vedly k tomu, aby v případě, že povinnému je uložen trest za zanedbání povinné výživy, nedocházelo zároveň k jeho oddlužení. Při přeměně původně uloženého trestu (podmíněně odloženého, obecně prospěšných prací apod.) na trest nepodmíněného trestu odnětí svobody se de facto tímto vykonaným trestem dluh maže,
- důkazní břemeno na straně povinného - žádost, aby bylo v zákoně ustanoveno, že dokazování nemožnosti hrazení VP ve stanovené výši, je na straně povinného. Do pravomocného rozhodnutí soudu o změně nemá povinný právo, jakýmkoliv způsobem, je svým vlastním rozhodnutím měnit,

Podle Lucie Asenové (Asociace neúplných rodin, 2015) by se také mělo urychleně začít řešit také to, jak neúplným rodinám zajistit sociální bydlení, které bude důstojné a také cenově dostupné. Mnoho samoživitelek bylo v určitém životním období nuceno

odejít z bytu do azylového zařízení, poněvadž si nemohly dovolit placení nájemného a dalších nákladů s tím spojených.

V období, kdy byla tato diplomová práce zpracovávána, poslala vládě Mgr. Michaela Marksová ministryně práce a sociálních věcí, návrh zákona o tzv. **zálohovém výživném**. Podle návrhu ministerstva práce by náhradní výživné od státu mohly dostávat děti z rodin s příjmem pod 2,4 či 2,7násobek životního minima. Alimony by odpovídaly soudně stanovené částce, nejvýš by ale mohly činit 1,2násobek životního minima potomka - teď až 2 940 korun měsíčně. Podmínkou by bylo, že rodič neplatí výživné a dluh není možné vymoci v exekuci. Stát by po dlužníkovi vyplacenou částku vymáhal sám. Ministerstvo práce počítá s tím, že by se mu vrátila asi tři procenta vydané sumy.

S tímto návrhem nesouhlasí opozice a návrh se příliš nelíbí ani matkám samoživitelkám. Proč? K penězům by se totiž samoživitelky nedostaly dřív než za 9 - 10 měsíců. Navíc podle výše uvedených kritérií by se zálohové výživné netýkalo žen samoživitelek, které mají relativně „vyšší“ příjmy (např. 13 000 Kč), které díky tomu „nedosáhnou“ ani na přídavky na děti. Tím se tedy opět nahrává tomu, aby zálohové výživné zneužívaly „sociálně nepřizpůsobivé matky samoživitelky“.

Jenomže něco se udělat musí. Jen v roce v 2013 v České republice dosáhly dluhy na výživném 13 miliard korun. Přijít na to, jak rodiče, kteří neplatí alimony na své děti, donutit, aby tak učinili, se snaží představitelé napříč politickým spektrem. Hnutí ANO chce využívat jako bič na neplatící rodiče veřejně prospěšné práce, domácí vězení, náramky a daleko častější praxi v zabavování řidičských průkazů. Sociální demokraté chtějí potřebným matkám platit výživné, a pak z otců peníze vymáhat. Jenomže to vlastně v České republice také příliš nefunguje. A tak je podle většiny odborníků to, že by zákon o zálohovém výživném vstoupil v roce 2016 v platnost, jen velká utopie.

ZÁVĚR

Jak již název této diplomové práce napovídá, jejím tématem bylo zjistit, jaká je životní spokojenost samoživitelek. Odpověď je jasná. Samoživitelky jsou se svým životem nespokojené. A není se čemu divit. Proto jsme chtěli tento velmi závažný společenský problém více prozkoumat a hlavně zviditelnit.

V teoretické části jsme se zaměřili na současnou rodinu a její formy, neboť rodiny samoživitelek, přestože jsou neúplné, jsou jednou z jejích forem a bohužel, stále více se vyskytující. Dále jsme se blíže zaměřili přímo na pojem samoživitelství a příčiny jeho vzniku. Ve druhé kapitole jsme si vysvětlili, proč se samoživitelství stalo novým sociálním rizikem. Feminizace chudoby je další fenomén, kterým jsou samoživitelky ohroženy, stejně jako nezaměstnaností. Díky tomu, že jsou na své děti a domácnost samy, mají mnohé z nich velký problém sladit svůj soukromý a pracovní život. Jakým způsobem se snaží osamělé matky chránit stát, jsme si vysvětlili ve třetí kapitole. Představili jsme si pomoc specifickou i nespecifickou, i to jak se jim snaží pomáhat neziskový sektor. V poslední závěrečné kapitole jsme se seznámili s pojmem životní spokojenosti, kvality života a osobní pohody.

Praktická část se již zaměřila na výzkum celkové životní spokojenosti samoživitelek, a jejích oblastí (škál), jako jsou zdraví, práce, finance, volný čas, partnerství, děti, vlastní osoba, sexualita, přátelé, známí a příbuzní a bydlení. Samoživitelky jsou se svým životem velmi nespokojeny, a tím se potvrdila i hypotéza, že životní spokojenost samoživitelek je menší než vdaných žen. Na základě výše uvedených škál životní spokojenosti, jsme vyslovili dalších deset hypotéz, které se kromě dvou (škála partnerství a spokojenost s vlastními dětmi) taktéž potvrdily. Ať už je matka osamělá nebo vdaná, ve většině případů své děti miluje, proto je celkem pochopitelné, že se v tomto případě hypotéza, že samoživitelky jsou se vztahem k vlastním dětem méně spokojené, nepotvrdila. Naopak nás překvapily výsledky škály spokojenosti s partnerstvím. I zde se hypotéza, že samoživitelky jsou se svým partnerstvím méně spokojeny než vdané ženy, nepotvrdila. O tom, co je toho příčinou, můžeme jen polemizovat (viz str. 94).

Co říci závěrem? Je třeba podotknout, že není samoživitelka jako samoživitelka. Každá ke své nově vzniklé situaci přistupuje jinak. Pokud se v situaci osamělé matky ocitne žena, která s ní dopředu vůbec nepočítala a nebyla na tuto skutečnost připravená, často prožívá to, o čem ani netušila. Setkává se se soudními peripetemi, častou ignorací

sociálními pracovníci, zoufalou finanční a psychickou situací, často žije na hranici životního minima a neustále ve stresu. A to jen proto, že neví, zda bude mít příští měsíc na zaplacení nájmu či na jídlo pro děti. Je absurdní, že v naší blahobytné společnosti jsou děti vystaveny chudobě, protože jejich matka nemá na kroužky, na jejich sportovní, umělecké i jiné rozvíjení. Proto také často zvládají hned několik pracovních úvazků, aby své děti zabezpečily, zatímco jejich bývalí partneři hledají výmluvy, proč platit nemohou.

Zvládnout přežít může být pro osamělou matku někdy až nadlidské síly. Dochází totiž k tomu, že není opuštěna jen svým partnerem, ale i státem, pokud se musí domáhat toho, aby výživné na dítě dostávala. Je to nepochopitelný fenomén, který se tu po léta potichu rozrůstal, ale neřešil. Cestou pro českou sociální politiku by měl být přístup chránící slabší, v tomto případě zejména děti, který by v případě neschopnosti či neochoty otce dostát svým rodinným povinnostem, nahradil jeho funkci dostačujícím systémem sociálních podpor a pomoci.

Mendelová (2014, s. 86) si však myslí, že i rodiny s jedním rodičem mohou dosáhnout **životní spokojenosti**. Záleží na osobnosti matky, na její snaze udržet rodinnou identitu a pomoci dětem vyrovnat se se situací, a taktéž na pomoci, kterou dostává od ostatních příbuzných, známých či společenských institucí. Nejde jen o hmotnou pomoc, ale především o psychickou a společenskou. S tímto názorem se ztotožňujeme i my. Záleží na osobnosti člověka a jeho duchovním růstu, jakým způsobem ke svým životním peripetiím přistupuje. Pokud si člověk dokáže z každého problému vzít něco dobrého, umí se poučit ze svých chyb, dokáže se radovat z malých obyčejných věcí, užívat každé dne, tak dokáže být se svým životem spokojen i za nepříjemných okolností.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, Eduard. 2000. Nespokojenost ženy po sňatku. *Vesmír*. 2000, 79(8), 464-466. ISSN 1214-4029. Dostupné z: <<http://casopis.vesmir.cz/clanek/nespokojenost-zeny-po-snatku>>.
- [2] BLATNÝ, Marek et al., 2005. *Psychosociální souvislosti osobní pohody*. Brno: Masarykova universita & Nakladatelství MSD Brno, s. 110. ISBN 80-86633-35-7.
- [3] BUDINOVÁ, Adriena, 2012. *Riziko chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha: proFem, o. p. s., s. 65. ISBN 978-80-904564-2-6.
- [4] ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Kolik činí sirotčí důchod a jak o něj žádat*. Csz.cz [online]. Datum vydání 8. 11. 2013 [cit. 2014-17-11]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/2013-11-08-kolik-cini-sirotci-duchod-a-jak-o-nej-zadat.htm>>.
- [5] ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 31. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2006, částka 37, s. 1257-1289 [cit. 2014-08-26]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
- [6] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Čisté neúplné rodiny podle počtu dětí a hlavní příčiny neúplnosti rodin v roce 2012*. Czso.cz [online]. Datum aktualizace 7. 2. 2014 [cit. 2014-28-11]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0034ECF7/\\$File/1413131133.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0034ECF7/$File/1413131133.pdf)>.
- [7] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Rozvody podle příčiny rozvratu manželství 2013*. Czso.cz [online]. Datum aktualizace 13. 11. 2013 [cit. 2014-28-11]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/780030F790/\\$File/13006714rc10.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/780030F790/$File/13006714rc10.pdf)>.
- [8] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj obyvatelstva České republiky 2012. Sňatečnost*. Czso.cz [online]. Datum aktualizace 19. 8. 2013 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/D600220577/\\$File/400713a2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/D600220577/$File/400713a2.pdf)>.
- [9] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže. Osoby v čele domácnosti podle rodinného stavu a věku ve vybraných typech domácností v roce 2012*. Czso.cz [online]. Datum aktualizace 16. 1. 2013 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6BF/\\$File/1413131129.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6BF/$File/1413131129.pdf)>

- [10] DIENER, Ed, 1984. *Subjective well - being*. Psychological Bulletin, 95, 3, s. 542 – 575.
- [11] EVROPSKÝ PARLAMENT. Zpráva o situaci matek samoživitelek. *Výbor pro práva žena rovnost pohlaví* [online]. Poslední aktualizace: 13. října 2011.[cit. 2015-01-11]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0317+0+DOC+XML+V0//CS>
- [12] FAHRENBERG, Jochen et al., 2001. *Dotazník životní spokojenosti*. Praha: Testcentrum, s. 84. ISSN 80-86471-16-0.
- [13] FORMÁNKOVÁ, Lenka. Ideály péče v kontextu nových sociálních rizik. *Sociální studia*. 2010, 7(2), 69-92. ISSN 1803-6104. Dostupné z: <<http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/101025114511.pdf>>.
- [14] GIDDENS, Anthony, 2003. *Sociologie*. Praha: Argo, s. 596. ISBN 80-7203-124-4.
- [15] GOJOVÁ, Alice et al., 2014. *Způsoby zvládání chudoby a ohrožení chudobou rodinami s nezletilými dětmi*. Sociální práce/sociální práca. Ostrava: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Ročník 14, č. 2., rok 2014, s. 150. ISSN 1213-6204.
- [16] HAMPLOVÁ, Dana a Simona PIKÁLKOVÁ, 2002. *Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah*. Pp. 127 – 147 in Mansfeldová, Zdenka a Milan Tuček. *Současná česká společnost. Sociologická studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 381. ISBN 80-7330-009-5.
- [17] HAMPLOVÁ, Dana, 2003. *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním*. Praha: SOÚ AV ČR, s. 52. ISBN 80-7330-029-X.
- [18] HAMPLOVÁ, Dana, 2004. *Životní spokojenost, štěstí a subjektivní blaho*. Praha: SOÚ AV ČR, s. 43. ISBN 80-7330-063-X.
- [19] HARGAŠOVÁ, Marta a Tomáš NOVÝ, 2007. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, s. 144. ISBN 978-80-247-1730-2.
- [20] HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, 2011. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice „Sandwichová generace“ – kombinování práce a péče o závislé členy rodiny (děti a seniory)*. Praha: Gender Studies, o. p. s., s. 20.

- [21] HEJZLAROVÁ, Eva, 2011. *Analýza finančních nástrojů využitelných pro cílovou skupinu samoživitelek a návrhy na reformu některých z nich*. Praha: Katedra veřejné a sociální politiky, Fakulta sociálních věd, Universita Karlova, s. 25.
- [22] HEŘMANOVÁ, Eva. Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. *Sociológia - Slovak Sociological Review*. 2012, 44 (4), 407-425 . ISSN 1336-8613. Dostupné z: <<https://www.sav.sk/journals/uploads/09101219Hermanova%20-%20OK%20upravena%20studia.pdf>>.
- [23] HRUBÁ, Radka et al. 2006. Českomoravská psychologická společnost. *Volný čas a pohyb jako součást životní spokojenosti žen ve věku střední a pozdní dospělosti*. [online]. © ČMPS 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <<http://cmps.ecn.cz/pd/2006/texty/pdf/hruba%20a%20kol.pdf>>.
- [24] HUBINKOVÁ, Zuzana et al., 2008. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada, s. 280. ISBN 978-80-247-1593-3.
- [25] JANDOUREK, Jan, 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 231 s. ISBN 80-7178-749-3.
- [26] KAUFMANN, Jean – Claude, 1999. *La femme seule e tle Princ charmant*. Paris: Minuit. ISBN 978-226-6103-97.
- [27] KEBZA, Vladimír a Iva ŠOLCOVÁ, 2004. *Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a prediktory*. In: *Kvalita života: Třeboň 25. 10. 2044, sborník příspěvků konference*. Kostelec nad Černými lesy, s. 120. ISBN 80-86625-20-6.
- [28] KELLER, Jan, 2006. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Slon, s. 160. ISBN 80-86429-41-5.
- [29] KEYES, Corey Lee M., 1998. *Social Psychology Quarterly*. American Sociological Association, 1998, vol. 61, no. 2, pp. 121-140.
- [30] KLAPILOVÁ, Světlá, 2000. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, s. 63. ISBN 80-7076-669-8.
- [31] KOUKAL, Josef, 2012. *Právo – Alimenty neplatí 40 % rodičů, pomáhají stále častěji exekutoři*. *Exekutorská komora české republiky* [online]. © 2009 - 2014 [cit. 2014-23-11]. Dostupné z: <<http://ekcr.cz/1/monitoring-medii/945-pravo-alimenty-neplati-40-percent-rodicu-pomahaji-stale-casteji-exekutori-19-11-2012?w=>>>.

- [32] KOZLOVÁ, Lucie a Nicola TOMANOVÁ. Dobrovolné mateřství bez partnera. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2005, 6(1), 31-35. [cit. 2014-06-12]. ISSN 1213-0028. Dostupné z: http://www.genderonline.cz/uploads/6ceebe023e7674dccb3431a0565d97230f5b380b_dobrovolne-materstvi-bez-partnera.pdf.
- [33] KREBS, Vojtěch et al., 2007. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: Aspi, s. 504. ISBN 80-7357-050-5.
- [34] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2001. *Psychologická pojetí a způsoby zjišťování kvality života. Psychologické aspekty kvality života*. Zborník příspěvků z mezinárodního a celoštátního kola ŠVOK. (Ed.: Bratská, M.). Bratislava, Katedra psychologie FiF, UK, 2001, s. 20 - 41.
- [35] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2013. *Psychologie pocitů štěstí. Současný stav poznání*. Praha: Grada, s. 136. ISBN 978-80-247-4436-0.
- [36] KUCHAROVÁ, Věra, 2007. *Rodina a zaměstnání V. Neúplné rodiny (Deskriptivní fáze analýzy)*. Praha: VÚPSV, v. v. i., s. 57. ISBN 978-80-87007-65-5.
- [37] LABUSOVÁ, Eva, 2009. Singles. Proč žijí sami? *Rodičovství, psychologie, zdraví* [online]. [2014-08-11]. Dostupné z: http://www.evalabusova.cz/clanky/singles_proc.php.
- [38] LUDÍKOVÁ, Libuše et al., 2013. *Kvalita života osob se speciálními potřebami*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, s. 200. ISBN 978-80-244-3827-6.
- [39] MAROUŠKOVÁ, Iva a Martin SEITL, 2014. *Pracovní zátěž, životní spokojenost a work-life balance zaměstnanců přímé péče v domovech pro seniory v jižních Čechách a Praze*. Sociální práce/sociální práca. Praha: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Ročník 14, č. 1., rok 2014, s. 120. ISSN 1213-6204.
- [40] MATOUŠEK, Oldřich a Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-X.
- [41] MENDELOVÁ, Eleonóra, 2014. *Súčasná rodina a diverzita foriem rodinného života*. Lifelong Learnig - celoživotní vzdělávání [online]. Institut celoživotního vzdělávání. Ročník 4, č. 1/2014. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.vychova-vzdelavani.cz/l11401/l11401.pdf>.

- [42] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006, o sociálních službách*. Mpsv.cz [online]. 2014 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z262_2006_13>.
- [43] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zákon č. 262/2006 Sb. ze dne 21. dubna 2006, zákoník práce*. Mpsv.cz [online]. Datum aktualizace 6. 6. 2014 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z262_2006_13>.
- [44] MLÁDEK, Jozef a Jana ŠIROČKOVÁ, 2004. *Kohabitácia ako jedna z foriem partnerského spoluzitia obyvateľstva Slovenska*. Sociológia, roč. 36, č. 5, s. 423-454. ISSN 1336 – 8613.
- [45] MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a spoločnosť*. Praha: Slon, s. 312. ISBN 80-86429-58-X.
- [46] Národní centrum sociálních studií, o.p.s. *Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v České republice* [online]. NCSS © 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <<http://www.ncss.cz/files/neuplne-rodiny-zaverecna-zprava.pdf>>.
- [47] NÁRODNÍ CENTRUM SOCIÁLNÍCH STUDIÍ. *Publikační činnost*. Ncss.cz [online]. © 2015 [cit. 2014-16-11]. Dostupné z: <<http://www.ncss.cz/files/alchymie-def.pdf>>.
- [48] NEŠPOROVÁ, Olga a Dana HAMPLOVÁ, 2014. *Souvislosti mezi rodičovstvím a životní spokojeností v České republice a zemích evropské unie. Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje* [online]. 2014, 56 (3), 185-202. [cit. 2014-23-12]. ISSN 1805-299. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2014ediciplan.nsf/engt/54001DC8E6/\\$File/13005314q3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014ediciplan.nsf/engt/54001DC8E6/$File/13005314q3.pdf)>
- [49] PAULUSOVÁ, Magdalena a Andrea VAŠÍČKOVÁ, 2014. *Sociální pomoc ze strany neúplným rodinám s dětmi*. Sociální práce/sociálna práca. Praha: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Ročník 14, č. 2., rok 2014, s. 150. ISSN 1213-6204.
- [50] PORUBÄNOVÁ, Sylvia, 2010. *Sylvia Porubänová o fenoménoch novej doby*. Lady.sk [online]. ©2004 [2014-08-11]. Dostupné z: <<http://www.lady.sk/index.php?kategoria=98&id=5485&PHPSESSID=2522effb42c3a405bd5b5b741616edaf>>.

- [51] RABUŠIC, Ladislav a Ivo MOŽNÝ. *Česká rodina, sňatkový trh a reprodukční klima*. In VEČERNÍK, Jiří a Petr MATĚJŮ. Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998. Praha: Academia, 1998. s. 92-110.
- [51] RADIMSKÁ, Radka, 2002. *Mateřství v neúplných rodinách. Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2003, 4 (1-2), 11-14. [cit. 2014-06-12]. ISSN 1213-0028. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/b5e106bc7ca71c44210d955aaf039befa4ff170d_rocnik04-1-2-2003.pdf>.
- [52] RYFF, D. Carol a Coery Lee M. KEYES, 1995. *The Structure of Psychological Well-Being Revisited. Journal of Personality and social. Psychology*, 1995, vol. 69. P, s. 719-727.
- [53] ŘEHULKOVÁ, Oliva et al., 2008. *Kvalita života v souvislostech zdraví a nemoci*. Brno: MSD, s. 154. ISBN 978-80-7392-073-9.
- [54] SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, s. 173. ISBN 80-7178-559-8.
- [55] ŠŤASTNÁ, Anna, 2009. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných zemích*. Praha: VÚPSV, v. v. i., s. 131. ISBN 978-80-7416-038-7.
- [56] TOMÁNEK, Pavel, 2012. *Nové podoby rodiny. Lifelong Learnig – celoživotní vzdělávání* [online]. 2012, 2 (3), 44-64 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <<http://vzdelavani.unas.cz/l11203.pdf>>.
- [57] TOMÁŠEK, Marcel, 2003. *Singles v České republice. Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2003, 4 (3-4), 34-46 [cit. 2014-08-11]. ISSN 1213-0028. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/4c23dbd59ab14341c2c1ab752582c068518131_71_rocnik04-3-4-2003.pdf>.
- [58] VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- [59] VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK, 1998. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, s. 384. ISBN 80-7178-269-6.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ANR	Asociace neúplných rodin
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický ústav
DŽS	Dotazník životní spokojenosti
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
resp.	respektive
s.	strana
Sb.	Sbírka
SILC	Secure Internet Live Conferencing
tj.	to je
tzv.	tak zvané
např.	Například
WHO	World Health Organization

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 – Stratifikace respondentek podle věku .....</i>	62
<i>Graf 2 - Stratifikace samoživitelek podle rodinného stavu .....</i>	62
<i>Graf 3 – Financujete veškeré své výdaje (provoz domácnosti, výdaje na děti, volný čas aj.) pouze sama ze svých vlastních příjmů (mzda, plat, výživné, vdovský důchod, přídavky na děti, jiné sociální dávky)? .....</i>	63
<i>Graf 4 – Pokud Vám pravidelně přispívá nový partner/příbuzní, tak v jaké výši?.....</i>	64
<i>Graf 5 – V jaké výši pobíráte na své dítě/děti výživné nebo v jaké výši pobírá výživné vaše dítě/děti nad 18 let, které s vámi žije/žijí ve společné domácnosti? .....</i>	65
<i>Graf 6 – Životní spokojenost samoživitelek a vdaných žen .....</i>	67
<i>Graf 7 – Životní spokojenost se zdravím .....</i>	68
<i>Graf 8 – Životní spokojenost s prací a zaměstnáním .....</i>	69
<i>Graf 9 - Životní spokojenost s finanční situací .....</i>	71
<i>Graf 10 – Životní spokojenost s volným časem.....</i>	72
<i>Graf 11 – Životní spokojenost s manželstvím a partnerstvím .....</i>	73
<i>Graf 12 – Životní spokojenost se vztahem k vlastním dětem .....</i>	75
<i>Graf 13 – Životní spokojenost s vlastní osobou .....</i>	76
<i>Graf 14 – Životní spokojenost se sexualitou .....</i>	77
<i>Graf 15 – Životní spokojenost s přáteli, známými a příbuznými .....</i>	79
<i>Graf 16 – Životní spokojenost s bydlením .....</i>	80
<i>Graf 17 – Škály životní spokojenosti samoživitelek a vdaných žen .....</i>	98

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 - Čisté neúplné rodiny podle počtu dětí a hlavní příčiny neúplnosti rodin v roce 2012 .....</i>	<i>26</i>
<i>Tabulka 2- Rozvody podle příčiny rozvratu manželství 2013.....</i>	<i>29</i>
<i>Tabulka 3- Živě narození podle rodinného stavu matky 2003 – 2013.....</i>	<i>30</i>
<i>Tabulka 4 - Míra rizika chudoby, v členění podle vybraných typů domácností (podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem pod hranicí chudoby).....</i>	<i>31</i>
<i>Tabulka 5 - Počet vyplacených důchodů v ČR za období 2010 - 2013 .....</i>	<i>38</i>
<i>Tabulka 6 - Návrh tabulky na výpočet výše výživného .....</i>	<i>40</i>
<i>Tabulka 7 - Vývoj výdajů na jednotlivé dávky státní sociální podpory a ostatní dávky v letech 1990 – 2012 v mil. Kč.....</i>	<i>42</i>
<i>Tabulka 8- Model „Čtyř kvalit života“ .....</i>	<i>49</i>
<i>Tabulka 9 – Charakteristika proměnných .....</i>	<i>59</i>
<i>Tabulka 10 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek.....</i>	<i>67</i>
<i>Tabulka 11 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek se zdravím.....</i>	<i>69</i>
<i>Tabulka 12 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s prací a zaměstnáním .....</i>	<i>70</i>
<i>Tabulka 13 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s finanční situací.....</i>	<i>71</i>
<i>Tabulka 14 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s volným časem.....</i>	<i>73</i>
<i>Tabulka 15 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s partnerstvím .....</i>	<i>74</i>
<i>Tabulka 16 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek se vztahem k vlastním dětem.....</i>	<i>75</i>

<i>Tabulka 17 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s vlastní osobou .....</i>	<i>77</i>
<i>Tabulka 18 - Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek se sexualitou .....</i>	<i>78</i>
<i>Tabulka 19 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s přáteli, známými a příbuznými .....</i>	<i>79</i>
<i>Tabulka 20 – Charakteristika poloh zjištěných skutečností životní spokojenosti samoživitelek s bydlením.....</i>	<i>80</i>
<i>Tabulka 21 - Hypotéza 1 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>82</i>
<i>Tabulka 22 – Hypotéza 1 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>82</i>
<i>Tabulka 23 - Hypotéza 2 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>83</i>
<i>Tabulka 24 – Hypotéza 2 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>83</i>
<i>Tabulka 25 - Hypotéza 3 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>84</i>
<i>Tabulka 26 – Hypotéza 3 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>85</i>
<i>Tabulka 27 - Hypotéza 4 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>86</i>
<i>Tabulka 28 – Hypotéza 4 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>86</i>
<i>Tabulka 29 - Hypotéza 5 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>87</i>
<i>Tabulka 30 – Hypotéza 5 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>87</i>
<i>Tabulka 31 - Hypotéza 6 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>88</i>
<i>Tabulka 32 – Hypotéza 6 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>89</i>
<i>Tabulka 33 - Hypotéza 7 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>90</i>
<i>Tabulka 34 – Hypotéza 7 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>90</i>
<i>Tabulka 35 - Hypotéza 8 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>91</i>
<i>Tabulka 36 – Hypotéza 8 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>91</i>
<i>Tabulka 37 - Hypotéza 9 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>92</i>
<i>Tabulka 38 – Hypotéza 9 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>93</i>
<i>Tabulka 39 - Hypotéza 10 – kontingenční tabulka .....</i>	<i>94</i>

<i>Tabulka 40 – Hypotéza 10 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>94</i>
<i>Tabulka 41 - Hypotéza 11 – Kontingenční tabulka .....</i>	<i>95</i>
<i>Tabulka 42 – Hypotéza 11 - Test dobré shody chí-kvadrát .....</i>	<i>95</i>

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Dotazník životní spokojenosti
- PII Vyhodnocovací arch
- PIII Staninové normy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI

DOTAZNÍK

Dotazník životní spokojenosti

J. Fahrenberg, M. Myrtek, J. Schumacher, E. Brähler

Zaškrtněte prosím u každého z tvrzení na následujících stranách vždy to číslo, které nejvíce odpovídá vaší spokojenosti ve vztahu k danému tvrzení.

Příklad:	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
S počasím jsem ...				X			

Pokud tedy – jako v tomto případě – nejste s počasím ani spokojen(a), ani nespokojen(a), zaškrtněte prosím ④. U každého tvrzení zaškrťávejte prosím pouze jedno políčko.

ZDRAVÍ	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Se svým tělesným zdravotním stavem jsem...							
Se svou duševní kondicí jsem...							
Se svou tělesnou kondicí jsem...							
Se svou duševní výkonností jsem...							
Se svou obranyschopností proti nemoci jsem...							
Když myslím na to, jak často mám bolesti, jsem...							
Když myslím na to, jak často jsem až dosud byl(a) nemocný(a), jsem ...							

PRÁCE A ZAMĚSTNÁNÍ (osoby v důchodu: hodnotte prosím své bývalé zaměstnání)	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Se svým postavením na pracovišti jsem...							
Když myslím na to, jak jistá je moje budoucnost v zaměstnání, jsem...							
S úspěchy, které mám v zaměstnání, jsem...							
S možnostmi postupu, které mám na svém pracovišti, jsem...							
S atmosférou na pracovišti jsem...							
Co se týká mých pracovních povinností a zátěže, jsem...							
S pestroostí, kterou mi nabízí mé zaměstnání, jsem...							

FINANČNÍ SITUACE	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Se svým příjmem / platem jsem...							
S tím, co vlastním, jsem...							
Se svým životním standardem jsem...							
S hmotným zajištěním své existence jsem...							
Se svými budoucími možnostmi výdělku jsem...							
S možnostmi, které mohu vzhledem ke své finanční situaci nabídnout své rodině, jsem...							
Se svým budoucím očekávaným (finančním) zajištěním ve stáří jsem...							

VOLNÝ ČAS	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
S délkou své každoroční dovolené jsem...							
S množstvím svého volného času po práci a o víkendech jsem...							
S kvalitou odpočinku, který mi přináší dovolená, jsem...							
S kvalitou odpočinku, který mi přináší volný čas po práci a víkendy, jsem...							
S množstvím času, který mám k dispozici pro své koníčky, jsem...							
S časem, který mohu věnovat blízkým osobám, jsem...							
S pestrostí svého volného času jsem...							

MANŽELSTVÍ A PARTNERSTVÍ (Vypíšte prosím pouze pokud máte stálého partnera / partnerku)	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
S požadavky, které na mne klade mé manželství / partnerství, jsem...							
S našimi společnými aktivitami jsem...							
S upřímností a otevřeností svého partnera / partnerky jsem...							
S pochopením, které má pro mne můj partner / partnerka, jsem...							
S něžností a náklonností, kterou mi můj partner / partnerka projevuje, jsem...							
S bezpečím, které mi poskytuje můj partner / partnerka, jsem...							
S ochotou pomoci, kterou mi projevuje můj partner / partnerka, jsem...							

VZTAH K VLASTNÍM DĚTEM (Vyplňte pouze pokud máte vlastní děti)	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Když myslím na to, jak s dětmi vzájemně vycházíme, jsem...							
Když myslím na úspěchy svých dětí ve škole a zaměstnání, jsem...							
Když myslím na to, kolik radosti mám ze svých dětí, jsem...							
Když myslím na námahu a výdaje, které mě mé děti stály, jsem...							
S vlivem, který mám na své děti, jsem...							
S uznáním, kterého se mi od mých dětí dostává, jsem...							
S našimi společnými aktivitami jsem...							

VLASTNÍ OSOBA	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Se svými schopnostmi a dovednostmi jsem...							
Se způsobem, jak jsem až doposud žil, jsem...							
Se svým vnějším vzhledem jsem...							
Se svým sebevědomím a sebejistotou jsem...							
Se svým charakterem (povahou) jsem...							
Se svou vitalitou (tzn. s radostí ze života a životní energií) jsem...							
Když myslím na to, jak vycházím s ostatními lidmi, jsem...							

SEXUALITA	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Se svou tělesnou přitažlivostí jsem...							
Se svou sexuální výkonností jsem...							
S četností svých sexuálních kontaktů jsem...							
S tím, jak často se mi můj partner / má partnerka tělesně věnuje (dotýká se mne, hladí mne), jsem...							
Se svými sexuálními reakcemi jsem...							
Když myslím na to, jak otevřeně mohu mluvit o sexuální oblasti, jsem...							
Když myslím na to, jak se k sobě s partnerem v sexualitě hodíme, jsem...							

PŘÁTELÉ, ZNÁMÍ A PŘÍBUZNÍ	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
Když myslím na okruh svých přátel a známých, jsem...							
S kontaktem se svými příbuznými jsem...							
S kontaktem se svými sousedy jsem...							
S pomocí a podporou, kterou mi poskytují přátelé a známí, jsem...							
Se svými veřejnými a spolkovými aktivitami jsem...							
Se svou společenskou angažovaností jsem...							
Když myslím na to, jak často se dostanu mezi lidi, jsem...							

BYDLENÍ	① velmi nespokojen(a)	② nespokojen(a)	③ spíše nespokojen(a)	④ ani spokojen(a) ani nespokojen(a)	⑤ spíše spokojen(a)	⑥ spokojen(a)	⑦ velmi spokojen(a)
S velikostí svého bytu jsem...							
Se stavem svého bytu jsem...							
S výdaji za svůj byt (nájem, příp. splátky) jsem...							
S polohou svého bytu jsem...							
S dosažitelností dopravních prostředků jsem...							
Když myslím na míru zátěže hlukem, jsem ve svém bytě...							
Se standardem svého bytu jsem...							

Odpovězte, prosím, na následující otázky tak, že zaškrtnete hodící se odpověď.

Pohlaví: muž žena

Věk: ..... let

Dosažené vzdělání:

- nedokončené základní vzdělání
- základní
- vyučen bez maturity
- vyučen s maturitou
- ukončené středoškolské vzdělání
- ukončené vysokoškolské vzdělání

Rodinný stav:

- ženatý / vdaná
- svobodný(á)
- vdovec / vdova
- rozvedený(á)

Jste zaměstnaný(á)?

- ano
- ano, ve vlastní firmě
- v domácnosti
- anebo jste:**
- žák / žákyně
- student / studentka
- v učení
- v důchodu
- nezaměstnaný(á)

Zaměstnaní: .....

.....

Děkujeme za vaši spolupráci.

DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKY K DOTAZNÍKU ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI

Dobrý den.

Jsem studentkou magisterského studia oboru Sociální pedagogika na Universitě Tomáše Bati ve Zlíně a píši diplomovou práci na téma Životní spokojenost samoživitelek. Ráda bych Vás tímto požádala o pár minut Vašeho času na vyplnění následujícího dotazníku. **Dotazník je anonymní.**

Velmi Vám děkuji.

Bc. Alena Podaná
studentka II. ročníku nMgr. oboru Sociální pedagogika
Ústav pedagogických věd, Fakulta humanitních studií, Universita Tomáše Bati ve Zlíně

Správnou odpověď označte křížkem.

1. Jaký je váš věk?

- 14 - 24 let
- 26 - 35 let
- 36 - 45 let
- 46 - 55 let
- 56 - 66 let

2. Jaký je váš rodinný stav?

- Svobodná
- Vdova
- Rozvedená

3. Financujete veškeré své výdaje (provoz domácnosti, výdaje na děti, volný čas aj.) pouze sama ze svých vlastních příjmů (mzda, plat, výživné, vdovský důchod, příspěvky na děti, jiné sociální dávky)?

Partner se rozumí osoba, která není vaším manželem.

- Ano
- Ne – pravidelně mi přispívá partner/rodiče

4. Pokud vám pravidelně přispívá nový partner/rodiče, tak v jaké výši?

- 0 Kč – 1000 Kč
- 1000 Kč – 2000 Kč
- 2000 Kč – 4000 Kč
- 4000 Kč – 6000 Kč
- 6000 Kč – 8000 Kč
- 8000 Kč – 10000 Kč

5. V jaké výši pobíráte na své dítě/děti výživné nebo v jaké výši pobírá výživné vaše dítě/děti nad 18 let, které s vámi žije/žijí ve společné domácnosti?

- 0 Kč – 1000 Kč
- 1000 Kč – 2000 Kč
- 2000 Kč – 4000 Kč
- 4000 Kč – 6000 Kč
- 6000 Kč – 8000 Kč
- 8000 Kč – 10000 Kč
- 10000 Kč – 12000 Kč
- 12000 Kč – 14000 Kč
- 14000 Kč – 16000 Kč
- 16000 Kč – 18000 Kč
- 18000 Kč – 20000 Kč

PŘÍLOHA P II: VYHODNOCOVACÍ ARCH

VYHODNOCOVACÍ LIST

Dotazník životní spokojenosti

J. Fahrenberg, M. Myrtek, J. Schumacher, E. Brähler

Jméno a příjmení: .....

Pohlaví: muž žena Věk: .....

Examinátor: ..... Datum: .....

Chybějící odpovědi: .....

Hrubý skór	Standardní skór	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Staniny
		4	7	12	17	20	17	12	7	4	Procenta
	1. Zdraví				54 %						
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	2. Práce a zaměstnání										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	3. Finanční situace										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	4. Volný čas										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	5. Manželství a partnerství										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	6. Děti										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	7. Vlastní osoba										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	8. Sexualita										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	9. Přátelé, známí a příbuzní										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	10. Bydlení										
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)
	11. Celková životní spokojenost				54 %						
	velmi nespokojen(a)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	velmi spokojen(a)

PŘÍLOHA P III: STANINOVÉ NORMY

Staninové normy

Celkový soubor N = 2870

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-21	7-15	7-15	7-19	7-24	7-26	7-26	7-19	7-25	7-23	49-189
ST2	22-27	16-25	16-21	20-26	25-28	27-28	27-30	20-24	26-29	24-28	190-209
ST3	28-33	26-28	22-27	27-29	29-34	29-34	31-34	25-28	30-32	29-33	210-232
ST4	34-37	29-34	28-33	30-34	35-39	35-39	35-38	29-32	33-36	34-36	233-251
ST5	38-41	35-39	34-37	35-39	40-42	40-41	39-41	33-38	37-39	37-40	252-269
ST6	42-43	40-42	38-41	40-42	43-45	42-43	42-42	39-41	40-41	41-43	270-283
ST7	44-46	43-44	42-42	43-45	46-47	44-46	43-44	42-43	42-43	44-45	284-295
ST8	47-48	45-48	43-46	46-48	48-48	47-48	45-46	44-46	44-46	46-48	296-308
ST9	49-49	49-49	47-49	49-49	49-49	49-49	47-49	47-49	47-49	49-49	309-343

Muži 14-25 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-30	7-16	7-14	7-21	7-26	7-23	7-29	7-21	7-27	7-18	49-209
ST2	31-35	17-24	15-20	22-28	27-27	24-26	30-33	22-26	28-31	19-25	210-232
ST3	36-39	25-30	21-24	29-33	28-32	27-29	34-36	27-29	32-34	26-31	233-240
ST4	40-42	31-36	25-29	34-36	33-37	30-34	37-39	30-34	35-36	32-34	241-254
ST5	43-44	37-40	30-35	37-40	38-41	35-40	40-41	35-38	37-39	35-38	255-270
ST6	45-47	41-43	36-39	41-42	42-44	41-45	42-43	39-42	40-41	39-41	271-286
ST7	48-48	44-45	40-41	43-46	45-47	46-48	44-45	43-46	42-44	42-44	287-293
ST8	49-49	46-48	42-43	47-48	48-48	49-49	46-47	47-48	45-48	45-48	294-306
ST9	-	49-49	44-49	49-49	49-49	-	48-49	49-49	49-49	49-49	307-343

Muži 26-35 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-27	7-19	7-15	7-20	7-25	7-27	7-26	7-23	7-23	7-23	49-195
ST2	28-32	20-27	16-21	21-24	26-29	28-28	27-31	24-28	24-28	24-26	196-216
ST3	33-37	28-32	22-28	25-28	30-34	29-35	32-36	29-33	29-32	27-30	217-236
ST4	38-41	33-36	29-33	29-34	35-41	36-39	37-40	34-37	33-35	31-35	237-257
ST5	42-43	37-39	34-36	35-38	42-42	40-41	41-41	38-41	36-39	36-39	258-273
ST6	44-45	40-42	37-40	39-41	43-45	42-43	42-43	42-42	40-41	40-42	274-286
ST7	46-47	43-45	41-43	42-43	46-47	44-46	44-45	43-45	42-44	43-45	287-300
ST8	48-48	46-48	44-45	44-46	48-48	47-48	46-46	46-48	45-46	46-48	301-310
ST9	49-49	49-49	46-49	47-49	49-49	49-49	47-49	49-49	47-49	49-49	311-343

Muži 36-45 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-25	7-17	7-13	7-19	7-23	7-22	7-27	7-23	7-22	7-21	49-187
ST2	26-29	18-25	14-20	20-24	24-28	23-27	28-29	24-27	23-27	22-27	188-202
ST3	30-35	26-30	21-27	25-28	29-33	28-31	30-33	28-30	28-31	28-31	203-225
ST4	36-39	31-35	28-33	29-32	34-39	32-36	34-37	31-35	32-35	32-35	226-252
ST5	40-41	36-40	34-38	33-37	40-42	37-40	38-41	36-39	36-38	36-39	253-271
ST6	42-43	41-42	39-41	38-41	43-44	41-42	42-42	40-42	39-41	40-42	272-285
ST7	44-46	43-44	42-42	42-43	45-46	43-45	43-44	43-44	42-43	43-45	286-296
ST8	47-48	45-47	43-45	44-46	47-48	46-48	45-46	45-48	44-45	46-48	297-310
ST9	49-49	48-49	46-49	47-49	49-49	49-49	47-49	49-49	46-49	49-49	311-343

Muži 46-55 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-21	7-17	7-12	7-20	7-27	7-20	7-26	7-19	7-26	7-24	49-187
ST2	22-28	18-25	13-17	21-25	28-30	21-26	27-29	20-26	27-28	25-28	188-203
ST3	29-33	26-29	18-25	26-29	31-35	27-33	30-33	27-30	29-32	29-33	204-222
ST4	34-37	30-34	26-31	30-34	36-41	34-38	34-37	31-35	33-35	34-37	223-247
ST5	38-41	35-40	32-37	35-39	42-42	39-41	38-41	36-40	36-38	38-41	248-270
ST6	42-43	41-42	38-41	40-41	43-46	42-43	42-42	41-42	39-41	42-42	271-286
ST7	44-45	43-46	42-42	42-43	47-47	44-46	43-44	43-43	42-43	43-45	287-297
ST8	46-48	47-48	43-47	44-48	48-48	47-48	45-46	44-46	44-44	46-48	298-309
ST9	49-49	49-49	48-49	49-49	49-49	49-49	47-49	47-49	45-49	49-49	310-343

Muži 56-65 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-20	7-11	7-15	7-19	7-27	7-27	7-27	7-23	7-24	7-26	49-185
ST2	21-25	12-18	16-22	20-27	28-33	28-32	28-32	24-27	25-30	27-30	186-214
ST3	26-31	19-27	23-28	28-30	34-39	33-36	33-35	28-28	31-33	31-34	215-236
ST4	32-35	28-28	29-34	31-37	40-41	37-40	36-38	29-33	34-37	35-38	237-255
ST5	36-39	29-37	35-38	38-41	42-44	41-42	39-41	34-38	38-39	39-41	256-272
ST6	40-42	38-41	39-41	42-43	45-46	43-43	42-42	39-41	40-42	42-44	273-286
ST7	43-43	42-44	42-43	44-47	47-47	44-46	43-44	42-42	43-43	45-46	287-298
ST8	44-46	45-48	44-47	48-48	48-48	47-48	45-46	43-44	44-45	47-48	299-311
ST9	47-49	49-49	48-49	49-49	49-49	49-49	47-49	45-49	46-49	49-49	312-343

Muži 66-75 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-19	7-15	7-19	7-25	7-27	7-26	7-28	7-15	7-25	7-27	49-192
ST2	20-23	16-21	20-26	26-27	28-29	27-30	29-31	16-20	26-28	28-31	193-215
ST3	24-28	22-27	27-31	28-30	30-36	31-34	32-35	21-25	29-32	32-34	216-232
ST4	29-34	28-31	32-35	31-34	37-40	35-38	36-37	26-28	33-35	35-38	233-246
ST5	35-37	32-35	36-37	35-40	41-42	39-41	38-40	29-32	36-38	39-41	247-261
ST6	38-41	36-39	38-41	41-43	43-45	42-43	41-42	33-37	39-41	42-43	262-276
ST7	42-43	40-42	42-42	44-47	46-47	44-46	43-44	38-41	42-43	44-45	277-289
ST8	44-45	43-46	43-45	48-48	48-48	47-48	45-46	42-42	44-45	46-48	290-297
ST9	46-49	47-49	46-49	49-49	49-49	49-49	47-49	43-49	46-49	49-49	298-343

Muži nad 75 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-21	7-18	7-22	7-21	7-28	7-28	7-28	7-12	7-29	7-27	49-203
ST2	22-26	19-24	23-31	22-27	29-33	29-31	29-32	13-19	30-30	28-28	204-214
ST3	27-28	25-29	32-34	28-33	34-36	32-33	33-35	20-26	31-32	29-34	215-233
ST4	29-33	30-33	35-37	34-37	37-41	34-36	36-39	27-28	33-35	35-37	234-249
ST5	34-36	34-37	38-40	38-41	42-44	37-41	40-41	29-29	36-38	38-41	250-262
ST6	37-40	38-43	41-42	42-45	45-47	42-43	42-43	30-33	39-42	42-44	263-280
ST7	41-43	44-47	43-47	46-48	48-48	44-45	44-45	34-35	43-45	45-46	281-302
ST8	44-45	48-49	48-48	49-49	49-49	46-48	46-47	36-41	46-48	47-48	303-305
ST9	46-49	-	49-49	-	-	49-49	48-49	42-49	49-49	49-49	306-343

Ženy 14-25 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-22	7-15	7-14	7-18	7-27	-	7-22	7-20	7-25	7-21	49-183
ST2	23-27	16-26	15-21	19-25	28-29	7-27	23-28	21-25	26-28	22-25	184-208
ST3	28-34	27-29	22-26	26-29	30-35	28-30	29-33	26-28	29-32	26-30	209-229
ST4	35-40	30-35	27-30	30-34	36-39	31-37	34-38	29-33	33-36	31-35	230-250
ST5	41-42	36-39	31-35	35-38	40-42	38-41	39-41	34-39	37-38	36-38	251-265
ST6	43-45	40-42	36-38	39-42	43-45	42-45	42-42	40-42	39-41	39-41	266-281
ST7	46-48	43-44	39-42	43-44	46-48	46-47	43-44	43-44	42-43	42-44	282-290
ST8	49-49	45-47	43-44	45-48	49-49	48-48	45-46	45-46	44-46	45-46	291-300
ST9	-	48-49	45-49	49-49	-	49-49	47-49	47-49	47-49	47-49	301-343

Ženy 26-35 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-23	7-16	7-17	7-19	7-24	7-28	7-25	7-23	7-25	7-22	49-188
ST2	24-30	17-22	18-22	20-24	25-28	29-32	26-30	24-27	26-29	23-27	189-210
ST3	31-35	23-28	23-26	25-28	29-35	33-37	31-35	28-31	30-33	28-31	211-236
ST4	36-40	29-33	27-31	29-33	36-40	38-41	36-39	32-36	34-36	32-35	237-254
ST5	41-42	34-38	32-36	34-38	41-42	42-42	40-41	37-40	37-39	36-39	255-270
ST6	43-44	39-41	37-40	39-41	43-45	43-44	42-42	41-42	40-41	40-42	271-285
ST7	45-47	42-44	41-42	42-42	46-47	45-47	43-44	43-44	42-43	43-45	286-298
ST8	48-48	45-48	43-46	43-46	48-48	48-48	45-47	45-48	44-45	46-47	299-308
ST9	49-49	49-49	47-49	47-49	49-49	49-49	48-49	49-49	46-49	48-49	309-343

Ženy 36-45 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-24	7-19	7-14	7-19	7-21	7-27	7-26	7-21	7-25	7-24	49-187
ST2	25-29	20-25	15-21	20-25	22-28	28-30	27-30	22-27	26-29	25-28	188-211
ST3	30-34	26-28	22-28	26-29	29-33	31-35	31-34	28-31	30-33	29-34	212-235
ST4	35-38	29-34	29-34	30-34	34-40	36-39	35-38	32-35	34-36	35-37	236-255
ST5	39-41	35-39	35-38	35-38	41-42	40-41	39-41	36-40	37-39	38-41	256-272
ST6	42-43	40-41	39-41	39-41	43-44	42-44	42-42	41-42	40-41	42-43	273-284
ST7	44-45	42-43	42-42	42-43	45-46	45-46	43-43	43-43	42-43	44-45	285-296
ST8	46-48	44-47	43-45	44-47	47-48	47-48	44-46	44-46	44-45	46-48	297-313
ST9	49-49	48-49	46-49	48-49	49-49	49-49	47-49	47-49	46-49	49-49	314-343

Ženy 46-55 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-21	7-11	7-13	7-19	7-21	7-27	7-25	7-19	7-24	7-26	49-186
ST2	22-28	12-24	14-21	20-26	22-27	28-31	26-30	20-25	25-29	27-29	187-211
ST3	29-33	25-28	22-29	27-29	28-34	32-35	31-34	26-28	30-33	30-34	212-231
ST4	34-37	29-34	30-34	30-34	35-38	36-38	35-37	29-32	34-36	35-37	232-249
ST5	38-41	35-39	35-38	35-38	39-41	39-41	38-41	33-37	37-39	38-41	250-267
ST6	42-42	40-42	39-41	39-42	42-44	42-43	42-42	38-41	40-41	42-44	268-287
ST7	43-44	43-44	42-43	43-45	45-47	44-47	43-45	42-42	42-43	45-47	288-303
ST8	45-47	45-48	44-48	46-48	48-48	48-48	46-47	43-45	44-45	48-48	304-313
ST9	48-49	49-49	49-49	49-49	49-49	49-49	48-49	46-49	46-49	49-49	314-343

Ženy 56-65 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-20	7-12	7-17	7-24	7-23	7-27	7-26	7-19	7-24	7-25	49-192
ST2	21-26	13-26	18-24	25-27	24-27	28-29	27-30	20-21	25-29	26-28	193-207
ST3	27-30	27-27	25-28	28-30	28-28	30-34	31-34	22-27	30-33	29-34	208-233
ST4	31-35	28-28	29-34	31-35	29-37	35-38	35-38	28-29	34-37	35-39	234-249
ST5	36-39	29-32	35-37	36-40	38-41	39-41	39-41	30-34	38-39	40-41	250-269
ST6	40-42	33-40	38-41	41-43	42-43	42-44	42-42	35-39	40-42	42-44	270-280
ST7	43-44	41-42	42-42	44-46	44-46	45-46	43-44	40-41	43-44	45-47	281-292
ST8	45-46	43-47	43-45	47-48	47-48	47-48	45-46	42-42	45-47	48-48	293-308
ST9	47-49	48-49	46-49	49-49	49-49	49-49	47-49	43-49	48-49	49-49	309-343

Ženy 66-75 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-20	7-9	7-18	7-21	7-25	7-27	7-26	7-19	7-25	7-24	49-190
ST2	21-23	10-17	19-23	22-27	26-27	28-28	27-29	20-20	26-28	25-30	191-206
ST3	24-28	18-24	24-29	28-31	28-28	29-33	30-33	21-24	29-32	31-35	207-226
ST4	29-34	25-27	30-34	32-35	29-33	34-39	34-37	25-27	33-37	36-39	227-249
ST5	35-37	28-28	35-38	36-41	34-40	40-41	38-40	28-29	38-40	40-41	250-262
ST6	38-41	29-31	39-41	42-44	41-45	42-43	41-42	30-33	41-42	42-43	263-271
ST7	42-43	32-42	42-42	45-48	46-48	44-45	43-43	34-39	43-44	44-46	272-290
ST8	44-47	43-47	43-46	49-49	49-49	46-48	44-46	40-43	45-48	47-48	291-296
ST9	48-49	48-49	47-49	-	-	49-49	47-49	44-49	49-49	49-49	297-343

Ženy nad 75 let

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ST1	7-14	7-9	7-23	7-25	7-24	7-27	7-26	7-9	7-26	7-26	49-188
ST2	15-19	10-17	24-27	26-28	25-26	28-28	27-27	10-21	27-27	27-30	189-202
ST3	20-25	18-22	28-31	29-32	27-27	29-34	28-32	22-26	28-31	31-34	203-214
ST4	26-29	23-27	32-35	33-35	28-29	35-37	33-35	27-27	32-37	35-39	215-246
ST5	30-34	28-31	36-39	36-41	30-33	38-41	36-40	28-28	38-40	40-42	247-257
ST6	35-37	32-35	40-41	42-44	34-43	42-43	41-42	29-29	41-43	43-44	258-276
ST7	38-44	36-37	42-43	45-48	44-46	44-47	43-46	30-31	44-46	45-47	277-292
ST8	45-47	38-40	44-48	49-49	47-48	48-48	47-48	32-41	47-48	48-48	293-306
ST9	48-49	41-49	49-49	-	49-49	49-49	49-49	42-49	49-49	49-49	307-343